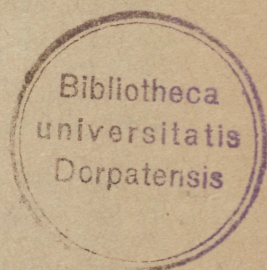

M. Mõtslane

Hans Tohwer

Kirjastuse ühifus „Koit“

Tallinnas

1920
1120

Tallinna Eesti Kirj.-lüh. trükitoda, Pital tän. 2.

A 32,42.

2.

Tartu Riikliku Ülikooli
Raamatukogu

34907

L15586947

I.

„Wastu mõetud!“ hõiskas punapõseline poiss koolimajaist wälja jookstes. „Neljakümnekahe hulgast ainult wiis.“

„Wõi ainult wiis!“ wastas ema.

Tal oli jälle tunnistus, et tal anderikas poiss on.

Walgejuukheline ja priske, siniste suurte silmadega, hoolas õppija ja eeskujuline poiss — nõnda oli ta kõikide pailaps olnud. Kooliõpetajad silusid ta pehmeid walgeid juukseid juba siis, kui ta alles katsekoolis käis, silusid neid walla- ja kihelkonnakoolis. Ka siin, linnakoolis, pani eksaminerija oma käe talle õlale ja küsis, kus ta õppinud: teda huvitas elamus ja julgus, mis enamal jaol maapoistel puuduvad. Juba siis oli Hansutooma Hans omas külas kuulus poiss, kui ta tol ajal lugeda oskas, kui teised tema wanused alles pühjata mööda tänawaid jooksid ja katsekoolis paremini wastas, kui kordajad koolilapsed.

Külastäitkudl imestajid teda tädid ja onud ja ema mõis ainult temast ja tema anderikkusest kõnelda. Koolis pandi teda teistele eeskujuks ja ülemaatajaks — ta oli senini igal pool esimene olnud.

Kui ta ka siin üks neist õnnelikkudest oli, kes ülemasste jakku sisse said, siis tõendas see weel kord, et ta anderikas poiss on.

Minult oma annetele oli ta tänu wõlgu, et teda foolitada mõeldi, jest muudu pidi ta koju peremeheks jääma, kui ainukene poeg. Hansjutooma talu oli suur ja selle juhtijaks oleks kind ka mit meest waja olnud, kuid Hans ei pidanud see mitte olema: see oleks patt olnud, niisuguseid andeid põllu mullasje maha matta.

Kord Hans Tohwrit foolitatud mehena kuulda ja näha, nõnda oli perekonna-nõukogu otsustanud, ja selle tee otja peal oli noor Hans praegu.

Wastuwõtmine ei rõõmistanud Hansu iheärans: päewane pingulolek ja eilane teekond olid tublisti wäsitanud. Kuuskümmend wersta kuul ajal ja tolmusel teel taluwankril ära sõita, wõib tugewamagi mehe tuimaks teha. Ja öökorter ei olnud ka mitte omas majas ega harjunud woodis, waid kaupmehe sõbratoas.

See oli ruumikas tuba, kuhu kaupmehele tuttawad maamehed oma wõinapad ja munakorwid õõseks sisse kandfid ja kus nad ise õhufese õlekorra peal põrandal püüdsid sõba silmide jaada.

Ei olnud see öökorter midagi meelitawat: tihti oli ta tungil täis inimest, asju ja lämmapawat õhku, kuid kaks head külge oli tal — et ta midagi ei maksnud ja et ta jõe oli.

Hansjutooma Jüri ja ta naine olid kokkuhoidlikud inimesed ja olid niikaua, kui neil linnas asjatoimetust oli olnud, abati sõbratoas ööd mööda-jaatnud. Olid ka mõned tuttawad majaanikud, kes wast öökorteriks ruumi ei oleks keelanud, aga neile oleks pidanud külastati wiima ja see oli kallil ajal asjata raiskamine.

Wäike Hans leidis küll, et sõbratuba liig must on, kuid ema wabandas, et see ainult paar ööd kestab ja seda wõib ära kannatada, jest nüüd peab kokkuhoidlikult elama: kool nõuab muudugi aru- kindseid wäljaminekuid.

Wäsimuše peale vaatamata ei tulnud uni tol forral nõnda kergesti — tarwis oli nõu pidada, selle juurde peaks forterisje jääma.

Seal oli tuttav linakaupmees, kelle pool ema juba eila kuulamas oli käinud, see oleks nõus Hansu õieti odama hinna eest oma sellidega ühte tuppä panema, kuid sellega ei olnud Hans ise peri — sest et seal õppida ei saawat — olemat liig palju tija ja tära. Ja olgugi et pois alles jõmsikas oli, — kuid ta oli juba koolitahud poeg, teadis märksa rohkem mitmesuguseid keerulisi asju, kui Hansutooma isa ja ema kokku ja sellepärast oli ta täieõigusline perekonna liige ja tema õigus oli mõõduandew.

Wasku wõtnud oleks kostilast ka tuttav kingsepp, kuid ka selle kostikoha wastu oli poeg kindlasti: see keldrimum, kus ta elas, pidawat liig pime olema.

„Glawad ju teised inimesed ka seal“ — oli ema wastanud.

Poeg oli selle peale seletanud, et jarnases forteris poole aastaga silmad rikkesse lähewad ja tiisikus rindu asub.

Seda ei tahtnud ema, et tal pime ja haige poeg oleks. Tema pojast pidi weel mees jaama, kes ille kihelkonna kuulus, kes terve ja tugew ja ilus, kui ilusam tüdruk wallas ja tark, nagu praost kantkalis. Kingsepa kostikoht jäi sellepärast ka kõrwale.

Siis oli weel teadupärast raekojateener, — see oli kaugelest sugulanegi — kuid tal oli lasterikas pere ja kitsas forter. Forteri kitsusega oleks weel wõinud leppida, aga lapsi pidi kartma — sest kergesti wõis juhtuda, et Hansutooma talu ka Tederjoni lapsi pidi toitma.

Ema oli weel ühe wõõra proua pool käinud — juhatuse järele. See oli aga kuulmata kõrget hinda nõudnud: terwelt faksstümmend rubla toakeise eest, kus waewalt woodi jisse mahub, pooles aastas.

Seal oli Hansutooma ema küll ütelnud, et ta nii kalli korterit ei jõua võtta, kuid pojale meeldis see tuba ja homme pidi ta uuesti kauplema minema.

Armu ihaldatus oli see linna kool, nii juurepäraline paistis see filmapilt, kui teatakse, et Hans Tohver on sinna vastu võetud, aga nüüd tundis ema juba kahlustki — kas mitte parem ei oleks olnud, kui poeg ainult kihelkonnakooliga oleks leppinud ja koju jäänud.

Niipalju muret oli kõige sellega, niipalju kulusid lähed, kaugele võõraste inimeste jekka jääb poeg, kes teab, mis õnnetus veel võib juhtuda.

Misjugujeid juttusid ei ole nende kõrgemate koolide kohta kuulnud, kus juuremate meeste lapsed kadepuse pärast alamaid õnnetuse sisse veavad, neid häbistavad, neid kahewõitlusel maha tapavad. Eks näinud ta eilagi seal koolimajas mitmejugujeid herrasid ja peenikesi prouasid, kes oma poegi kooli töid — temal, lihtsal talunaisel, olt päris võõrastaw nende kõrwal seista.

Alga eks anded tee kõik ukseid lahti ja inimesed ühesjuguusteks.

Eks ole kuulnud juttusid moonameeste lastest, kes paljajalu ja tühja kõhuga külast lahkusid ja neljahobuse tõllaga tagasi sõitsid, et oma wanemaid üles otsida ja neid oma lossideesse kaasa wiia.

Kord saab temagi poeg peenes riides ja toredas ruumis elama, mitte niisuguses wanaaegses toas, nagu Hansutooma tagumine kammer.

Ja kui palju pidi seda palka olema, mis kõrti poeg pidi saama... kakstuhat või kakstuhat wiisjada rubla, nagu kuulda oli?...

Kui kaua peab Hansutooma talu korjama, kui niipalju raha käest läbilasta võib?

Wähemalt mitu korralikku aastat. Ja sellest tasu veel palgad ja maksad maksud. —

Ja see saab ühe aastaga niipalju, ega ole

tal ei teostatnimakku maksta, ega adraraha, ega küüditorda lenda...

Sui kokkuhoidlikult elada, siis on mõne aastaga niipalju koos, kui terve Hansutooma talu makstab.

Ja wõi see talupoja elu midagi on... ela, nagu tuli toores puus: alaline töö ja rängeldamine, ega puhkust, ega rahu kunagi...

Rahustawalt mõjusid tulewiku kujutusel Hansutooma emale ja nende jõbralikul uinutusel jäi ta magama.

Tulewikulookus ise oli ennaft õieti laiali lastanud.: paljad sääred ulatafid kaugele pörandate, käsi peitis end sügawale õlgedesse, juu oli lahti...

Rõnda magab ainult mureta noorus, kellele ükski ekjam liig raske ega ükski mägi liig kõrge ei ole.

II.

Wäike, ühefordne kollane maja, kõrwalisel olewi wulitjal, oli see, kuhu Hans Zohwer oma emaga läks, et weel ford tormi jooksta toa peale, mis seal hoomipoolsel küljel, eeskoja kõrwal ajus. See oli koht, kus linna õht walitjes, mis kõõgi, kasimata hoomi ja kõrwaliste ruumide käärimatest ollustest tekib ja tõrwakatusdest ja kiwisõbe juustust liha jaad ja harjumata ninale haruldase lõhnakimbuna tundub. Suid ema ega poeg ei arwanud jeda taktistujeks, mis wõitmata on.

Ka koolimaja ei olnud juust lähedal, aga see oli ka niisugune puudus, mis maainimeje filmis palju ei maksa: sai ometi külakoolis mitme wersta tagast, läbi lumehangede, pori ja wee õhtutel kodus käidud ja jellest ajast olid sääred aina pikemaks sirgunud.

Ena küsis ka korteri perenaiselt, kas jün külalt waike on, et rahulikult õppida wõib, et walla-

tuid lapsi ei ole, kes raamatuid rebivad ja kaust-
kuid määrivad.

„Sppida wõib siin küll“ — wastas perenaine:
„Siin on iga aasta ikka üks ehk kaks noortherrat
elanud ja kõik on tublid mehed olnud. Kui õhtul
tule põlema pained ja aknad kinni katad, siis ei jega
siin keegi — ela nagu wüürst omas lossis.“

See oli kui Hans Tohweri südamest üeldud.
Oma tuba, iheiseiw mees — see oli juba midagi
uut, mitte nii, nagu kodus ehk kihelkonnakoolis.

„Praegu on siin seisnud lust, sest et kewadest
saadik keegi ei ole elanud, aga las' ma teen wä-
puhtaks ja kiitan ahju ära — siis on niisugune
peenike tuba, misjuguist igal tudengil ei ole. Ja
ega siin kooliherrad õhseti tule nuhkima, nagu linna
forterites — siin on nagu wana Jumala selja taga“
— lihas pronn Strom waldawalt juurde.

Rõpuks leppis ka Hansutooma perenaine selle
wanajumala seljatagusega, ehk ta küll kallis oli,
kallim kui aastane härjawärs, aitas pojalt kraami
sisse kanda ja korvaldada, tegi aseme üles, andis
tarwilikku näpunäiteid, kuidas ennaist koolis üles-
pidada, kuidas jõõki walmistada ja mida osta.

Et juba aeg lõunasse hakkas jõudma, oli waja
kojupoole käända.

Kojuminef oli raskem kui linnatulef. Tundus,
nagu oleks midagi weel waja ütelda, mis wäga
tähtis, kuid mis on ära ununenud.

Oma istus toolile ja laskis filmad üle toa ja
asjade kää, ja tuletas jeda ununud asja meelde,
mida ütelda waja oli, kuid ei tulnudki jeda meelde.
Ka sõnad jäid wähemaks, nagu oleks neist puudus,
ja lõpetama pidi selle harilikku lausega, mis ta iga
kord oli ütelnud, kui poega kodust saatis: Ole siis
aga hea laps, meile ja teistele rõõmuks.

Ja siis tuli see udu filmi, mis nägemist tumes-
tas ja oli waja wantrile istuda, et jälle koju, sinna
metsade ja soode taha minna.

Ja pital teel oli aega mõtteid mõlgutada, kui hobune tase jõrkis wõi peaga paremale ja pahemale poole, üles ja alla noogutades aegapidi lonkis.

Need mõtted olid niisama sugused, nagu see kimmel ruun — waihsed ja wanad, ammu läbi mõeldud ja kimmel korral wälja wõeldud, ja liikusid nad sama madalal, nagu see pinnaseks wärwitud look ruuna kohal.

Oli neid mõtteid ja mälestusi mitmesuguseid: rõõmsaid ja kurbi, wanemaid ja wärskemaid.

Perenaise meeleolu järele seadis ka ruun omad sammud. Rõõmsate mälestustega ja tulewiku kawatjustega tõmbusid ohjad pinguli ja ruun sības jalgu kiiremini, wehkis sabaga ja tõstis pead. Durbadega wajusid ohjad lödwale, ruuna samm jäi lühemaks, kogu wajus laiemaks ja madalamaks ja pea noogutas alla...

Tee läks läbi põldude, kus intmised tõtates wilja kokku panid ja igatsusega õhtut ootasid, et higi kuuwaks ja heha kosuks; läbi heinamaade, kus kuhjad lähestikku puude wahelt paistsid ja karjade krapid kostsid. Kõik tuletas meelde, et Hansutoomalgi puha niisama, nagu igalpool — wili põllul küps ja koristamata ja töökäsa nii wähe — ainult peremees ja tüdruk ja niisama wana potfike, kui Hans.

Millal jõuab kõigega?.. Millal saawad rehed peksitud ja kartulid korjatud?..

Ja nõnda aastast aastasse, alati rutt ja raske, hommiku wara ja õhtu hilja, pahandus ja nappus. Oleks Hansule lihagi rohkem kaasa pannud, aga wiimast ei wõi kodustki ära anda, ja sead jooksewad alles wäljas, jabad sorgus... Poeg oli arwanud, et aastas paarsada rubla kulu läheb — millest see sisse tuleb?.. Muudkui wõta musta päewa taga warast. Ja wõi needki tulemata jääwad, need mustad murepäewad. Eks ole neidki olnud... kui tütar Liisa kama aega pödes. Wiist oli ennat ära wenitanud jelle Miitajoo heina niitmisega, kus kõrs nagu

peenite traat... ja viimaks jurigi... Palju kulu läks sinna. Hobuseid on jurnud... ja lehma niisama.

Weel minemat fewadel olid kõige paremal liipfilehmal jalad haiged ja tuli teda arstida ja palju kulutada.

Uga on ka häid aegu olnud. Kui wili kaswas ja lina loffas, kui mitusada rubla sai forraga panka panna...

Kõike on olnud, halba ja head, ja kui Hans kooli lõpetab, wõib talu maha müüa ja wanul päewil weel herrasteelugi elada.

Waihemaks jäid mõtted, tasahiljusest püüdsid nad tulewikku tungida, pilti silma ette tuua, kuidas wõiks edaspidi olla, kuid siin ei juutnud nad palju — selleks olid nad liig jaamatud, et midagi muud teada, kui ainult seda, mis kuidagi Hansutoomaga ja tema noore Hansuga ühenduses oli.

Pojal olid emast lahkumisel teised mõtted, need ei ajunud mitte Hansutoomal. Temal ei olnud raske linna elama asuda ega Hansutooma mustunud tarest lahkuda. Ja mustem oli see tare, kui proua Stromi hoomikorter. Si olnud tal lillelisi tapetisiid ega wärwitud põrandat, ei lubjatud lage, ega awaraid aknaid — kodutalu aknad olid wäikejed ja ruundud wiletsad, kord paberiribaga, kord punpilpaga findlustatud, tarelagi suitsunud ja tagakambri oma ajast tõmmuks ja täpiliseks läinud, põrandaid pesti aastas korda kaks ja muda alt ei paistnud nende walge wärm silma. Toa seinade suitsunud palgid ei wõinud linnatua heledate wärwidega wõistelda.

Ja iseseisew! Käed pükstasakus, jalad harkis, nõnda seisis see iseseisew mees akna all ja waatas hoomi peale.

Täna oli alles waba päew, ei olnud weel waja kooli minna ja oli aega omaist toast ja iseseisumiseist lõbu tunda ja oma tulewast elu ettekujutada.

Ugatahes töötas see huvitav jaada, see linnaelu. Ei olnud veel mahti linna põhjalikult läbi waadata, aga juba möödaminnes sai nähtud neid toredaid majasid ja puhtaid uulitsaid, juurepäralist pärnade puiesteed ja parki merekaldal, laenu jadamas ja paatimid perwe lähedal, mis nii kutsuwalt lainebe turjal hõljusid.

Kuid Hansjutosma noor Hans ei olnud mitte ainult unistaja, ta oli omalt isalt ka tegewusehimu pärinud.

Ta puhastas oma uued riided, mis alles esimest korda seljas olid heinafõrtest ja maantee tolmukühmetest, silus neid, nagu ostas, et nad paremini keha järele oleks, tõmbas säärikud kõrgemale, et nende alumised jermad mitte taldade alla ei ulataks.

Peegli ees end waadeldes, pidi ta tunnistama, et see ülikond just kui kellegi teise järele on tehtud. Kuub oli lai ja näitas seljas kühmu, mida seal tõepoolest ei olnud ja pükste kohta oli rätsep arwanud, et nad wististi mõneks aastaks peawad jatkuma ja selle tõttu kaswajale noorele mehele wastawalt ruumikad olema.

Nad oleks küll Hansule rohkem meeldinud, kui nad niisugusest siledast kalemist oleks õmmeldud, nagu Edgar Schultsil eht nii keha ümber, nagu Wolli Laursonil.

„Ega riie meest ei riku, kui aga mees riidet ei riku“ — ütles Hans enesele, peeglis waatlemist lõpetades.

Kuid, et siiski uus ülikond nii wäga filma ei paistaks ega ka uulitsal ära ei tolmuks, wõttis ta palitu kaasa. See oli juba peenem linnatöö, walmisriiete kauplusest ostetud, sametikraega ja pöönaga selja peal — sellega wõis julgesti igale poole minna.

Et aga augustikuu ilmad sel korral nii häbemata kuunud olid ja päike linna uulitsatel nagu

See lõual kõrwetas, siis ei tihkanud Hans palitut täiesti selga toppida, waid pani ta õladele, nagu ta seda palitutega ja suwemantlitega oli näinud tehtawat. Et tema palitul pürwillad all olid, seda ei pruukinud ju igauks teada.

Uus müts, nokaga ja mustast sametist serwaga, hiilgawa kollase, märgiga otja ees, täiendas üli-konda.

Dura tähtsust tundes ei kõlbanud Hans Lohwe-riil mulitsjal nii kiirelt liikuda, nagu seda linnapõisid enesele lubasid, waid ta sammus pikkamööda, auwääriliselt, nagu ta oli teistest tähtsatest isikutest märkinud.

Ei oleks ta Hansu siht lubanud kiiremini liikuda: siis ei oleks palju sellest hiilgusest näinud, mis teda iga sammul peal ümbritses.

Majade ja kauplustega sai peagi walmis — need olid nii ühetalised ja igal pool olid akendel asjad, nagu ta neid kiriku juures poodiski oli küllalt näinud. Aga äärmiselt pingule tõmbasid Hansu uudishinru turupalaganid, mida sel korral aasta-laada tõttu mitte oli.

Seal oli karujell kõige hiilgawam ja jilmu-paiswam nähtus keset platsi, mis säras ja sätenidas, kus nii palju lapsi ja täiskaswanuid ümberringi ajas, hobuste seljas sõites ja jaanides pikutades.

Kuid ka sellest waatusest sai himu warsti otja ja sõitma ei tihkanud ta minna, kus nii palju linna-lasi, ega ka jellepärast, et ta peapöbritust kartis.

Karujelli kõrwal oli küpsistemüüja, see ei mõjunud nii wäga nägemise-, kui haistmiseerlude peale. Kuna need wärskelt küpsetatud koogid nii wäga lõhnasid, siis pidid nad ka hästi maitsema. Ja et nad kõigest wiis kopikat maksid, siis ei pida-nud ema hoiatus nende kohta käima, kes ütles: „Ära ja asjata raha raiska, seda lähed tarwiduse-asjade pealegi palju küll.“

Tarwiduseasi oli ka kook ja seda ei oleks ema

keelanud, kes parajal juhtumisel ise maitsewamaidki juupisteid pojale andis.

Kuid kooigist ei jatkunud kauaks ja terve tähelepaneku tõmbasid enese peale need kolm inimest seal eemal seiswa pika kuuri ukse all, kes trummiga ja pafunatega rõõmsaid lugusid löid.

Gans ei olnud veel kunagi kuulnud, et inimesed nii poolalasti ümber jooksewad, pealegi veel naisterahwad, nagu need seal, ega olnud ka näinud niisuguses ülilõnnas meesterahwast, lapilise näo ja kõrge, terawa müüfiga.

Kuid huwitawamad, kui inimesed, olid weel need pildid, mis lühidalt tutvustasid, mida küüni sees täielikumalt näidati. Sõumehed, tulejõhjad ja modudenäitajad pidid midagi suurepäralist olema.

Gansul oli juba kahetümneopikaline püksitasuks walmis. Ta wõttis teda pihku, et sisse minna, aga weel tuli meele, et kodukülas oli pilkawalt ja halwaks panewalt neist kõnelnud, kes niisuguste tühjade asjade peale raha raiskawad.

Gans käis pikkade sammudega tsirkuse ees, julgustas ennast sisse minekuks ja õõrus kahetümneopikalist peos, nõnda, et ta juba higist märjaks sai — kuid wiimane tõuge puudus, mis teda oleks ühel hooil jaladusliku eesriide taha aidanud. Üle lageda platsi minna, mis eemalt waatajate ja tsirkuse wahel oli — selleks puudus julgus, seda pidi wististi naerdama.

Kuid, et inimesed ka kõige paremaid asju wõiwad mõnitada, seda arwas Gans sellest otjustada wõiwat, et warsti üks linna naisterahwas mitme lapsiega otsekohe, ilma kõhklemata sisse astus. Tema järele läksid ka waatajate hulgast mõned — nende hulgas ka Gans Dohwer.

„Harimata inimesed ei oska kunstitst lugu pidada“ — mõtles Gans pudelite ja nugade pildumist, tulejõõmist ja filmamööndamist, maadlemist ja balletti waadates.

Tal ei olnud neist kolmekümnest kopikast tõesti tahju, mis ta pileti ja wabatahtlise andena tširkusepreilile andis.

Mis ta siin oli wälja annud, seda lootis ta mujal kofku hoida ja jellepärast ei piinanud teda jüdametunnistus, et ta ema hoiatust nii ruttu juba unustas. Et kiusatus ei tuleks weel mõne asja peale kullutada, mis keelatud wõiks olla, läks ta aastalaada platšilt ära, mujale, kus hinnatagi intesid näha wõib.

Miijuguseks kohaks oli sadam, kus suured laewad üksteise kõrwal seisisid, mille lael inimesed, nagu sipelgad sibasisid, mille määratumatest keredest kettid ragisebes süsa, soola, mitmesuguseid kottisid ja kastisid sadama perwele paiskasid ja suitsusambad alataja õhku tõusid.

Gans tungis laewadele üsna lähedale, läbi wanfrite ridade, kastide wirnade ja kottide humnikute, et neid mürafaid wõõramaalastest madrus-tega lähemalt silmitseda.

See oli juba huwitavam, suurepäralisem ja waatamisewäärilisem, kui tširkus.

Suu weidikese lahti, filmad pingul jõelaadungi peal, mis sügawast laewaruumist nagu nõidusewäel üles kerkis, et sealt edasi rännata ja suurde katehobuse wanfrikse kaduda, palitu laialt üle õlade, üks käsi püksttasikus — nõnda seisid Gans, ega märganud, et ta töölistel teel ees oli.

„Dandrati herra, lubage teed!“ jeda hüüdis üks hallihabemega töömees. Ta filmadest paistis naeruwine, kaaslastes naersid päris kõlawalt.

Gans punetas nagu wähi. Ei olnud tal huwi enam suurtest laewadest ega tunnud ta üleolekut linna lastest, kes määrdinud pluusides ja paljajalu sadamas jooksid, ei rõõmistanud ta uus palit õladel.

Et mitte uuesti mõnele ninakale jarnajeks naljaks põhjust anda, wöttis ta palitu seljast ja pani

ta käre peale, nagu oleks ta tema ostnud ja tahaks koju viia.

Töömehel häbematus pahasas veel tüki maad noort linna kodanikku, võttis tal hingu ära linna-parki vaatama ja muusikat kuulama minna ja sun-dis varemalt koju minema, kui eble oli kavatsetud.

Aegapidi kadus pahandusetaunne ja ajemele as-tus rõõm enese vabaduse üle. Et ole kedagi, kelle käest ta luba peab küsima, kui ta kodust välja läheb, ega ühtegi, kellele aruandma, kui ta koju tuleb. Sinnapoole ta vabal ajal läheb, kuhu huvid käjewad ja sel ajal koju tuleb, kui ju küllalt on käidud ja küllalt nähtud.

Ja nii lõpmata lai on linn ja nii palju inimesi liigub alati nullital, et fooliülemusega kokkupuu-tuda ei tarwitse, kui jeda ei taha.

III.

Linnakoolis oli kogumispäew. Saltades ja rõõmsasti lobijedes, juuriseid üleelamist üksteisele jutustades, tulid need, kes juba enne olid olnud, ühiskult ja aralt, suurt raamatupakki kaenas Landes, et sealt valida, mis endistest õperaamatutest kõlbab, tulid uued õpilased.

Kohmetanult seijid nad käikudel, ootasid tutta-waid, et nende abil oma jaoskondasid üles otsida. Enamasti olid need maapoisid, kes esimest korda alles linnas ja sarnastes avarates ruumides wii-bisid. Riiklõnnakooli ruumid päistsid linnaruumi-dega võrreldes nagu suitsutare herrasmaja kõrwal.

Hans Zohwer oli juba hommikul wara kohal.

Zakasei käis ta eeskojas, et sammud liwipõran-dal nii wäga ei kostaks, teretas wiisakalt wanemaid õpilasi, kes juba teiste seast oma suurema kaswu ja algawate wurrude järele tunda olid.

Hansu loomusele oli tagasihoidlikkus ja wiisakus wõrane; kiituste tõttu, mis talle teadmiste eest ja-

gati, püüdis ta eeskujulise poisina välispidi üles-
astuda.

Hansul ei olnud muid tuttavaid koolis teadu-
päraist, kui Schults ja Laurson, kuid need olid nii-
sama uned ja koolikorraga wõõrad, sellepärast ei
lisanud nende ilmumine midagi uut juurde, ainult
julgustas weidi. Need kuldööpidega kooliõpetajad,
kes ilmusid ja kiiresti kuhugile kõrwalisesse tuppa
kadusid, olid puha wõõrad. Ei ütelnud nad kellegile
sõbralikka sõnu ega teretanud kättpidi, nagu maal
oli olnud.

Pinnapoisid käisid jalkades, silmitsejaid uusi
juurdetulejaid ja lastsid nende kohta mõne märkuse
lendu, mis weel enam araks tegi.

Hans Lohweri juurde tuli tugew poiss ja küsis
jägawa pasfiga:

„Dnu, mitmendasse jaostonda said?“

„Mul ei ole öde ega wenda, sellepärast ei ole
ma ka onu“ — wastas Hans.

„Olgu siis onkel. Ma kuulsin, et sa tawt poiss
oled ja nellandasse jalku sisse said. Mina olen ka
seal — kas sa ei taha mu kõrwale istuda? Sa
paistad tubli poiss olema ja ma wotan ju oma
kaiise alla.“

Wastust ootamata wõttis ta Lohweril käealt
linni, juhtis teda awarasse klasstituppa, näitas afna
all laua, kuhu kriidiga suurte tähtedega oli peale
kirjutatud — Elmar Truwart.

„See on minu laud. Ma istun sinna seina
weerde ja sina siia poole. Mul on seal hea spiker-
dada, sest seda sa pead teadma, et ma palju õppida
ei armasta. Ma tahan jõumeheks saada, ehk oh-
witseriks, ja sellel ei ole midagi peale hakata ei
geometria ega füüsika. Aga sa peaks nägema, kui
ma gümnaastikat teen wõi pommisid tõstan — selles
ei saa keegi mu wastu. Sa wõid katsuda mu hii-
resid siin naha all.“ —

Hansu jõrmede all tundus pinguletõmmatus Truwarti käemuskel.

„Nüüd võid mulle jutustada, kangelst ja oled. Ma kuulsin, ju nimi olewat Dohwer. See kõlab üsna hästi — Truwart ja Dohwer.“

See kell kutsus õpilasi saali, kus koolialguse puhul jumalateenistust peeti.

Pärast jumalateenistust teati tunniplaanid seinte-tele, mõned kooliõpetajad tutvustasid endid ja andsid järgmiseks päevaks õpetükkisid üles.

Pidulik meeolelu tundus termes koolis.

Rõõmus ärevus oli Dohweril ka siis, kui ta koolimajast oma korteri poole ruttas.

Dmasse korterisse jõudes leidis Hans, et see etu ei olegi nii mõnus, kui ette sai arvatud, sest alati ei või ju kuiva toiduga leppida, peab midagi sooja ja wedelat muretsema. Teewett sai korteri perenaise poolt, kuid liha tuli enesel pliiita peal küpsutada. Selle küpsutamiseega oli küll lugu nii, et parem oleks olnud, kui ilma selleeta läbi oleks saanud — kuid mis tegema pidi, sai tehtud. Ja perenaise kohuseid oli juba Hans walla- ja kihelkonnakoolis täitnud. Seesama pann, milles liha küllud ujusid, oli teda ka enne teeninud ja niisama oli ta leiba rasvasse lastnud ja liha sinna kõrwale hammustanud, nagu ta seda praegugi tegi.

Lihtsalt oli Hans enne elanud ja lihtsalt pidi ta ka siin elama, — nõnda olid wanemad seda soov-
 winud, et kuludega kokkuhoidlik olla. Ja kes väga peenikeselt elada tahtsid, need ei pidanud õppida edasi jõudma — nõnda otsustati ka Hansu õppida ja ainult õppida — see oli ilmselge, mil-
 leks Hansu oli kooli pandud ja seda ülesannet pidas
 ka Hans ije filmas.

Alguses ei olnud küll palju õppida ja Hansul oli see juba kord õpitud, aga kordamine on õppi-
 mise ema.

Siig wara said õpetüfid läbi ja Hans pidi ringi waatama, mis nüüd tuleks ette võtta.

Seal oli waja kaustikule nimi peale trükkida, tundide järjekord kaane sõemisele küljele kirjutada ja kui weelgi aega üle jäi, siis pidi kord weel katsuma, kas õpetüfid täiesti peas on.

Hans wõttis ajaloo käsile, sest see oli uue, juurema raamatu järele õppida ja tarwitas rohkem meelepidamist. Kõige paremini jäi ta käigu peal pähe ja selleks oli tuba juur küllalt, et jeda abinõu tarwitada wõis. Sõrm sai järjele pandud ja ühes raamatuga seljataba seatud, et mälu sealt enne toetust ei saaks, kui selleks tungiw tarwidus on. Kui mõnel kohal järg meelest läinud oli, siis sai teda raamatu abil meelde tuletatud, kuni ta niisama ladustasti läks, kui meieisa palwe.

Sellepöolest oli Hans alati esimesel paigal olnud, et ta pikemadki jutustused sõnasõnalt meelest wõis pidada.

Järgmisel päewal oli Hansul see õnn, et ta tõesti wõis oma päheõpitud tükki kuuldawale tuua ja ajaloo-kooldõpetajale meeldida, kuid head tuju rikkus see, et aritmetikas, milles ta enmast õieti tungwaks arwas, mitu küsimist wõlgu pidi jääma.

Sellel kooldõpetajal oli wiisiks segawaid küsimisi ettepanna ja kõige wastikum nendest oli: „mispärast?“ See „mispärast?“ ilmus kõige kardetawamatel kohtadel, millest ettewaatusega püüti mööda hiilida, pani põsed punetama ja rikkus parema tuju.

Sellepärast ei sallitud ka teda, jeda pikka, kui wetanud meest, tõise näo ja külmade, hallide filmadega. Ka Hans Tõhwerile ei meeldinud ta, ei meeldinud sellepärast, et ta tõendas, nagu ei oleks Hans oma õpeasja hästi ära õppinud.

Seda wiga oli waja parandada ja Hans afus täie jõuga aritmetikale kallale, ostis enesele raamatuid, mis teistes koolides tarwitusel, töötas õh-

tul, kuni silmad libedad, ja märkis hoolega kooli-
õpetaja seletusi, et pärast neid samal kujuril ettekanda.

Varsti oli terve klass jellel teadmisel, et Hans
Tohwer üks esimestest õpilastest koolis on.

Kirjades, mida ta ise mõnikord koju saatis, olgu
tuttavate kislameestega, kes juhtumisi linnas olid,
ehk ka postifaudu, — mõis Hans seda asjaolu tõen-
dada, et ta üks esimestest on.

Ta ei saanud küll niisugusele järjele, kui walla-
ja kihelkonnakoolis, kus veel priimused moodus
olid, aga juba seegi rahustas teda, et tal esimesel
tunnistusel ühtegi keskmiist numbrit ei olnud.

Kuid kerge waemaga ei olnud see saadud. Seda
mõisid ainult ta ise ja tuba teada, kui kama ta oli
pidanud üleval olema, et ajaloo-kooliõpetajalt häid
numbrid ladusa jutustuse, matemaatika omalt aru-
saadavate seletuste ja geograafia omalt nimele ja
arvude eest saada. Ainult usuõpetus oli waemata
saadud, sest seda ei nõutud karedalt ja selle mitte-
teadmist wabandati igal lubatud ja lubamata põh-
jusel. Ka Wene keel oli nii peaaegu ise tulnud,
peale kirjallikunde tööde, mille peale palju waba
aega ära kulus.

Hoolt ja waewa mõisid tunnistada ka kahwa-
tanud põjed, mis jõuluwajaks linnast maale kofuma
wiidi.

Migus oli hea.

Selle üle rõõmustas isa tasahiljubesi, kui ta
tee peal poja kõrwal oma linnasigarit popsis, jelle
üle rõõmustas ka ema.

Talle oli poeg weel mitu korda targem, kui
enne, sest jutud neist juhtumistest, kus ainult Hans
oli wõinud ettepanud küsimiste peale terve klassi
hulgast wastata, olid nii tähtsad tõendused jellest.
Wäiksemadki mälestused Hansu koolielust said küm-
nele korraks tuttawatele ja sugulastele edasijutus-
tatud; neis paistis Hans meeldiwas walguses oma
eestkujuliku ülespidamise ja heade annete tõttu.

Jõuluajal, kui Hansutoomale küllalised tulid ja kui jutt loomulikult selle peale kaldus, mis Hansut saab, kui kord kool seljataga, avaldati arvamist, et sellest veel küllalt ei ole, kui ta kooliturd mees on, tarvilik on, et ta ka studeritud mees oleks.

„Poeg Hans, jeda ütlen ma sulle ja jeda pea ja meeles: õppida wõid ja niikana, kui sa aga tahad ja jõuad. Mül on ikka oma natuke tagawaraks ja kui sellest ei jattu, paneme talu pandiks, ja kui sellest ka weel ei saa, küll siis Tohwrite wahmitt aitab — üks peab Tohwritel studeritud mees olema.“

Hansutooma isa oli tol korral küllalisi kostitades weidikeste wäsinud, ta paljas pealagi higistas tublisti, nagu punetas ja hallid filmad olid wesiised.

Viigutus wõttis ta üle maad selle ohwri pärast, mis ta oma poja eest on walmis tooma ja pisar weeres filma rõõmu pärast, misjuguise tähtsuse tema poeg wõib kord omandada.

„Poeg Hans!“ — pööras ta uuesti poja poole: „näita ka, mis sa oled koolis õppinud. See midagi ette.“

Hans istus laua serwal afna all ja kuulas pealt, kui teised tema andeid kiitsid, kuwas mõne seletuse juurde, kui wõimalikkusest liig kangele mindi ja tundis ennast heas tujus.

Isa ettepanek ei rõõmistanud küll nii, nagu ta jeda waremalt oli teinud, kui waja oli aabitjast ehk Jakobsoni koolilugemiseramatusst pidulikkudel juhtumistel ette lugeda.

See ei olnud enam kahetsaastane poisike, kes wenekeelse meieisa eest jõulukingiks paar kümmeend kopikat sai, ega külapois, kes lugemiseramatusst mõne wõõrakeelsete nimedega pipardatud tükki ettewärtistas, see oli linnakooli neljanda klassi õpilane, kellele see enam sünnis ei paistnud oma

teadmisi demonstrierida, et sellega otjekohest kiitust teenida.

Beiditeje häbelikult, kuid siiski sõnatuulelikult, läks ta kambri, joris raamatute hulgas, walis wiimaks kõige paksema raamatu wälja ja luges siis wõimalikult jorawalt ja walsu häälega ajalooft Peeter Suure nooruseloo ette.

Jä noogutas pead ja pühtis pisaraid põskedelt, mis sinna hallidest, wäsinud filmadest uirisesid.

Külalised kiitsid, kuidas oslastid, ja Keldrimäe Mihkel tõi oma Wene keele tagawara wälja, mis sellest ajast pärit oli, kui lord soldatid taludes forberis olid olnud.

Kuid Hans jäi esimeje küsimije peale wastuje wõlgu, sest Mikelt „tawai juini“ peale ei olnud tal midagi wastata.

„Waata, õepoeg, raamatus oled ja osaw, jeda jalata ei saa, aga ja pead ka kõnelema õppima. Raamatutarkusega ei saa kangele. Tuleb jul, näituseks, Riiga wõi Peterburi sõita ja ka kõnelema ei oska — kuhu ja lähed oma raamatutarkusega. Sa katsi weneleaste hulgas olla, seal õpid alles keelt. Ma ei ole koolis käinud ja tõtt ütelda, ei oska õieti nimegi kirjutada, aga kõnelemisega mind kotti ei saa ajada. Tol korral, kui soldatid siin olid, siis, olgu pühapäewal wõi laupäewa õhtul, latrasin alataja nendega ja näe — keel on käes.“

„Mis see „tawai juini“ tähendab?“ — küsis Hans.

„See tähendab: anna süüa.“

Hans waidleb küll wastu, et niisugust sõna Wene keeles ei ole, aga Keldrimäe Mihkel jäi oma teadmise juurde, et just nii on, sest sedawiisi on jüdawenelased küsinud, kui neil kõht tühi.

Siis kaldus kõne jelle peale, et kool üleüldise puudulikku keele annab, sest niisuguseid koolitatud mehi oli mitugi nimepidi teada, kes ei ole wõinud

kõiki tarwiduseasjugi Wene keelde ümberpanna, et ole teadnud, kuidas hasplid ja käärpuid, niid ja lõimed — ifegi jeda mitte, kuidas kälimees on.

Ka Hans pidi tunnistama, et tema kõiki jõnu ei tea.

„Teadku, wõi teadmata, aga koolitud mehel on kõik ukked lahti. Mine sina kuhugile midagi õienda — ära wäsi emme, kui midagi kätte saad. Kas ma oleks pruukinud praegu teise mehe sauna nurgas elada, kui mul keeled ja kirjad juus oleks olnud — ei oleks mind keegi Kustase talust wälja jaanud, aga näe — lao siia ja lao sinna kümmeid ja sadasid — kui kama ja jõuad. Lase palwekiri kirjutada, kus waewalt tund aega tööd — maksa wiis rubla, lase kohtus ette minna — anna wiiskümmeend rubla. Ja nõnda igalpool.

„Sa töötta terve aasta, nõnda et jilm punnis, siis alles saad niipalju, kui koolitud mees mõne päewaga teenib. Hans, mu wa ristipoeg, õpi aga hoolega. Sul on tarkust ja osawust... ja ära ja emme jäta, kui sa advokadiks saad. Need alles teenivad raha.“

Kui juba külalised läinud olid ja Hansutooma talu unele juikus, mõlkusid Hansul Kustase Peetri sõnad meeles.

Need mõtted olid tal enesestgi olnud, et ta fõrd ülikooli peab pääsema. Minult küsimine oli lahtiseks jäänud, mida seal õppima peab.

Nüüd armas ta ka otsusele jõudnud olewat, et õigusteadus selleks kõige jündsam on.

IV.

Sel fõrral oli wõinädalal paha ilm. Sadas laia, jula lund, pooliti wihmaga segamini, katustelt nirkises wett uulitsjarennidesse. Inimesed liikusid kõnniteedel komistades ja ainult tarwidus ajas neid waast wälja.

Sarnast ilma armastas Hans Tohwer jalu-

tamiseks tarvitada. Ilusa ilmaga oli palju rah-
wast uulitsatel kõndimas, kes nii peenest riides ja
nii iseteadwate nägudega, et Hans oma ülikonda
jelleks mitte küllalt kohaseks ei pidanud, teda awa-
likule näitusele ja jalutuskäigule wiia.

Ka tol korral walis ta kõrwalised uulitsad kõn-
dimiseks, tõmbas palitu krae üles ja kujutas ette,
maga oleks just sarnane ilm terwisele kõige ko-
hasem.

Lund jadas wastu filmi, tuul puhus põsed pu-
netama ja sundis täie rinnaga õhku ahmina, kui
Hans juba linnast väljas, juurel maanteel, edasi
jalutas. Sügawas lumes jumamine wäsitas tub-
listi, aga tuju oli hea.

Seameelega oleks kellegile lumepallisid pildu-
nud wõi kedagi lume sisse paiskanud, nõnda et
jägamad ajemed oleks sinna järele jäänud.

Kuid ükfinda olles pidi sellega leppima, et
pallid said rusikas hästi kõwaks lihtunud ja wõi-
malikult kaugele wisatud.

Pallide pildumiseft sai juba himu täis, kau-
gemale edasi kõndida ta ei wiitsinud, ja Hans istus
tee äärde lumele, käänas ennast enne küljeli, siis
selili ja kui juba lumerättakate lendu küllalt oli
filmitseenud, siis hakkas aru pidama, mida sel pikal
wõinäbalal ettewõtta.

Kojuminekuks puudus himu, jeltimeesiega
läbikäimine ei olnud ajapruudusel seni sobinud.
Minult harwa oli Truwart ehk keegi tema pool
käänud, et ülesannete walmistamisel ühes töötada,
kuid weel kordagi ei olnud tema nende pool olnud.
Nüüd oli aega, homme tahtis ta sõpru waatama
minna — kõige esiteks Truwarti. See oli teda
tihti kutsunud, lubanud talle mõndagi huwitawat
näidata, niisugust, mida teistel ei ole.

Kui lähets praegu?

Ei tea, kas ta kodus on...

Sariliku maapõssi pika ja raske sammuga sihtis

Gans Truwarti poole. Ta pidi mitmest nullistast läbi minema, kus ühefordised madalad puumajad kuuridega ja aedadega waheldades sügawa lume sees wäbised ja luitunud paistisid.

Minult üks maja, telliskiviist ja mitmekordne, lageda platssi ääres ja waike nagu wahisoldat, äratas Ganju tähelepanemist.

See oli ka weel jellepoolest iseäralik, et tal aknad luukidega kõwasti finni ja üks ilma kassirauata ja plefiga löödud.

Ta tuletas wangimaja meelde. Ja Gans oletsti jellele arwamisele jäänud, kui mitte alumisel korral üks akn awatud ja jellelt naisterahwaid näha ei oleks olnud.

Nad seisis seal lahtiste juustega, awarates hommikuriietes, naersid ja suitsetasid ja Ganju nähes tegid talle mingisuguseid haladuslikka märka. Tagasiwaadates nägi ta weel neid seal aknal taskurättisid lehitamas ja naermas. See naer kostis tal kõrwus, kui ta ju Truwarti pool oli. Ja kui Truwart omad päewapildialbumid oli näidanud, kus kõik noorte naisterahwaste pildid pruutide nime all said esitud; — ja watsapiitjad, kepikesed ja gümnastika abinõud toas — siis tihkas Gans küsida, mis maja see seal linna tarjamaa jermal asub ja mis naisterahwad seal elawad.

„Pst! ära nii kõwasti“ — hoiatas Truwart: „see on see tütarlaste institut, ilma wanade keel-
teta. Sa peaks ka korra seal ära käima — siis näeks alles, kuidas ilm elab“ — wastas Truwart naerdes.

„Mül on seal paar tuttawat tüdrukut — Mimi ja Semphire. Noh, ja peaks Semphiret nägema — see on täieline muusikateüdruk — poolhullu oma kaitjutustega ja armukade hirmsasti.“

Gans kuuldas hinge kinnipidades Truwarti jutustusi laewakapteniteist, kes olid sadade rublade kaupa raha naisterahwastele kinkinud, neil jalgu wahuwiinaga pesnud, neid alasti tantšida lastnud.

See oli kui muinasjutt kangelst Hommikumaalt. Hans ei olnud aimotagi teadnud, et see niigugune lõbus koht on, kuhu korralikud inimesed käivad.

Oma kodukülas oli ta kuulnud jellest majast, kui kõige hirmsamast asjast kõnelema, kus kuritõbi möllab, naisterahwad ropud ja wastikud, mehed uulitsajätised...

Truwarti sõnade järele pidid seal ijegi kõrgema haridusega naised olema, lahked, wiisakad ja väga ilusad, õnnetult armastanud olemused ja sinna pidid ka kooliõpetajad käima, ehk küll jalaja ja maskeeritult.

Kui Hans Truwarti poolt õhtul koju tõttas ja oma teada teist uulitsat pidi minema, — leidis ta enmast ootamata jällegi punase maja eest lagedal linna serval.

Niitud oli see juur hoone pime ja vaikne, saladusrikas ja ihaldusvääriline.

Hans pani kõrwa uksele üsna lähedale, et mingit eluawaldust kuulda, kuid kõik oli ja jäi endist wiisi vaikseks. Hans läks lähema uulitsa nurgani, käänas seal ringi ja tuli weel furd majast mööda. Ta wabandas oma teguwiiši jellega, et tal aega on ja uulitsal jalutamine terwisele kasulik.

Kui ta uksele lähenes, tujus jüda nii kiiresti, nagu tahaks ta jeeft wäljahüüata.

Weel paar samm, siis oli see kollaseks wärwitud, plekiga kaetud uks jälle ees.

Hansul tähtas mõte uksest sisse minna ja kui keegi pärib, mis ta sealt soowib, siis küsiks ta, kas seal mitte tema tuttau Jüri Schönberg ei ela.

Weri tükkis põskedesse ja jüda pehks nii, nagu folgiks naised kängast niitud, kui ta kätt ukse poole sirutas...

Kuid seal tuli mõni maja edasi üks isand kõnniteel, rahuliselt juhitades ja keppi keerutades.

Hansu tuju sisseminekuks oli otsas.

Dige tõsise näoga võimalikult kaugele mere poole waadates, nagu ei näeks ega aimaks ta seda punast maja kõnnitee kõrval, nagu huwitaks teda ainult see juur lumine wäli jaal merekaldal, läks ta tulnud teed tagasi.

Hans Tohweri mõttes wiibisid nüüd tihti punase maja juures. Kui wanemad õpilased waheajagadel jalutades jalkadeks kogusid ja kõnelesid ehk pinkidel istudes jalakest jostistasi, siis armas Hans neid punasest majast kõnelewat. Kui nad õhtul hilja uulitsal Hansule wastu tulid ja kiirendatus jammul mööda tõttasid, siis mõtles ta neid sinna ruttawat.

Truwarti jutustused olid huwitawamad, kui põnewamad romanid, sest nad olid nii lähedalt pärit ja nii tõelikud, kuna wiimased kaugest minewikust wõi tundmata maadest, wõi tihti wõimatutest juhtumistest jutustasid.

Ja õhtul ükfinda omas toas olles ehk woodis pikutades, kõnisis silmi see punane maja, kõiges omas täiuses, kõikide oma naerjate, wallatute neidudega ja rõõmjate külalistega, nagu neid Truwart oli kirjeldanud.

Sagedamini käis Hans Truwarti pool.

Seal oli nii mõnnes wäikeses toas istuda, kus tšegi leentool ja sohwa ei puudunud, kus nii meeldivalt lõhnas, nagu mõnes naisterahwa eluruumis.

Truwart oli pika kaswuga, walgetwerb poisj. Ta oli enne gümnaasiumis õppinud, aga ei olnud „Madina keelt wälja kannatanud“ ja sellepärast linna-kooli üle tulnud.

Ta oli osaw poisj, jeda tunnistasid kõik klassis. Ta wõis purjepaadiga merele ka kõige waljuma tuulega sõita, kus isa kalapüüdjate järele waatas ehk kalu kofku ostis, ostas tantside, jalgrattaga sõita, naisterahwastega kõneleda, ilma et neil igaw oleks, — oli juba õnnetult armastanud ja tal oli

praegugi pruut, üks väike lähharajuukjeline cine-
lana neiu „Centralis“.

Ja sellejuures oli ta kõigest aastat poolteist
vanem kui Lohwer.

Temale oli linn tuttav, nagu oma tuba, ta
wõis naisterahwaid, kes uulitsal wastu tulid, nime-
pidi nimetada ja nende kohta lugusid jutustada,
mida Hans lahtise sünga kuulas.

Truwartil oli ainult mure, kas ta õnnelikult
kooli lõpetada suudab ja ohwitserikooli võib as-
tuda.

Teda wihtasid kooliõpetajad, nagu ta seletas,
sest et ta ajalooõpetajal prundi ülesõõnud ja mate-
matikakooliõpetaja kohta karrifaturisid klassitahwile
joonistanud. Wenelane tundis end haawatuna, et
Truwart talle pupe palitu tasku pistnud ja maade-
teadlane ei wõinud jeda andeks anda, et teda far-
nases kohas oli nähtud, kuhu awalikult wiijas
ei ole käia.

Uga ka selle üle naeris Truwart, kui ta meel
lõpuksjamil läbi peaks luffuma. Veel jääks järele
kaks kuffet, millel küllgetõmbawus ei puudu ja kuhu
ka ilma linnakooli lõputunnistusega jõutakse —
laemakapten ja jõumees.

Mida jagedamini Hans Truwarti pool käis,
jeda enam selgus, et Truwart temast palju kõrge-
mal seisab. Mis olid need wäiksed teadmised, mil-
lega ainult kodurahwast wõis imestada, nende
juurte wõimiste kõrwal, millega Truwart wõis
esineda?

Juba see teha järele ülikond ja läiksaapad
andis Truwartile lugupidamise, misjuguft Hansul
ei olnud. Ja paremini ei osanud keegi seltskonda
lõbustada, kui jeda Truwart tegi, ega ennast kange-
lase hiilguses, ka kõige pisemates juhtumistes,
paista lasta.

Ja kui ta seltsimajasje piduõhtule läks, siis
oskas ta nii hästi neiude ees kumardada, jeda ta

tantsjule palus, ja prouadel kätt fundelda, ja neind toetasid endid nii usaldawalt ta kae najale, kui nad tantsust wõinud ja kui ta neid istekohale juhatab.

Seda kõike Hans ei wõinud. Ta ei osanud isegi tantsida mitte. Ja see puudus tähendas palju, see oli peaaegu — kõik...

Mida enam Hans ennast armustas, seda wiltsjama ta enese tundis. Juba külatüdrukutega oli raske kõneleda, sest et kõneaine kergesti lõpule tükkis. Sinna naisterahwastele läheneda, nendega nõnda wabalt kõneleda ja neid enesele naeratama näha, nagu seda Truwart tegi — ei, see ei olnud Hansu jõu kohane. Seda wõis ainult Truwart. Nii õnnelikuna tunneks ta ennast, kui tal ka keegi oleks, keda uisutama wõiks paluda ehk kewadel paadisõidule kutsuda, wõi kellele wõiks jalmikuid luuletada, nagu seda Heinz Peterson tegewat. Ja ometi oli Peterson alles kuusteist ja pool aastat wana ja tema termest seitsmeteist...

Mida lähemale kewade jõudis, seda halwemaks läks Hansu tuju.

Ei olnud enam sünnis palitut selga toppida, kui päike liig kuumalt soojendas, aga pikk talw oli Hansu ülikonnale rasma- ja tindiplekkisid rinnale ja käistele, küljele ja seljale jätnud, ja tuju oli kohmakamaks muutunud, kui sügisel.

Hans tundis häbi omaist ülikonnast. Selles oli wastik mitte üksnes jalutama, waid isegi kooli minna.

Ja kui juba mitmel kooliwennal walged pluused ja mütsid olid, siis ei wõinud Hans enam wäljakannatada, waid kirjutas isale, et kooliülemuse käsul peawad kõikidel õpilastel wiineteistkümnendaks aprilliks uned ülikonnad olema.

Kui siis ema linna sõitis, kodukoetud musta kangast ligi wõttes, siis selgus, et sellest ei kõlba ülikonda õmmelda, sest et see liig lihtne on, waid riie peab poest ostetud, peenike ja file olema.

„Ema tundis ennast haawatud, et tema riie liig jäme, kare ja inetu olewat.“

„Wõtku neid seadusi ja käskusi. Mis see linna-rite parem on? Kulub rutemini, muud midagi“ — seletas ema.

Wäheste mõtlemise järele lijas ta juurde: „Beats õige kooliherrat paluma minema, ehk lubaks omast riidest õmmelda.“

„Ega siis ühe jaoks ijeseadust ei tehta“ — seletas Hans ja käänas emale selja. Teda ärritas see, et ema wastu puistles.

„Aga kui seletada, et me waeised inimesed oleme ja ei jõua linnariiet osta“ — püüdis ema weel aralt oma seisukohta kaitsta.

„Kes waene on, see ärgu tulgu siia kooli“ — belbaste; muud midagi“ — wastas Hans aknast wälja waadates.

Kauplustest sai uus ülikond ostetud, mis hästi teha järele ja uuema moodu järele õmmeldud.

Hans tundis, et ta wälimuses Truwartiga ühel astmel on. Tal ei olnud küll seda sihawat kaswu, mis Truwartil, ega algawaid wurrusi, aga walgaskollased juuksed, mis kõrwade ääres natuke käharad, ja punased põsed olid tal ja oma aastate kohta tugew kasw.

Kõnnakut püüdis ta Truwartile järele aimata ja tema wiisil mütsi kanda, nii weidikeste teise kõrwa peal, mis julgema wäljanägemise annab.

Seitsaadi, kui Hans uue ülikonna omandas ja ema käest paar kümme rubla raamatute ostmiseks wälja nurus, wõis teda ja Truwarti õhtutel linna pargis jalutama näha ja kojutulles astusid nad „Centrali“ einelauaruumi, et üht apelsini süüa ehk limonadi jua.

Ühel niisugusel jalutuskäigul jõudsid nad mereäärt mööda launis laugele. Sinna ulatasid jalutajad wähe, seal ei olnud enam muusikat kuulda, ega olnud lainu teeradasid.

Kuid seal olid ükshilud pingid akatsia- ja jasmini-põõsaste kõrval ja sinna ruttasid need, kes teistest lahkus tahtsid kewadeurnistusi kaasa elada.

„Gans, ega sa midagi wälja ei lohise, mis ja näed ehk kuuled?“

„Ei. Kudas sa seda arwad?“

„Nii on nimelt nii, et mul üks trehwanine on määratud ja minu daam mind wotab. Sa näed seda preilit pruunis ülikonnas kollaste kingadega? See on Wally Lepp, see iludus, kes paljude pead kihama ajab. Müüid on ta minu oma, ta ei wõi ilma minuta enam elada.“

Gans tundis ennast täismehena. Mitte igahõega ei jaluta Truwart nõnda sõbralikult ja mitte igale ei jutusta tema oma wahetordasid daamidega. Gans püüdis ennast selle lugupidamise wääriliseks näidata ja küsis seisma jäädes: „Lohin ma kaasa, wõi pean tagasi pöörama?“ Ta püüdis Truwarti hooletut rääkimisewiisi ja karedat häält järele aimata.

„Ma arwan, me läheme praegu lahku. Teineford kutwustan sind.“

„Hüwa. Nägemiseni!“ — Gans tõstis mütti kõrgele, nagu ta seda Truwarti oli näinud tegema ja läks hooletul kõnnakul priesteed mööda tagasi, wäikest kepikest käes keerutades.

Ratsapiits oleks küll moodsam olnud, nagu see Truwartil oli, aga see oleks tähelepanemist äratanud ja teda Truwartile liig sarnaseks teinud.

Pead püüsti hoides, milleks ta arukordjelt kõrge traa põhjust andis, sammus ta edasi, pilkufid wastutulijate peale heites, nagu seda Truwart tegi. Tasakesi tantsumulugu wilistada ehk kõige uuemat variete wiisi, mida madrused juurematest linnadest kaasa kannud, ümiseseda, wahel ille öla tagasi waaadata — see andis mehiseima uilesastumise ja inimised küsiwad eneselt ja üksteiselt, kes see noor, ilus mees peaks olema.

„Kas ta juba Mizzi peaks mahajätanud olema, see pagana Truwart?“ — mõtles Hans kesslinna poole astudes: „Seal ei ole aga „Central“ kangel. Wõiks naljapäraft sisse astuda ja waadata, kas Mizzi on einelaua ruumis, nagu harilikult. Wõib olla, on tal juba Truwarti armulood Wallyga teada ja ta on jellepäraft väga kurb. Kui tatsuks temaga naljatada?“

Tõsiselt, täismehena astus Hans einelaua ruumi ja peanikutamisega teretades küsis ta: „Wabandage, preili, kas herra Elmar Truwart ei ole siin olnud täna?“

„Ei, ma ei ole teda täna näinud“ — wastas Mizzi.

„Dahju. Mul oleks temaga waja kokku jaada.“

Nüüd oleks sünnis olnud wäikest musta uuri taskust tõmmata, teda hoollega filmitseda ja niisugust nägu teha, nagu oleks kokkulepitud aeg mööda läinud. See pidi edaspidiseks jääma, sest et uuri weel ei olnud.

„Wast ma tohin klaas limonadi paluda?“

Hans wöttis kõi omat ojawuse kokku, et Mizziga jutule saada. Selleks oli täna iseäranis hea juhus. Einelaua ruum oli üsna tühi, ainult felner talitas tühjade taldrifute ja klaaside juures.

„Walget wõi punast?“

„Ma arwan, walget. Minewal korral maittes ta väga hea.“

See oli nimelt sel korral, kui Hans ühes Truwartiga seal oli olnud.

„Ja, see on väga maitsem.“

Sellega oli jutt jälle lõpul ja Hans higistas uue aine leidmisel, limonadi wüü Bates.

Mizzi oli tõsi ja uhke wäljanägemisega. Tal olid mustad, läharad juuksed, millest ükfilud salgad otjale ja põskedele langesid. Ta ei waadanudki Hanju poole, nagu ei hurwitaks ta teda põrmugi.

Ja ometi mäletas Hans, et ta minewal korral

Truwartiga lõbusasti oli naljatanud, palju naer-
nud ja klaasi weini ühes joonud.

Hans algas uuesti: „Teil on wast weel jeda
punast weini, mis me minewal korral limonadiga
jõime ehk Ungari weini, mida me ilma limonadita
jõime.“

Ta peab nägema, see Mizzi, et tal mehega
tegemist, kes weinifid tunneb, mõistab wahet teha
üksikute weinifortide wahel.

„Ja, on küll. Mida ma teile tohin walada?“

„Wast üks klaas rotweini. Teie joote ka ühes,
eks?“ Nii oli ka Truwart küsinud, küll kindlanna,
mehisema häälega.

„Länan, kui lubate!“

Hans oli õnnelik. See preili, kes nii uhkelt
seal istub, peab ennast tema wääriliseks, joob te-
maga weini kofku.

„Wast tohin Teile midagi weel pakkuda? Apel-
sinifid, sokoladi?“

„Ja, apelsini palun küll.“

Preili Mizzi looris apelsini ja naeratas, kui
Hans tema osawust kiitis ja temale piüdis filmi
waadata, nagu jeda Truwart oli teinud.

Na järgmine klaas weini ja apelsin ei maitse-
nud halwad. Neil oli see mõju, et nad Hansu
julgustasid, temale osawust andsid jutustamiseks.

Jumalagajättes tohtis ta isegi preili Mizzi
kätt pigistada ja talt küsida: „Tohin ma ka järg-
misel korral Teie poole juttu ajama tulla?“

„Palun wäga“ — wastas Mizzi naerdes ja
waatas talle filmi.

Sellest päewast mõtles Hans ainult „Centrali“
Mizzi peale, kui ta unistades omas toas istus
wõi klassis kooliõpetajate seletusi kuulas. Kui ta
pärastlõunasel wabal ajal „Centralist“ mööda läks,
siis ei unustanud ta ka siise astuda, et klaasi li-
monadi juma ehk neid waraseid kewadelilledid pak-

funda, mis linna pargist olid nopitud ja pihku unustatud.

Mizzi oli Hansu vastu väga tähelepanelik, teadis juba ette ära, et ta walget limonadi heameelega joob ja tumepunast apelsini kollasest paremaks peab.

Ta küsis alati nii jüdamliku naeratuslega: „Kuidas elate, herra Töwer?“

Sellejuures vaataskid ta pruunid filmad nii kelmikalt.

Kui Hans ära tahtis minna, et homse päewa jaoks õpetükka ettevalmistada, siis ütles preili Mizzi: „Wiis minutit weel. Me joomme jumalaga-jätmiseks ühe klaasi rotweini weel ära. Ja teie olete ju nii anderikas, nagu mulle herra Truwart kõneleb. Need wäikesed asjad õpite te poole tunniga ära.“

Ja siis jutustas ta omaist koolipõlwest wäikestid wallatusti ja kelmusi, nii asjaldawalt ja lihtselt, nagu iga teine Hansu sõber. Noh, kui nad teaksid, need sõbrad, et temal, Hans Töweril, farnane sõber, kes teda wahel, nagu pool kogemata, „minu wäikeseks Utiks“ hüüab — siis nad läheksid küll kadedusest kollaseks.

Kuid igal saladusel on lõpp — ka Hansu omale oli see saatus määratud.

Kord hommikul klassi astudes patutas Truwart Hansule öläle: „Sa oled üks pagana poisik, Hans. Oled mul Mizzi ülelõõnud. Ma juba märkasin, et keegi Mizzile finilillesid ja warsakapjastid boormakaupa koku kannab. Wõi fina see olebki.“

Ma, see oli juba midagi. Terwe klass waatas imestusega tema poole, selle raamatukoi poole, kes talwe läbi omas eeslinna toakeses kükitas ja õpetükka tumpis ja nüüd üheforraga toredama restorani einelananein sõbraks saab. Terweks päewaks jatkus sellest kõneainet klassis. Mizzi ja Hans

ühendati klassitahvlil igasuguste ühendus- ja sidea- märkidega, küll südamekujutustega ja ilma.

Hans oli päevakangelane. Ta oli juba Tru- wartile järele jõudnud, temast isegi ette läinud — ta oli Truwarti neiu enesele võitnud. Truwart tunnistas awalikult jeda võitu, see oli juba nii- sama hea, kui ametlik dokument.

Truwart võttis Hansul käealt kiini, tal olemat temale midagi ütelda.

„Hans, kuidas on sinu finansidega lugu?“ — küsis ta ilma pikema fisisjehatuseta ja Hansu was- tust ootamata küsis ta juurde: „Saena mulle rublat kümme. Ma olen isalt juba selle kuu taskuraha kätte saanud, aga on veel vaja. Need wanad annavad ju nii napilt. Ma saan tuleval nädalal suurema summa, nii rublat sada, onu käest. Tal on oma mõis ja on minu ristiiisa, ta lubas mulle nimelt anda.“

„Mül ei ole just kaafas, aga ma loodan sind aidata võivat“ — vastas Hans filmi pilgutamata. Tal ei olnud küll teada, kust ta selle summa pidi saama, aga raha pidi kusagil leiduma, jeda enam, et tal enesel ka vaja oli. Need limonadiklaasid ja apelsinid ei olnud küll kallid, aga ootamata ki- relt kahandasid nad kassat.

Hans otsis mõttes abitaallikad läbi, kust ta võiks ilma pikema seletuseta saada. Rikkaid tuttawaid tal ei olnud, oli ainult paar käsitöölisi oma- st külast, aga need elasid peost juhu ja nii suure summat nende poolt loota ei olnud. Jäi järele ainult majaperenaine, kellest jeda loota võis, kuid see oli uudishimulik ja wististi teadma, milleks jeda raha vaja läheb. Naamatute ostmiseks ei köl- danud enam kewadel küsida, niisama kooliraha tasu- miseks. Kui midagi väga keerulist wälja mõelda, siis peetakse jeda waleks.

Aga walelik olla ja ühtlasi ka pillaja — mis ütlesid kodus fugulased ja tuttawad?

Wõimalikult ükskõiksest algas Hans proua Stromiga juttu: „Kas teate, proua Strom, misjuguine äpardus mul täna juhtus? Meie jooksiime koolitõvel ja püüdsime üksksteist kinni. Ja seal rebis ma ühel poisil pluuse lõhki, olast kuni alla. Tema nõuab jelle eest vähemast wiisteistkümmend rubla, muidu ta ei lepi ja lubab kooliherrale kaebada. Kas Teie ei wõiks nii hea olla ja mulle jeda summat jeniiks laenata, kuni isa tuleb. Ta peab juba tulewal nädalal linna tulema.“

„O, ja, jeda wõin ma küll. Mõtelda, misjuguine õnnetus. No on jee ka üks wõrubael, kes oma jeltjimehe käest niipalju pluuse eest nõuab.“

Siis luges proua Strom Hansule raha kätte ja küsis: „Wõib olla, lähets weel rohkemgi? Ma wõin weel anda.“

Hans pidi ütsema, et jellest praegu jeks korra jeksub, aga arwas, et jee paha ei tee, kui igaks juhtumiseks natuke tagawara on.

„Mul ju j tarwis ei ole, aga wiis rubla wõiks ju... kui paluda tohtu.“

„Olge heaks. Seni edaspidigi waja lähob, küstige aga minult.“

Jee oli hästi lainud. Wististi tõuseb Truwarti lugupidamine jelle läbi tema wastu märksa weel.

Ta näeb, et tal mehega tegemist on, kellel kümme rubla alati tagawaraks jeksub, kes ükskõiksest weel juurde lijada wõib: „Wasi lähob rohkem waja? Ma wõin ka kakskümmend.“

Ja, jeda ei wõi mitte igaiks.

Truwart ei tarwitannud jek korral rohkem ja lubas järgmisel nädalal tagasi maksta.

Kuid jee unus wististi ära, jekt eksamite ajal on jee nii wõimalik.

Hansu uhkuse tunne ei lubanud ka küsida, jekt kümme rubla peab ometi juure talu peremehe pojale olema, mida ta ka hiljem kätte wõib jaada.

Jsale pidi ta jeketama, et eksamite ajal on ise-

äraxis palju paberit kirjaliikude tööde jaoks ja mitmesuguste muude õpe-abinõude peale läinud ja mõõdamises riivas ta ka pluuserebenemist ja sellepärast on ta proua Stromist laenanud.

V.

Sumine wäheae oli Hansul liibe tööaeg, nagu ta endistelgi aastatel oli olnud.

Hans pidas auasjaks näidata, et haritud inimene võib niisama hästi tehaliiktu tööd teha, nagu harimata inimene.

Kui ta sõnnikutõstmise juures willid pihtu tekkisid, wahel päris wõimata walu sünnitades ja lihased weel mitu päewa pärast seda tuikasid, nagu oleks neid haamritega taotud, kui turbaõikufel keel juulakte kõrbes ja pea walutas — mis sellest?

See ununes warsti.

Kui küüsi, kuidas puhkeelu järele töö läheb, siis wastas ta naeratades: „Si ole wiga. Siialgu on nagu weidikeste harjumata.“

Kui tööliised hommikul päikese tõusuga põllule läksid, siis ei lastnud ta Hans ennast maha jätta: nad oleksid teda laisaks või hellitatud saksooisiks wõinud nimetada, eneste ja tema wahel wahet wõinud teha ja seda ta ei tahtnud.

Kui wana Hansutooma Jüri heinaniidul ise ees keerutas, natuke kühmas, harkis jalul, nõhisedes ja ammu kustunud piipu hambus pidades, ainult taufused sinised püksid ja walge linane särk teha kätteks, siis ei jäänud ta poeg taht maha. Ja taare laius ei tohtinud kända wõrra kitsam olla, kui teistel.

Et alaliseft wehkimisest pihad walutasid, raste higistamine rinnus kuumawa kuumuse sünnitas, mida wastiku, leige sooweega tuli jahutada, meelekohtades tuikas ja päike hirmsasti küpsetas, kuna pöösaste wahel vähematti õhuliikumist ei tundunud — mis sellest?

Kui teised seda mõtsid wälja kannabada, siis pidi tema ka juutma, wiisteistkümmend tundi päewas.

Kui wahel ilmusidki mõtted, et parem oleks kodus istuda ja lugeda, et see tähtsam on, kui keshalind wõi turbalõikus, siis said need mõtted juba alguses waigistatud, sest et isal töölisi ni wähe oli, ainult üks poiss ja paar plikat. Ja needki oleks wõinud, Hansu arwates, rohkem ära teha. Poiss oli pooluline ja poolpahane, lõbusas tujus ei näinud Hans teda töö juures kunagi. Tihti küll tuli sõnsemist Jaani ja isa wahel.

Beel keshalinni ajal oli Jaan hobused adra ette seisma jätnud ja kraawikaldale pööja wilusje minunud. Ja kui isa teda sealt oli leidnud, siis oli ta wandunud ja lubanud teda wigaseks lüüa, tal une seest wälja tampida... Nii wihane et olanud ta enne kunagi olnud. Ja kui Hansutooma isa oli lõpetanud, siis oli Jaan wastanud: „Kui ma ei kõlba, siis wõin ju ära ka minna. Wõi mul himu on siin wõd ja päewad ühte tõmmata ja haput silku jüüa.“

„Wõi sa kunagi üksi oled teinud, wõi üksi sõõnud“ — wastas isa ja Jaan töötas edasi, kuna isa omal harilikul pikaldasel wiisil piipu toppis ja midagi mõtles, aga mida just, kes seda teab. Wõib olla, mõtles ta, et töölised nimakas ja paljunõudja rahwas on, logeleja ja laisk, kes ainult palka nõuab ja tööd ei taha teha. Wõib olla, et tal ka mõttes mõiskus, et põllumehe amet see kõige halwem on, kus ise esimene ja wiimane pead olema, töölistega palju pahandust ja muret, aga põllust pisut saaki ja tulu ja kaasinimestelt wähe lugupidamist ja minud kõike. Wõib olla, mõtles ta Jaani wiimaste sõnade peale, kes etteheitis pikka tööpäewa ja hapuid silke. Aga jellepoolest ei olund Hansutooma isa pahem, kui ta naabrid — nii kama töötasid kõik, peremehed ühes poisstega, päikesetõnujust

miisiks wõetud laupäewaõhtune tangupuder, millel wõi silmas ja hästi hapnenud piim kõrwal, jõõdud, siis tundus weel liikmetes küllalt paendumust ja jõudu, et küla wainule ketaft lõbma minna ehk külalaffa tüdrukute jutule. Ja kui weel wäikese koidu ajal kõi fõned kõneldud ega külaundised läbiharutatud ei olnud, siis ei imestanud see kedagi: nõnda wastupidamad olid ka kord isad ja isaijad olnud.

Peale külalõbude ei olnud muud meeslahutust ei lähedal ega kaugemal, isegi ajalehti ei käinud sinna.

Minutene koht, kuhu juwel wõis sõita, kus teisi inimesi wõis näha ja kaugemaid uudiseid kuulda, oli kirik ühes alewiga.

Kuid kirikukäigud ei meeldinud Hansule, jett jumine tee tolmas harilikult liig palju ja kodus fordaseatud üllkond oli kiriku juures juba tublisti roopast wäljas.

Tolmunud kuub ja higine, päiwitanud nägu, ohjadega määrdunud, tööst karedaks läinud käed ei olnud asjad, mida teistele näitama pidi minema.

Minult üks kord juwe jooksul, jaanipäewal, kabelipühäl, kui terve kihelkond end jalule ajas, olgu jala ehk hobusega, lätkiwate wedru- wõi lihtsate tööwanritega, pidi ka Hans inimeste hukka püüdma.

Praegu oli ta jellel teel, isa ja ema wahel, lihtsal taluwantril, ja oli tal aega enese üle mõtelda.

Talle tundus, nagu ei oleks kõi mitte üsna korras, nagu peaks ta siiski ka juwel natuke rohkem oma elukutse wastu ettewalmistama, nagu peaks ta ainult abiline olema, aga mitte alaline tööline.

Nagu kui ta ju furnuatal oli, siis unnesid kõi need mõtted ja ta liikus rahwamurruga ühes, waatas haudu ja ristisid nende peal, aedu üksikute

matusepalkade ümber ja inimesi seal pinkide peal ja kiivide otjas istumas.

Rahvahulgaga ühes liikudes, paremale ja paremale poole silmitsedes, märkas Hans, et temast paar samm eemal pingi peal Wally Zepp istus, teda ta talwel Truwarti haasas tundma õppis.

Omalt algatusel ei oleks ta mitte talle lähene nud, sest päivitunud, higine ja tolmune — nõnda ei kõlbanud ta linnapreilile seltsiliseks.

Kuid teda nähti ja talle hüüti, nagu wanale tuttawale: „Kuidas elate, herra Lohwer?“

„Tanan, ei ole wiga,“ — wastas Hans.

Küüid ei kõlbanud ilma pikemata edasi minna ja Hans astus Wallyle lähemale.

„Teie olete aga pruuniks põlenud“ — ütles Wally.

„Nag on ju hirmus kuum“ — wastas Hans.

„Ja palju suuremaks olete te kaswanud.“

„Wõib olla, ei ole ise märkinud.“

„D, ja! Kas meie ei läheks siit rahwanurrust natukene eemale, siin võib lihtsalt ära hüpseda.“

Hansul ei olnud midagi selle ettepaneku wastu. Ta tundis end Wally sõbralikkuse läbi õige tüki maad kõrgemale tõstetud olemat. Sest mitte igahilte ei arwa Wally Zepp wääriliseks enesega rahwanurrust wälja kutsuda ega temaga igasugustest tühistest asjadest lobiseda.

Kui nad enesele teed lahendamale wajasid ja Hans teesjuhina küünarnukkidega töötas, kuulis ta jostistawaid arwustusehüüdeid oma daami kohta ja teda enmast ei unustatud ka mitte, sest sametikan diga läikiva märgiga mütsi ei lanna igamees ja linnakoolis ei õpi ka iga noormees.

Rahwahulgast wälja jõudnult ja jurnuata ser wal ühe juure pärna wilul pingil istudes oli Hansul aega Wallyt lähemalt waadelda.

Tema arwates oli Wally talwifest ilusam. Sai moodne kübar andis piklikule näole weel õrnema

juure, merewaigu helmerida oli heas kookukõlas walfjas-kollaste juustega. Isegi nina kõrwal ajum juudimisemärk kõlbas talle õige hästi ja selle juures oli ta nägu elaw, walimis naerule, mis turjawatest huultest ja helesinistest filmadest paistis. Niisugusena oli Hans enesele alati ilusat maisterahwast ettekujutanud.

Minult selle leidis ta imelikku, et see iludus teda, Hans Töhwert, selle kodukoetud willane ülikond juuise palawusega ihte ei kõlba, kellel higitjed, tööst karedad käed ja päiwitanud nägu — enesele saatjaks walis.

Kuid Wally ei annud aega kaua mõtelda. Ta küsis Hansult ja Hans pidi wastama ja ta jutustas ise ja Hans pidi kuulama.

Wally jutustas omast wiimastest Riiga sõidust. Riia linna iludusest, merehaigusest, mida ta läbi põdenud, kewade pidudest mererannal, kus ta ühes selle perekonnaga wiibinud, selle juures ta teenib.

Hans leidis selle wäga huwitawa olemat. Kuid temal ei olnud midagi jarnast wastu jutustada. Tal ei kõlbanud ometi kõneleda, et ta tööpäewadel hommikut õhtuni tööd rühhib teha ja laupäewa õõdel külapoistega ehal käib.

Ta arwas, et see wõiks Wallyt huwitada, kui ta Elmar Truwartist kõneleb.

„Ah Elmar Truwart? Kus ta on, jah? Seda, ei tea ma tõesti mitte. Ma ei ole temoga hulgal ajal enam kokku puutunud“, wastas Wally, joonefesi päewawarju otsaga liiwale tõmmates. „Mõnda-palju ma aga kuulsin, et ta olemat kewadel laewale läinud.“

Ja natukene wahet pidades, küsis ta: „Miks Te ei küsi parem Mizzi Zimblertist? Teie olite ju tema austaja.“

Hans tundis, kuidas see woolus tal üle põsede wajus, teadis, et ta nüüd punetab.

Uga et tema väikseid romaniisid teatakse, jee meeldis talle.

„Näete, kui punajeks Te lähete. Ma teadhin ju jeda“ ütles Wally.

„Näagine siis nüüd jellest mustlase Mizzist“, ütles ta.

„Mispärast mustlase? Du ta mustlane?“

„Ei, jeda ma ei tea mitte. Uga nõnda kutsutakse teda tuttawate ringkonnas, sest et ta väga brünett on . . . ja et ta väga kirglikelt armastab“ — lisas ta naeratades juurde.

„Kas Teie ei ole jeda veel tunnud?“ küsis ta ja vastas ilma Hansu wastust ootamata: „No ja, Teie olete ju alles nõnda noor, et jellest veel juttu ei saa olla.“

Hansu pahandas jee wiimane märkus weidi ja ta armastarwilikuks näidata, et ta ka sarnasest asjast võib juba kõnelda.

„Kui wanalt siis tohib juba armastada?“ — küsis Hans.

„Kui wanalt? Ja, waadake, jeda ei tea ma mitte ütelda . . . Mii kuidas keegi . . . umbes nii wanalt, nagu mina olen juba“ — lõpetas ta naerdes.

Ta oli üleüldse väga heas tujus, naeris palju ja waatas jellejuures oma lätkiwate filmadega Hansule otse.

Tema waade julgustas ja waimustas Hansu.

„Tohin küsida, kui wana Teie siis olete?“ — küsis Hans.

„Igatahes kaugelt üle kolmekümne“ — vastas Wally.

„Kaugelt alla kahekümne, tahhite Teie ütelda?“ — Wally raputas pead ja jäi oma kollaste, moodfate saabaste peale waatama.

„Kas Teie täna õhtul pidule jääte?“ — küsis ta siis Hansult.

„Ma ei tea, ei ole jelle üle mõtelnud.“

„Tingimata jääge. Saab lõbus olema. Võputs tants.“

Kui jutule wahke tuli, tõusis Wally üles.

„Wabandage, ma pean weidikeste ära minema, mul on tarwis ühe tuttawaga kokku jaada. Siis õhtul näeme?“ — küsis ta weel, kätt jumalaga-jätmiseks sirutades.

Käsi oli walgete, peente sõrmedega, küüsed hästi rawitsetud ja pikad.

Ganjal oli häbi oma talupoja suurt ja kõwa kätt wastu sirutada. Küüsed olid neil kätel murdunud ja mustad.

Wally käja waadates ja neid oma kätega wõrreldes, unustas wastamata.

Ilma wastust ootamata läks Wally fergel kõnabul minema.

Gans waatas talle järele, nagu ka kõik teised talle järele waatasid, kes teda nägid — mehed unistades ja ihaldades, nõnda paendum ja jale paistis ta; naised kadewusega ta moodsaid riideid hinnates.

Gans pidas omaks kohuseks, wiisaka meestevahwa osa edasi mängida, kes mitte ei lae oma daami asjata vodata.

Selle mõttega läks ta ema üles otsima, et talle selgeks teha, et ta pidule peab jääma, sest et mitmed ta head sõbrad sinna jääwad.

Ema ja isa seisid oma wantri juures. Isa seadis hobust, et warsti minema hakata, ema kohendas heinatotti wantril, mis istumiseft anku wajunud.

Gans astus tõsise, wahke ärritatud näoga nende juurde ja teatas saladuslikult: „Ma ei saa praegu ühes sõita. Ma pean weel siia jääma.“

„Eks me wõi siis vodata“ — wastas isa, kes arwas, et jutt ainult lühikesest ajast on.

„Ei, mul läheb kuni poole ööni aega. Siin on kooliwendasid, kes pidule jäävad ja ma lubasin neile, et ma ka jään. Ma tulen jala koju.“

Hans ei teadnud isegi, kes need kooliwendad on, kes pidule jäävad, teadis aga seda, et see üks mõjuvamatest abinõudest on, isalt midagi saada. Seft mis õigused ja kohused Hansu kooliwendadel olid, need pidid ka Hansul olema.

„Ema waatas isa poole odates, mis ta ütleb.“

„Isa jälle waatas koguni eemale.“

Tema mõtles pikalt ja ei saanud kohe aru, mis pidust poeg kõneleb, kas on teda kuhugile pulma wõi risthele kutsutud.

„Mis pidu see on?“ — küsis ta siis lõpuks.

„Ema oli juba heisukorra kõrgusel ja oli kuulnud, et tuletõrjajate aias pidawat komejandid üles astuma.“

„Eks seal pritsimeeste aias ole . . . Igal jaanipäeval ju peetakse.“

„Ah komejandid wõi?“ — tuli ka isal meelde.

„Neesamad neh!“ — wastas ema.

„Kas maksab jääda . . . Nüüd saad hobusega koju . . . öösel jala halb tulla.“

„Mis seesama wiisteistkümmend wersta ka käia on!“ — wastas poeg.

Teda ärritas isa wastupüüklemine. Üleüldse oli see Hansutooma isa natuke ajast maha jäänud: ei olnud tal wedruankrit, nagu mitmel teisel, ja hobused olid tal niisugused imelikud, suurte kõtudega ja karwased.

Hans märkas koguni sedagi, et heinakott oleks wõinud istmel puhtam olla ja hobune ei oleks tarwitsemud niipalju sõnnikut kintsude peal kanda.

Wiivitades ütles wiimaks isa: „Eks sa jae, kui just tahad“, ja natukene mõteldes lisas ta juure: „Sa tahad siis wist raha ka?“

„Kus ta's ilma läbi saab?“ vastas ema poja asemel.

Kaua otsis isa rahakottis, siis ulatas ta pojale hunnikukese peent hõberaha.

„Palju sa andsid?“ — küsis ema.

„Eks ma ühe rubla andsin“ — vastas isa wenitades.

„Mis sellest saab . . . eks anna veel“ — seletas ema, kes ei teadnud, kui palju just pidu maksta võib, aga kuulund oli, et pidud pidawat palju raha nõudma. Ja kui juba lord pidule jääda, siis peab ka teiste wääriliselt olema.

„Mül ei ole enam peenikest“ — vastas isa, rahakottis jorides.

„Eks anna siis üks suurem raha“ — õpetas ema.

Nõnda sai Hans ka veel kolmerublalise omamikuks.

Kui juba raha taskus, tõttas ta otsekohe furni-
ariale tagasi, et veel Wallyt sealt leida.

Siin ja seal olid veel üffitud inimeste jalgad haudade juures, kuid juba eemalt märkas ta, et üheski nende hulgas Wallyt ei ole.

Ta käis ka alewi läbi, astus poodidesse ja lähenes igale suuremale inimestekogule, kuid Wallyt ei leidnud ta kusagil.

Ta pidi kaua ootama, kuni pidu algas. Selle aja jooksul sõi ta kõrtsis lõunat, ulatas jalutus-
käiguga isegi mõisa ja käis paar lorda puusepa eluforterist mööda, lootuses, et Wally wast seal filma puutub, sest niipalju ta teadis, et ta mõisa puusepa tütar pidi olema.

Ka piletikassa juures ei olnud teda näha.

Hans ostis siiski kaks piletit. Nõnda, oli ta kuulnud, pidawat harilik pruuk olema, et kawaker oma daami pidukulud tasub.

Wistiski oleks kõige sündsam olnud, istekohad ehmekesse ritta muretsema, kuid need olid liig kallid

ja sellepärast pidi teise reaga leppima. Ka sealt võis kõike päris hästi kuulda ja näha.

Kui juba aeda kaunisti rahvast kogus, lauldi mitu korda helistati ja lauljad eeskriide varjul kõhistasid, siis ilmus ka Wally Sepp. Kuid ta ei tulnud mitte üksi, vaid tal oli keegi kõrge kaswuga meesterahwas ihes.

Nad olivad mõlemad heas tujus. Wally watas oma saatjale nii usaldawalt filmi, et iga sõna, mis öeldi, pidi lõpmata naljakas olema, sest Wally naeris õige tihti.

Tal ei olnud ka aega Hansu tähele panna, eht see ennast küll nähtawaks püüdis teha, ta pidi oma saatja sõna kuulama ja nende peale wastama.

Kui siis Wally selle wõõra herraga pidujaatlis esimeesjse ritta istus ja kui nad üksteisega, kui kõige paremad sõbrad naljatasid, märkusid tegid nende lihtsate laulude kohta, siis wajus Hansu tuju tublisti.

Talle tundus, et ta rumaluse on teinud, et ta pidule jäi, sest see näitemäng on wilets jant, pealegi halwasti mängitud jant, et see Wally Sepp ei olegi nii wäga ilus ega thalbanisewäärt, et ta on edew naisterahwas, sest muidu ei oleks ta kingadel nii kõrged kontsad ega naeraks ta sellele mehele nii tihti, et see on juba halpuse tipp, kui ta nii sügawalt wäljalõigatud piduülikonda kannab ja nii tumepunast roosi rinnas; et ta ka liig kergemeelne on, sest talwel oli ta Truwartiga südamesõber ja nüüd lõbustab ta ennast selle wõõraga.

Ta heitis ka enesele kergemeeljust ette, et ta pidule oli jäänud, ilma et tal mõjuwamat põhjust oleks olnud, kui need mõned sõnad, mida ta Wallyga wahetas, et tal weel aeg ei ole preilidega sõbrustada, waid ta hoopis äppima peab, tõsiselt töötama, et korra filmapaismaks meheks saada.

Uga kui Wally näitemängu wahetajal end ümber läänas ja lähemas reas Hansu filmas, tema poole pead nikutas ja naeratades sõnas: „Ka Teie siin?“ — siis oli ununenud kõik tusk. Siis ei leidnud Hans enam kergemeelsust ei enese ega Wally tegu- wistis, ei puuduseid näitemängus ega laulus.

Ta otsis Wallyle wabandawaid põhjuseid ja lei- dis, et see loomulik on, kui wanem naisterahwas enesele täiskaswanud mehe saatjaks walib.

Temale, Hansule, wõib ta hea tuttav olla, kel- lega wabal ajal lobiseda wõib, kellele südame pealt jalajamad soowid ja sügawamad mõtted ära kõ- nelda wõib ja kellega kirjawahetusesse astuda saab, kui ta kaugemale sõidab, nii et kokkuputamine wõimalik ei ole . . .

Kui Hans ju koduteel jammus, siis oli ta otsus kindel, et neil Wallyga pikk kirjawahetus algab, ja selleks, et adressi saada, ta weel kord kiriku poole peab tulema.

Suwine töö sundis ajutiselt unustama kõik sõpruse ja kirjawahetuse kawad. Wäew päewa kõr- wal, nädalast nädalasse kestis töö, ja sellest pääsis Hans alles siis, kui juba kooli oli waja minna.

VI.

Enne seda, kui koolitöö pidi algama, läks Hans kiriku. Wähemalt isale ja emale sai see põhjus üles antud, kuna aga selle kõrwal weel lootus oli Wallyt näha saada. Jaanipäewal oli Wally arma- nud, et ta Peterburi läheb, aga weel Jakobipäewal oli teda mõisas nähtud, ja wõib olla, ei olnud ta praegugi ära sõitnud.

Jaanipäewane jutujamine ja sõbralik naera- tus ei olnud Hansul ununenud. Ta tuletas neid meelde töö juures ja wabal ajal, põllu peal kuu- muse käes higistades ja heinalakas ümuses. Ta

mõrdes teda küla ilusamate neidudega ja alati jäi üleskaal Wallyle.

Talutütred olid kohmakad ja tõmbid, harimatus ja labased, ei olnud neil paendumust ega fergust, ei julegt waadet ega lõbusat juttu.

Wallyl oli kõike külluses.

Oli tal puna põskedes ja walgust otjaesisel, juustel pikkust ja filmadel julgust, hambad, need aina hiilgasid punaste huulte taga.

Wally peale mõteldes tundis Hans tarwidust ka enese teha ja ülikonna eest hoolitsema hakata.

Sõrmeküümed said vähemalt puhtad hoitud ja sellest ajast pärit oli ka Hansu esimene habemeajamine. Koduste lõenduse järele ei pidanud seal veel midagi ajada olema, aga Hans ise ütles, et need üksikud walged juuksed põskedel väga inetumad olemat.

Ka sel pühapäewal seadis Hans end põhjalikult korda.

Ta tahtis esineda nii, et Wallyl teda mitte häbeneda ei tarwitaks.

Kui siis kiriku juures sai ära käidud ja tagasi tülles tee mõijast läbi wiis, siis pidas Hans tarwilisteks punsepa poole sisse astuda.

Kui Hansult küsiti, kas noorherral midagi asja ka on, siis wastas ta: „Asja just ei ole. Preiki Wally lubas mulle oma adressi jaata, kui ta kohale on jõudnud. Maal on väga igaw, siis oleks wafel ajawittek kirjutanud.“

„Ei, adressi ei ole ta küll weel jaatnud“ — wastas ema: „Tal on ka niisugune koht, et päris kindlat paika ei olegi, kus nad elawad. See proua, kelle laste juures ta on, elab niisugust rändamist. Ühe nädala elab ühes linnas, teise nädala teises linnas, ei saa nagu sedawiisi adressi üles anda. Wally kirjutab meile üsna tihti, aga meie ei ole talle küll palju kirjutanud.“

„See on üks juur proua“ — ütles puusepp naise jutu wahese.

„Wäga rikas proua“ — teatas ema sügawtõsi-
jalt: „Neid riideid küll, mis ta Wallyle kingib.
Ega ülikõnd maksab sadafid... puha siidist ja at-
lasiit. Proua on Wallyga ühesuurune ja sellepärast
kannivad need kleidid, just nagu oleks nad Wallyle
õmmelbud. Wally jälle kingib nad puha minule...
Ega ei minna neid kanna, need on liig toredad
aituu jaoks.“

„Neil rikastel prouadel on see raha ju nagu
maast leitud, sellepärast ei hooli nad temast ka
mõnagi. Ega kleit maksab juha minu aastapalga,
aga ta pillab neid nagu paberossiotsi latali.“

„Wõi siis kleidid üksi“ — tähendas ema: „Ega
jõuliks saadab ta julle ikka kõige paremat tubakat
ja mulle raha.“

„Koolitabud inimesel on ikka palju tervem
elada“ — seletas ta wäheste waitimise järelse edasi:
„Tui Wally alles üsna pisike oli, siis elas siin üks
koolipreili mõisas, oli herra laste juures. See
läis tihhi meie pool ja ütles alati: „See wäike
Wally meeldib mulle wäga. Ta on nii ilus laps,
nagu pupe... selle peate te ära koolitama, temast
saab üks wäga tore preili“... Hakkasime mõtlema,
et ega see inimesele kahju tee, kui ta koolitatus
on. Ja kui wallakool läbi oli, siis ma läksin kool-
meisteri käest küsima, kas maksab teda koolitada.
Koolmeister ütles: „nimelt koolitage. Ta on an-
derikas laps... ah, ta on anderikas laps.“

„Juba kuueaastaselt oskas ta igast raamatust
lageda, olgu misjugune tahes“ — ütles isa wahese.

„Jah, ja linna koolipreilid kiitsid teda ka wäga.“

Hans kuulas üht ja teist Wally elust, tema
wäikeid õnnesid ja õnnetusi, tema eeskujuliku
wõitlust ja sõnatulmist ja kuulas ka ema kiitust
oma tütre iludusest, selleaegsest iludusest, kui ta

alles peafoolis käis ja esimest korda armulanaal olles nagu ingel walges riides altari ees seisis. Sellest ajast pidi emal weel piltki järelejäänud olema. Ta otsis kummutis riiete alla ja tõi sealt patikeste wälja, kuhu kōid wäikesed mälestused kimpu olid kōidetud. Seal olid õnnesoowikaardid ja juuljepaelad, päewapildid ja mälestuselehed. Wally oli nad ema juurde jätnud, et nad mitte ilma mõbda rännates ära ei kaoks.

Gans waatas seda peenikeste näwjoontega tštarlast walges ülikonnas, lauluraamat kätes.

„Et, elus Wally on palju ilusam“ — mõttes ta: „Siin on ta liig tugewa kehaehitusega ja funkliku waatega ja natuke kühmas.“

„Kui te tahate, wõite selle pildi omale wõtta. Mulle jääb teine weel järele.“

„Ema arwas, et Gansule Wally pilt meeldib, et ta teda nii silmitseb ja arwas sündjaks seda soowi rahuldada.“

Gans tänas lastuse eest ja kui ta weel oli istunud ja Wally kohta ainult kõige paremat kuulnud, sõitis ta koju.

Dirjawahetus oli sel korral küll wõimata, aga Gans lootis omegi kord weel Wallyt näha jaada ja siis ei lase ta teda nii kergesti, waid nõuab ta adressi wälja.

VII.

Koolis andus Gans kerweni õppimisele. Ta tahtis esimene klassis olla, nagu alati enne — nii oli ta harjunud. Ja kus ta mitte esimene ei saanud olla, sinna ta parem ei läinud.

Omas minewaaastases hoowikorteris elas ta ka nüüd, ei läinud ta pidudele, sest seal puudus tal tutwus ja osawus, ei läinud ka kooliwendade perekondadesse — ta kartis wigasid teha jõõgilanaal ja seltskondlikes läbikäimises. Gansule ei tundunud midagi nii raskest, kui oma kohmetus. Ta

oleks heameelega osaw tantšija ja wiisakas laua-
naaber ja lõbus feltstondlane olnud, aga et tal
need omadused puudusid, siis parem wiibis ta üksi.

Ta oli tänawu üffiklasem, kui minewal kewa-
del. Siis läis ta wahel Truwarti pool ehk mõni-
ford „Centrali“ einelana ruumis. Küüd oli Tru-
wart laewa peal, Mizzi kuhugile ärasõitnud ja
tema asemel üks teine neiu tõstje, peaaegu wiijase
näoga.

Uued tutvused ei sobinud tal kergesti, sest
seal oli algatust waja. Algatajaks ei olnud aga
Hans Tohwer sünnis: ta oli kohmetu. Kohmetuses
tegi ta wigasid ja need wead pahandasid teda jü-
dame põhjani.

Sieti ei olnud ta ka uusi tutvusi otsinud —
tehet tööd oli selleks aeg puudunud.

Kui nüüd enne jõulu ainult külmetas ja lund
põrmugi ei sadanud, siis hakkas Hans pikka kodu-
teed kartma. Niisugune pikk külmetanud, konar-
line tee ärasõita ei ole lõbus, kus tuul läbipuhub
ja hambad lõdijema paneb, kus lõpuks enam üffi-
kuid tehaosajid külma pärast ei tunne.

Ja wiimasel nädalal enne jõulu jaatis ta
tuttawa külamehega teate koju, et ta pühadeks linna
jääb, kui lumeteed ei tule. Seda pidagu kodused
meeles, et nad asjata hobust ei wäsitä ja talle järele
ei saada.

Ema oleks küll heameelega näinud, et Hans
pühadeks koju oleks jõudnud, aga poja tahtmine
pidi sel korral maksma jääma.

Kui koolitööd lõppesid, kooliwennad laiali sõitsid
ja igaüks omas kodus pühade ettewalmistusest osa
wõttis, istus Hans omas toas ja tundis tuskta.
Ta tuju oli lõpmata halb.

Ta pahandas isaga, et see weel korralikku sõi-
duwantrit ei ole muretsenud, millega pikka maad

juurema waewata wõib sõita, pahandas ka enese tujuga, mis teda sundis linna jääma.

Olguigi nii wiltsfad kui nad on, need kodused jõulud, puudugu seal hiilgaw jõulupuu ja lõbus feltskond selle ümber, toredad ruumid ja peened sõõgid — jõuluheinad ei puudu seal kunagi ega jää ka küllalised tulemata, ei puudu seal ema hoolikandmine ega lihtsad talupojaroad.

Mida kaemini Hans oma korteris istus, jeda wastikum ta tundus, oma osalt määrdunud, osalt rebitud tapetidega seinel, oma sumbunud õhuga ja wiltsja walgustusega, kus nii tühi ja õudne istuda, kus ainult woodi nurgas ja lombak laud akna all ja laks tooli selle kõrwal.

Ei mõnusust ega soojust.

Ja see on alles esimene waba päew! Mis peab siis neist teistest lõikidest saama?

Ei wähegi meelelahutust leida, läks ta wafjali.

Sinna fogus rahwast rongile wastu, seal oli inimesi, keda ta küll ei tunnud, aga nad olid wähemalt elawad inimesed.

Seal wõis näha, kuidas hästi riides meeste-rahwad oma daamidega jalutasid ja mehed, kellel jalutamiseks kaaslased puudusid, einelua-ruumis sõid ja sõid.

Siin oli Hansul palju huwitawat.

Muude jalutajate hulgas märkis ta kahte daami kõndimas, kes wälimuse järele wäga rikkad ptdid olema, sest nende filmapaištwalt toredad kasutad jätsid kõik teised enesest kaugele maha.

Hans ei pidanud tarwiliseks neid daamisi nii wäga silmitseda: näod olid neil pooleni karwanitšidega kaetud ja tuttawad ei wõinud nad olla, sest tal ei pidanud sarnaseid olema.

Hans läis ka pikkamisi edasi ja tagasi, teiste kõrwalut järele atmates ja unistas.

Kui ta parajasti kõnnitee lõpul oli ja ümber käänata mõttes, et veel kord waksaliefiiselt mööda minna, kuulis ta tagast küsimist: „Kuidas läsi läib, herra Lohwer?“

Hans ärkas omaist unistusest. Kuid ühtegi tuttavat ei näinud ta lähedal. Minult need kats toredat daami läksid temast mööda ja üks neist naeratas weidikese kõrwale waadates.

„See on ju Wally!“

„See olete Teie, neiu Lepp?“

„Kas Teie koju ei sõida?“ vastas küsitaw.

„Ei, ma kartsin pikka külmetanud teed.“

Siis tutvustas Wally ka oma kaaslast Hansule.

Pidi proua Landmann olema.

Et ta väga rikas proua on, jeda märkas Hans hõbedasest käekotist, mida proua kandis ja kullasest käewõruist, mis kajakatäiksest laterna walgujel helkis.

Lähema uulitsani jõudes ütles proua Landmann:

„Herrased wabandawad, et ma Teid üksi jätan.“

Ja terge peanikutamisega läks ta omal endisel pikalisel kõnnakul uulitsatpidi edasi.

„Kuida lähed?“ küsis Wally.

Tänan, ei oska midagi ütelda“ — vastas Hans.

Ta tundis, et praegu kõik ained kõnelemiseks puuduwad, et midagi pähe ei tule. Üksi olles oli ta Wallyga kokkujuhutumist, kui lõbusat siindmüst, ette fujutanud, kus palju kõneledda ja palju naerdda saab.

Nüüd oli kõige mõnusam waitida.

Wally ei awaldanud ka endist elamust. Ta oli tõssem, naeratas küll wahel, aga see naeratus oli waitsem kui sunel.

„Ma ei tunnud Teid ära“ — algas Hans.

„Lähendab, et ma rikkaks saan“ — vastas Wally ja waatas Hansule filmi.

„Wõib olla. Nagu näha, peate Teie inimesi hästi meeles, sest ma olen wististi ka palju muu-
tunud.“

„Teie olete wähe muutunud, ainult weidi pife-
maks sirgunud ja natukesse ka kahwatumaks jää-
nud. Teil hakkab ju maapoisi jume kaduma, oman-
date warsti linna noorherra ilme.“

„Teie oskate ka pilgata. Noorherrani on weel
palju maad.“

„Mispäraft Teie koju ei sõitnud?“ — küsis
Wally uresti. Ja ilma wastust ootamata lisas ta
juure: „Teie oleks pidanud nimelt koju sõitma.
Ma tean, emad wotawad oma lapsi nii heameelega
jõluks koju. Kui ma alles kooliplika olin, siis ei
jätanud ma ühtegi suuremat püha waele — alati
sõitsin koju.“

„Ja. Mulle jutustati, et te wäga hea laps
olete olnud.“

„Kes jutustas?“

„Teie emal“

Hans kõneles omast külastäiguft Wally wane-
mate poole, ja omast soovift temaga kirjawahetu-
sesse astuda. Ta kõneles ka sellest, et ta ennast
üksi tunneb, et tal häid sõpru ei ole ega tuttawat
perekonnda, et tal ijeäranis igaw praegusel wabal
ajal on.

„Minult Teie kaajas tunnen ma ennast kodus
olema“ — ütles ta: „Teie olete kõige oma toreduse
juures nii sõbralik, et heamelega Teie seltsis
wiibin.“

„Kas mina olen tore? Oi, mu pojuke, see ei
ole õige. See ei ole midagi toredat, mis mul sel-
jas on... inimene peab ju midagi kandma.“

Hansjule ei meeldinud see toon, millega Wally teda pojukeseks nimetas.

„Wabandage, preili Lepp, ma olen wast Teile liig noor saatja. Teile meeldiks muidugi mõni wanem meesterahwas, nii..“

„Nii, nagu jaanipäewal, tahate Teie muidugi ütelda“ — wastas Wally ja naeris: „Mul on weel meeles Teie tõsine nägu, kui ma herra Grünwaldiga tulin ja Teie pidite üksi istuma.“

Siis wõttis ta Hansul käest kinni, küsides: „Ega Teie minuga enam pahanda? Ega, ei?“

Hans astus waitides. Talle meeldis see tajane oja ja see, et Wally teda käest kinni hoiab ja temaga kui omasugusega kõneleb, teda pojukeseks nimetab.

„Teie peate omale noorema sõbranna walima, kui mina olen. Ma olen Teie jaoks juba wana. Aga muusugune, nagu Arkadia Mizzi, on Teile jünnis. Oh! weel parem, walige enesele mõni kooliõpilane. Neid on ju nii palju, brünettisid ja blondisid ning kõik nad on armastusewäärilised lapsed. Neile tulewad naerdes põskedesse lohukesed, nagu Teil endalgi. Eks ole?“

„Subage, preili Lepp, üks küsimine. Mina olen Teile wastik, et Teie minust lahti tahate saada, mulle minu noorust ette heidate.“

Wally wastas naeratades: „Ei, seda mitte, pooltki mitte. Ma ajan Teiega heameelega juttu. Teie tulekate mulle mu kallist kodu meele ja oma wanaduse kohta olete te küllalt edenenuid pois, aga ma ei kõlba ju Teile sõbrannaks. Te praegu pimedas ei näe, aga mul on juba kanna-warbad filmade ääres ja hallid juuksed peas.“

„Ja wistiski olete ihe jala peale lombaf ja punawigane. Eks ole?“ — wastas Hans.

„Kas ma ei tohiks wahel harmet kui igawus liiga teeb ja tuju halb on, Teie poole lobisema tulla?“ — küsis Hans, kui nad weiditeise waitimise olid.

„Minu poole lobisema?“ — küsis Wally pikkamisi. Siis wastas ta niisama pikkamisi, ilma naeratuseta: „Ei, jeda wististi mitte.“ Ja, nagu peaks ta omaks kohuseks juure lisada, mispärast see nõnda, kõneles ta edasi: „Mül ei ole mitte oma korterit ja minu majarahwas paneks jeda wast pahaks, kui mul külalisi kätb. Sellepärast ei käi mul ihtegi tuttawat. Ja pealegi ei esa ma pikemat aega ühes kohas. Wõib olla juba homme jõidan ma oma pronaga wälja.“

Naeratades lisas ta natuke aja pärast juure: „Wõnikord harwa juhtume wast waksalis kokku. Wida harwem, jeda armsam. Eks ole?“

Hans ei pärinud enam ega küsinud, kus Wally elab. Kui nad juba kawa olid mööda poolpimedaid priesteesid kõndinud ja kõigest olid kõneleunud, mis meele tuli, ütles Wally: „Mül on juba aeg koju minna. Mu poju on nüüd nii lahke ja saadab mind järgmise nultsa nurgani ja siis läheb ta „Arka-diasse“ Wizzi Zimbleri poole ja saadab seal õhtu lõhusasti mööda. Homme õhtul ega üleüldse lähemate päewade sees ei saa ma wälja tulla, kõit ielle aja wõid Wizzit waatamas käia. Eks ole?“

Kui nad priestee lõpule jõudsid, kust mitu kõrwalist nultsat laiali lähewad, lastis Wally Hansu kae lahti, jäi seisma ja waatas unistades üle Hansu pea tumeda bösse, siis tiskus ta pikkamisi kinda kaeest ja kätt Hansule firntades ütles ta: „Nüüd siis, Hansuke, ütleme üksteisele ilusasti jumalaga ja unustame kõit, mis me lobisime. Ja kui mind kogemata nultsal juhtute nägema, siis lohte, nagu ei tunneks te mind. Nõnda?“

Hans tahtis veel küsida, mispäraft see peab olema, kuid seal juhtus midagi, mis Hansu küsimist takistas, mis teda üleüldse mõtlemaft keelas. Hansule suruti ootamata niisugune juundlus huultele, mis hinge kinni mattis ja kõrvus kohiseva juundis.

Ja kui ta ninastuseft ärkas, oli Wally läinud. Ei olnud teda ei poolpimedal jalgteel ega õredate laternatega valgustatud puiesteel näha.

Hans oleks talle järele jooksnud, oleks talt veel küsinud, miks ta teda nullitjal tundma ei pea...

Nõnda aga pidi ta ümber pöörama ja koju minema. Praegu veel kohises kõrvus ja peffis rinnus, jalad astusid hiiglasammud ja juu oleks valmis olnud hõistama, kui see mitte linnaullitjal ei oleks.

See juundlus tundus huultel ja soojendas Hansu ka siis veel, kui ta juba kodus oma woodis lamas.

Ta ei saanud magada sel ööl.

Wally jaladuslikud sõnad kumisesid kõrvus ja mõtted lendasid nagu pääsukesed vihma eel: nad otksid põhjsti, miks see Wally nii oli kõneleunud ja nõnda toimetanud.

Kuid vastus nende kohta jäigi saamata. Ei leidunud teda ka järgmisel päewal ega nädalal.

VIII.

Iga õhtu käis Hans walfalis. Ta wotas kannatlikult rongi, waatas jalutajatele naisterahwastele näkku, et neis Wallyt leida, kuid wotamine oli asjata.

Ka jõululaupäewal pidi ta tunnistama, et Wally on ära sõitnud, kuidu oleks ta pidanud siin leiduma.

Ilmaaegne wotamine ainult rikkus kaju.

Kõik see elamus, mis linnas walitses, hiilgawad jõulupuud afendest särades, ülendatud meeleolus jalakäijad uulitsatel, kõik rufus Hansu tuju alla.

Ei puudunud palju, siis oleks nutt waraks olnud — nii üksi tundis ta ennast.

Uulitsatpidi kojupoole lonkides, tuli tal meele, et Wally sõnade järele Mizzi „Arkadias“ einelaua neiuks pidi olema. Ei olnud küll hästi tuttav, see „Arkadia“, aga ta pidi lähemate uulitsate keerus leiduma.

„Arkadias“ ei olnud ühtegi wõõrast. Einelauaruum oli kergesti walgustatud, ei olnud see ruum ka nii suur ega korras, kui „Centralis“, kuid niisama igawalt istusid kelnerid eemal laua ääres ja Mizzi kähar, tume pea paistis klaaside ja taldrute wirnade wahelt, nagu möödaläinud aasta kewadistel keskpäewadel „Centralis“.

Mizzi imestas Hansu jarnafel ajal nähes, ühtlasi awaldas ta rõõmu jälleenagemise pärast, sest tal olewat nii igaw olnud.

Ja kuna Hans einelaua ees püsti seisis, et möödaminnes wäikest suhupistet wõtta — nagu ta enese tulekut seletas, — sest kodus puudub pereinaine, kes kõige eest hoolitseks, kõneles Mizzi tasekest Hansule: „Siin on igaw ja ei ole nii mõnus, aga Teie astuge kabinetti, meil on üks wäga ihus toake, ja laske enesele sinna tulla, mis soovite. Ma tulen sinna Teiega juttu ajama ja joon ühe klaasi weini ühes, kui lubate. Meil ei ole ühtegi wõõrast täna õhtul ja mul on aega küllalt. Nii?“

Mizzi waatas Hansule nii wallatu waatega otja, et Hans ei tihkanud wastu waielda.

Hansu nõusolemist ootamata, lutsus ta kelneri ja otjustas Hansu nimel: „Frits, wäike kabinett on ju waba? Mureksege Herrale sinna, mis waja.

Frits käänas end aupakklikult Hansu, kui kõige herra poole, kelle käsku peab kuulma ja kelle rahulolemist ära teenima.

Hansule tundus, nagu oles see natuke palju, nagu ei kõlbalis tema sabakuuega kelnerit käsutama ja restorani ükshiltoa toreduses istuma, nagu ei juudaks tema kõhu rahakott selle kõigega toime jaada.

Kuid Mizzi ettepanekut mõjuva põhjuseta tagasi lükata, tänamatuslega tema südamlikku lahkust vastata — see ei olnud sünnis.

Wististi on Mizzi niisama ükshil ja igatses jeltstonna järele, nagu temagi, sellepärast oleks see kõwajüdamline temalt jeda wäikest lõbu wõtta, mis ühine õhtusööf kabinetis wõiks pakkuda.

Siis ulatati talle kullatud kaante wahel jöötide ja jookide kaart. See oli nii rikkalik, nii wõõraste riimedega täidetud, et Hans ei tihkanud selle järele midagi walida. Kelner seal ukse kõrwal oli nii aupakklikus seisakus, terve toa sissejeseade ühes elektriwalgustusega nii herrandlik, et Hans kartis neid oma talupojamaitsega haawata. Ta punastas ja higistas, ta algas unesti otjast peale, kuid mis seal poene, mis lihtne pidi olema, jeda oli raske otjustada.

„Üks filmapilk — ma tulen kobe tagasi“ — ütles ta lõpuks kelnerile ja läks Mizzi poole.

„Breili Mizzi, Teie lubasite mulle jeltfiks tulla, kas Teie ei tahaks nii lahke olla ja minuga ühes õhtut süüa ja peremaise ametit enese peale wõtta?“

„Ja?“ — wastas Mizzi: „Wäga heameelega.“

Mizzi leidis warsti midagi, mis temale pidi maistema ja soowis ka teada, mida Hans jööks.

„Mulle paluks midagi lihtsat“ — wastas Hans.

„Lihtsat? Wast seakarbonad hapukapsastega?“

Selle juure siis jäádi ja Mizzi istus toolile, kuna ta Hansu johwale jundis istuma.

Ta oli täna ilusam, kui Hans teda kunagi enne oli näinud. Aulunud olid nii süsimustad ja silmad tumedad ning põskede puna ja otsaette puhitus kulafid nii hästi kokku. Näharad poisi juuksed andsid talle originellilise, mis madrase pluusist weel liha sai.

„Teid ei ole nii kaua enam näinud, ma arvasin, et te enam koolis ei käigi. Ka Drumwarti ei oke minewast kowadest jaadik kodus käinud“ — jutustas Wizzi.

„Ma õppisin hooplega“ — vastas Hans: „ja ei oleks ka täna wast siia ojanud tulla, aga igawus sundis mind ajawiidet otsima. Ja siis leidsin ma teid siin ees.“

Sellest ei ütelnud Hans midagi, et Wally teda siia on juhatanud.

„Etis peame wast head jällenagemise liigud tegema?“ — küsis Wizzi.

„Ma jätan selle kõik teie otsustada. Mis teie ees teete, seda teen ma järele. Etiski palun — mitte midagi liig kanget.“

„Ei, ei. Ma ise ei joo ka midagi niisugust. Ma loodan, et ma teie rahulolemise suudan ära teenida.“

Sinna toodi pudel, mis väga tubli wälja nägi. Ta oli ileni kullaga kaetud ja temast woolas rumepunast angunud wedelikku, nagu werd.

Siimene klaas oli nii maitsev, ta nagu jukas juhu ära, ei mingit kibedust ega wastikust. Ja soojus, see laotas end põskedesse ja ulatas kõrwaltehtedesse ja kungis südame wiimase sopini.

Hansile ilmus kõnecandi ja ladusust, ta wabandas oma oskamatusst ja õppis Wizzilt nende suurte sõõgiriistadega ümberkäimist, jelle luskataolise kahwliga ja päratu suure noaga, nagu nad selle restoraniis moodus olid.

Modus, Hansutoomal, olid nad foguni kõhnad, väikesed ja pihkestest mustade peadga, kahvlil harvad weidi kokkukittutud ja noal selg nõgus, ja tarwitati neid ainult, kui iseäranis tähtjad wõõrad olid. Ka Hansu ei pidanud ema nii tähtsaks, et neid temale igapäewaseks tarwitamiseks usaldada.

Hans ei hābenenud ka Mizzile tunnistamast, et ta niisuguste asjadega wihumata on, ja sellepärast waadaku Mizzil tema, kui noorema wenna peale, kellele weel küllalt õppust ja juhatust waja.

„Tahate minu noorem wend olla, jah? Tore! Mulle meeldib wāga niisugune walgepeaga wend. Mulle meeldiwad üleüldse blondid. Kui oma wenna naga peame meie sinasõprust jooma, eks?“

„See meelega! Minult õpetama peate, kuidas seda tehakse“ — wastas Hans.

Siis jōid nad sinasõprust, kõigi sellekohaste reeglite järele, isegi wennalik suudlus ei jäänud āra.

Ja kui õel, ei kõlbanud tal eemal istuda. Nad istusid jellepärast kõrwa ühisele sohvale.

Hansule tundus, nagu ei oleks ta kunagi lõbusamat jõuludõhtut mõõdasaanud, nagu oleks taluheinad pōrandal ja jõuluõine laulmine ja lugemine, kirikuslāimine ja mitmekordne loomadesõotmine nii talupojalik ja igaw, ja kõik need ema valmistatud jõuluworstid ja saiad nii lihtjad ja wõimetus nende restorani lawandude ja söökide, selle pehme sohwa ja elektrivalgustuse kõrwal.

Ja see tumepunane, pakis kirsiwedelik woolas nii rahustawalt ja julgustawalt, sūtitaawalt ja waimustawalt läbi keha, mis end mõnusalt Mizzil wastu ittjus ja sohwa seljatagusest, tuge otis.

Ja nii lõbus on Mizzile, nagu wanale heale tuttawale, wahel sekka ütelda: „Sina, Mizzil, oled üks pagana tubli tüdruk“ — ja teba endale weel lähemale tõmmata.

Ja Mizzi vastab selle peale: „Mu väike, armas Hansuke!“ — ja lihtub end hästi lähedale.

Etis jõid nad Mizzi ettepanekul veel kohvi mingi väljamaa liivoriga, mis niisuguses naljakas, kõhulas pudelis lamale toodi.

Ja Mizzi jutustas Hansule enda nooruseelu, kus ta koolis käinud ja kuidas ta õppinud ja tahtnud Wnemaale kursustele minna, aga seal tulnud potamata õnnetus — isa surunud järsku ja kõik warandus läinud kaotki ja tema pidanud teenistusse astuma.

„Einelananeiu koht on veel itka üks parematest, aga on küllalt kohti, kus mitte niipalju ei teeni, et riided selga saaks.“

„Ja kui palju mul austajaid oli“ — kõneles Mizzi edasi: „Kui ma alles koolis käisin, juba siis saadeti mulle priipiletid pidudeks koju ja herad pidasid suureks auks mind pidule saata tohtida. Ma oleks juba ammu mehel wõinud olla, kui ma oleks tahtnud.“

„Aga ei...“ — must kähär pea lõi end jonnakalt püsti ja käharad juuksed andsid talle julge ilme: „Ma pidasin wabadust kõige kallimaks. Nõnda, nagu ma praegu elan, olen ma kõige wabam. Ma elan nii, nagu tahan, armastan, keda ma tahan, käin riides, nagu ma tahan — ja kellegil ei ole mulle midagi ütelda ega midagi käskida. Kui mulle siin linnas ei meeldi, lähen teise linna. Ma olen Peterburis elanud ja Riias. Isegi Saratowis olen ma ühe aasta.“

„Waata, nii on, mu kallis Hansuke“ — lõpetas Mizzi Zimbleer oma elulugu. Hansul oli nii hea istuda ja kuulata. Meeldiw wäsimus oli lehas ja nii mõnuses oli seda Mizziit waadelda, kuidas ta oma kähara peaga tasakesi edasi ja tagasi kiigutas ja poisikese wiisil jalga põlwe otsas hoidis.

„Kas meie ei jooks veel midagi?“ — küsis Mizzi.

Siis joodi veel midagi, mis Hansule ei maitsnud, mis hapu ja wastik oli, aga need klaasid, milles teda pakuti, olid nii meeldivalt salebad ja jool ise kristalliselt läbipaistev ja Mizzi hoidis oma klaasi nii õrnalt walgete hoolitsetud sõrmedega, nagu kardaks ta õhufese jala murdumist.

See on reinwein... ma armastan teda wabel juma, kui magusat olen palju joonud“, ütles Mizzi.

„Mulle ta ei maitse — olen liig harjumata oles“ — wastas Hans.

Ta tundis wäsimust ja see paistis tal näost ja igast ta liigutusest. Seda märkas ka Mizzi.

„Küüd, mu Hansuke, maksja arwe kelnerile ära... ja ega sa teda üsna ilma jootrahata ka jäta... mõne rubla wõid anda — eks? Ja siis jaabab mind koju. Kas, jah?“

Ja üsna salakesti sossistas ta kõrwasse: „Ja ühe kastikese šokoladi ostad mulle ka. Nii?“

Mizzi wõttis Hansu pea oma käte wahese ja waatas Hansule terawasti silma ja lihtsus siis talle ootamata kirglike suudluse huultele, kuna ta käed Hansu kaela ümber löi.

Hansule oli see üks tõik, ei olnud talle suudlus wastik, ei olnud ka sütitawalt meeldiw, nagu enne.

„Ma olen wäsinud“ — ütles ta enese wabanduseks.

„Siis kutsume kelneri“ — ütles Mizzi johwalt tõustes — ja lähme koju.“

Kelner ilmus omas endises wiijakas walmisolekus ja jäi ukse lähedale ootawas seisakus.

„Arwe!“ — wiskas Mizzi üle õla, kuna ta peegli ees oma läharaid juukseid kohendas ja lisas veel juure:

„Ja üks karp paremat šokoladi.“

Gansu tuju rikkus tubltsi see arwe, mis terwe ta tagawara kapitasi nõudis ja teda Mizzi ees piinlikku seisukorda pani, kuna ta jootraha niipalju ei saanud anda, kui oli arwatud. Aga ta trööstis ennast sellega, et tänane õhtu jeda jummat wäärt on ja muul ajal wõib kokkuhoidlikult elada, nagu sentiajani on elatud. Ja ilma on waja tundma õpida...

Mulltsjal oli külm ja wainne, kõik mulitsaely oli lõppenud ja mulitsjad ise poolpimedad. Tuled olid juba kustunud, harwa wilkus weel mõni petroleumilatern.

Nad läksid mulitsjatpidi liiresti, et sooja saada. Gansul käisid närwilised wõbinad üle keha, nagu inimesel, kes kauasest külmetamisest sooja tuppä jätunud. Ta tõmbas palitu krae üles ja karmiku kõrwad maha, kuid nad ei kadunud weel, need wastikud kirgliked wärinad.

Mizzi toetas ennast tugewasti Gansu käewarrelle ja ei lastnud teda ka siis lahti, kui ta juba oma toa ukse ette jõudis.

„Mül on oma wäike toake“ — kõneles Mizzi: „mind ei sega siin keegi. Wastas, üle koridori, elab üks wanapaar ja seal teisel pool on tühi ruum. Ma wõin teha, mis ma tahan — ei kumle mind keegi.

Mizzi tuba meeldis Gansule. Waibad pöran- dal, puhas, walge woodi, pehme mööbel, kummut, lillelaud jätsid wähe ruumi wabaks, aga nad tegid toa koduseks.

See rooja lamp lae all andis meeldiwat, mahedat walgust ja toa soe õhk waigistas närwisid.

Ja Gans ei lastnud enesega kawa kaubelda. Mizzi ettepaneku — õkses tema poole jääda — kiitis ta heaks, sest oma korterisse minna oli kangel ja Gans tundis, et ta jalg enam endiselt waba

ei ole ja tühi, õudne oma tuba ei pakkunud midagi meelitavat, et sinna pidi ruttama.

IX.

Dirikufellade helin äratas Hansu unest. Terwe õõ oli ta rahutumalt wähkrenud, pea oli walutamud ja rinnas tundus tuisk. Wastu hommikut oli ta mõneks tunniks uinunud.

Pea oli väga raske, keha tuum ja huuled paksu wastiku korraga kaetud...

Mizzi magas ta kõrwal teki all rahulikult, ainult ta must pea paistis healt välja. Päewawalgel ei olnud ta juuksed enam nii käharad ega põsed punased. Põskebe puna oli kollakale kahwatusele ruumi lubanud, silmade alla tumedad jooned asunud. Nägu näis luitunud...

Mida rohkem Hans teda silmitses, jeda wastikumaks ta temale läks. Suust tuli tal halba sibula lõhna...

Hans käänas pea wäljapoole. Ta pilk langes asjade peale toas. Kõik paistis koguni teisiti, kui eila õhtul. Tuba ei olnud enam see meeldiw, omaette tuba, waid lihtne katusekamber, millel pörandawärw kulunud, tapetid seintel katkised, mööblirite wana ja määrdunud, postkaardid seintel labased ja inetud.

Ja nõnda oli ta jõuluõõ möödasaatnud... Selle õõ, mida ta lapsepõlwes alati nii suure heameelega oli oodanud, kus kõik nii pühalik ja hea tundus. Halbtusel ei pidanud jarnasel õõl ruumi olemata. Ja nüüd...

Ei, jeda ei olnud ta tahtnud. Ta oli tahtnud ainult einelaua ruumis istuda, nagu kowadel, limonadi juua ja elawa inimesega kõnelda, kes ennast temast kõrgemaks ei pea ega uhkemaks ei arwa. Ja nüüd oli see nii läinud... Mis ütles ema ja

isa... ja kõik sugulased, kui nad seda kuuleks, et tema, Hansutooma Hans, linna preilidega joob ja nendega ühes magab... ja seda raha, mis isa nii juure müre ja waewaga teenib, nii hoolimata lataki pillab...

Seda ei tohtinud nad teada, miski hinna eest teada... Ja edaspidi tahab ta nii kokkuhoidlikult elada, nagu ta sentajani weel ei ole elanud. Ta ei lähe enam muul ajal omast toast wälja, kui kooli minnes ja koolist tulles. Ja raha ei raiska ta millegi peale... mitte millegi peale. Ta ei lähe isegi uisuplatsile jooksuma, nagu seda kooliwennad teewad, et piletiraha kokkuhoida. Ega ühegiile näitemängule...

Ja et see just Mizzi pidi olema, kes teda nii kaugele wiis...

Ta oli ju nii meeldiw ja ilus paistnud seal einelana rümmis elektri walgusel, ja nüüd on ta nii wana ja luitunud... nagu kollane ja inetu ja filmade all kanawarbad... ja inetu joon huulte ümber. Ja neid huulesid on ta suudelnud ja seda teha taistutanud... Bastik!

Hans wiskas ühe hoobiga teki eneselt, nagu oleks ta millegist kohkunud, ja astus woodisti wälja.

Mizzi oli Hansu ärkamist tunnud ja awas filmad. Nad ei olnud enam need tumedad eilased filmad, need olid kollakaspruunid kassifilmad...

„Duhu nii wara?“ küsis Mizzi.

„Mul on uni täis“ — wastas Hans.

„Magasid hästi?“

„Ei olnud wiga... kaunis hästi“ — wastas Hans wiisakalt.

Pea tuikas hirmjasti, nagu oleks keegi puu-haamritega meelekohtadele peksunud. Hans pidi end toolile toetama, muidu kartis ta kukkuda.

Hansu järskust istumist märgates, tõstis Mizzi pead ja küsis osawõttlikult: „Sul on halb?“

„Jal... pea walutab.“

„Ma annan filmapilk rohtu.“

Tema oli siiski niisama elaw, nagu ta eila oli olnud. Kiirelt oifis ta kummutist hahjewat piiritust ja niisutas meelekohtasid küllma weega.

Siis walmistas ta kuuma, hästi lõhnewat kohwi ja püüdis Hansu tuju oma osawõtlikute küsimistega ja lahke naeratuslega tõsta.

Wähehaawal ja pikkamisi paranes see Hansu halb tuju ja kui ta ju riides ja kohwi joodud oli, siis ei tundunud see eilane jant enam nii tina-wastena.

Peeqli ees end filmitsedes ei puudunud tal ka puna põskedel ega wärskus näol, ainult filmad olid hallinud, neil puudus endine tumesinine põhi.

Jumalagajättes küsis Mizzzi: „Kumas tuleb sa jälle mind waatama?“

Hansu wastust wotamata lisas ta juurde: „Tule warsti... mul on ükski ka nii hirmus igaw... ei ole ju ühtegi head sõpra!“

Hans lubas warsti jälle tulla. Seda ütles ta wiisakusest, ta ei tahtnud teda haawata, sest ta oli ikkagi tema wastu lahke olnud.

Südames otjastas ta, et kunagi enam ei tule, mitte kunagi.

Kui ta ju wilibjal oli ja seda wana puumaja kuitunud seinte ja wilku wajunud hoowiwäratiga enese taga teadis olemat, tundis ta kergitust, nagu oleks ta raskest unenäost pääsenud. Inimesed tulid wilibjal wastu ja läksid mööda, ja Hans arwas, nagu wõiks igauks tema näost lugeda, kus ta on käinud ja kudas elanud sel tähtsal ööl. Kuid see ei rufunud nii wäga: need olid ju kõik wõõrad inimesed. Pahem oleks juba tuttawatega, aga neid et olnud õnneks ühtegi ja oma tuppä hiilis ta tasakesti, et majaperenaine ei näeks ega hakkaks pärima, kus ta nii kaua wiibinud. Tal oli küll

wastus walmis, et ta on kooliwenna pool jõuku-
puul olnud, aga parem oli siiski jeda wastust ainult
eneje teada pidada.

Tuppa jõudes tundis ta wäsimust...

Kui ta õhtul ärkas, siis oli tusk ühes pea-
waluga kadunud, meeleolu oli märksa parem.

Wahel harwa tuli ainult mõte, et jeda raha
oleks wõinud ka paremate asjade peale tarwitada.

Wahjaliminekuks ei olnud tahtmist. Ta is-
tus omas toas ja luges. Kuid lugemise wahel
tõusid filmade ette pildid eilasest õhtust. Hans nae-
ratas eneses. Ta on siiski teistest oma kooliwen-
dadest tükk maad ees. Ei ole wististi nende hulgas
ühtegi, kes nii oleksid õhtu möödasaatnud, nii täis-
mehena restorani ükspäevaks istunud ja einelaua-
neiut juudelnud, kellest esimene pilguga arwama
peaks, nagu ei tohiks talle lähedalegi minna.

Hans wõttis peegli laualt ja silmitses ennast.
Nägu oli priske, õrna jumega, ja pealmisel huulel
olid walged wurrud, küll nõnda wäikesed, et nad
endid weel keerutada ei lasknud. Walfjas-kollased
juuksed olid tihedad ja pehmed, kõrwade kohal weidi
kähwarad. Ja oma kaswu poolest oli ta teine klas-
sis — ta oli wiimasel aastal palju juurde kaswanud.

Hans jättis raamatu lauale ja tõndis toas.
Nii mõnns oli enese noort werd tuksumas tunda
ja teada, et kehas küllalt jõudu on ja et looduse
poolt teda ei kehalistest ega waimlistest annetest
ilma pole jäetud. Ega muidu see Wally teda juu-
delnudki oleks...

See Wally... Ta on nii intelik, ta nagu otsib
Hansu jeltki ja ühtlasi nagu põgeneb tema eest.
Miks ta juba mitmel õhtul ei ole walfalis olnud
ega luba ei annud enese poole tulla? Ja miks ta
sel õhtul nii äkki ära läks, nagu oleks ta põge-
nenud?

Hans ei jaanud nende küsimiste peale vastust, otustas aga küll järgmisel õhtul jälle waksali minna.

Waksal oli sel korral isäranis tungil inimesi täis, kuid Wallyt ei olnud seal mitte.

Ja kui rahwas laiali läks, pidi ka Hans koju minema.

Sellest mulitjast läbiminnes, kus „Arbadia“ asus, tuli tal mõte sinna sisse astuda, et Wizzilt küsida, kuidas pühad lähewad. Minult seda, muud mitte midagi ei taha ta seal teha, ei limonadi juna ega õhtut süüa.

Wizzi ei olnud omal harilikul kohal, tema asemel istus kehakas mees, tõise, tursumud näoga ja wõttis kelneritelt markisid wastu.

Hansu arwates ei kõlbanud ofekohe tagasi pöörata, wiisakas oli laua äärde istuda ja wadata, kuni Wizzi ilmub. Seal tagapool akna all oli wäike tühi laud, sinna kõlbas istuda ja wadata.

Ilmus see sama kelner, kes teda jõuluõhtul oli teeninud, sellesama wiisakusega ja küsiwa waatega ilmis.

Hans ei tahtnud talle näidata, nagu oles tal jellest eelmisest summast kahju, mis ära sai raisatud, nagu kardaks ta kulu. Ei, tal on praegugi raha jälle, olgugi, et see majaperenaiselt laenatud. Ja naeratades küsis ta: „Wast lubate mulle ühe klaasi sedasama weini, mis illeelä õhtul oli — jellest kullatud pudelist.“

„Õhtusööki ei ole waja?“

„Ei tea, wast päraspoole.“

„Weil on wäga head tsissenid,“ julges kelner omalt poolt jowitada.

Hans ei teadnud küll, mis söök see wõis olla, aga aega ju oli ja waja oli õppida, kuidas ilmas elatakse. Ja häbiasi ei wõi ometi siin istuda olla, kus puha nii auwäärilised herrased, wanad, halli-

peaga herrad, hiilgavad ohvitserid, punetawate nägudega laewabaptenid jne. Käia armastawad.

Ja mitte ühtegi turtawat, ei ühtegi kooliõpetajat.

„Subage siis neid õhtusöögiks ka“ — otustas ta, kui kelner ikka weel küsiwalt tema poole waatas. Seda söögi nime ei kõlbanud tal korrata, sest wõis juhtuda, et ta mitte hästi ei kuulnud ja walesti ütles. Naeruwääriline olla — ei, feda ta ei tahtnud. Temast pidi arwatama, et ta seltskonnas wilmunud, haritud ja jõukas noormees on.

Wein maitstes niisama hea, nagu tol korralgi, ja kui õhtusöök toodi, siis oli waja teist klaasi tellida.

„Wõtke pudel, tuleb odawam“ — joowitas kelner. See oli heatahtlik mees ja tundis inimesi. Ta teadis, et lõpuks ometi pudeliwõrra ära juuakse, ainult arwe tuleb kallim.

„Wast on palju?“ — kahtles Hans naeratades. Talle meeldis see kelneri heasoowilikkus.

„Wõtke wäiksem... wõtke pool pudelit.“

„Digu nii.“

„Restoran on mõnus asi“ — mõtles Hans worstikefi katkiloigates: „siin näeb ilna ja õpib inimesi tundma, ja seltskondlikku wiisakust... ja kui ka kellegiga kõnelda ei ole, siis vähemalt waadata on mõndagi.“

Täna ostas ta juba nende suurte söögiriistadega talitada, ostas kahwit käes hoida ja temaga worstitükikefi juhu pista, — ta oli feda Wizzilt õpinud ja nõnda nägi ta ka teisi herrasid tegewat.

Hans oli enesega rahul: nõnda saab temast weel mees, kes seltskonnas oskab kohmetufeta illesastuda.

Zalg põlwe otjas, käsi lauast pea toeks, waandates, tundas kõik see rahwahulk siin laudade ümber liigub ja lärmitseb, tundas kelnerid laudikutega laudade wahel osawasti kõnniwad, söökisid lauale pan-

nes ja küsimisi vastates aupakklikult kummardavad, nii paenduwalt, nagu oleks nad kummist, ja nii osawasti, nagu jeda wast ainult hästi haritud inimesed wõiwad teha. Ja haritud nad peawad olema, muidu ei kannaks nad ka sabakuube...

Hansul oli aega kõike waadata. Muidu seax nägi ta ka jeda, et otse tema wastas jellejama üsiktoa ukse on, kus ta jõuluõhtul ühes Wizziga oli istunud. Ja praegu just tuli kelner kohwikandikuga ja läks sinna sisse.

Ja ukse awamisel nägi Hans seal üht prisket herrat palja pealae ja niiri, musta habemega, ja tema lähedal istus Wizzi ja naeris niisama heledalt, nagu ta Hansulegi oli naernud.

See wotamata nähtus üllatas Hansu.

Wõi siis nõnda, igatihega, kes aga tahab, on ta walmis istuma ja igale naerma...

Ja tema oli nii rumal olnud armama, et ta noorus ja wärskus Wizzit kõitsid, et ta temaga üksi on walmis õhtut ja ööd mööda jaatma, temale naerma ja teda kallistama. Ja nüüd see paks wanaherra, kes Wizzile isaks kõlbaks... See on wastik... Seda ei oleks ta uskunud...

Siis ei ole ta ju parem, kui need seal pinnajes majas, millest talle Truwart oli kõneleunud...

Hans ei tunnud pahameelt jelle üle, et Wizzi jarmane on. Ta rohkem imestax jelle üle, et see nii on. Armjarm oleks ju olnud, kui Wizzi temale kõnusa naeratusega wastu oles tulnud ja osawõtlikult küsinud, kuidas ta esimese püha hommikul koju jõudis ja kas pea weel kama walutas; kui ta oleks kurtunud, et tal ilma Hansuta nii wäga igaw oli olnud ja ta alati ukse poole oli waadunud, kas Hans mitte ei ilmu; kui ta oleks tõendanud, et ta ainult Hansu wõib armastada...

Ja... aga nüüd ei olnud see nõnda. Ei tee ka paha. Nüüd ei ole tal wähemalt mingit kohus-

tust Mizzi vastu, ei tarvitse teda vaatamas käia, kui ta seda ei taha, ega talle midagi kinkida, kui ta seda süüdsaks ei arva... Ja teisi neiusid on ilmas ka veel peale Mizzi...

Goodud wein ajas mõtted fihama ja nende fihawate mõtete hulgas oli ka neid, kes arwasi, et maksaks ford järele waadata, kuidas seal elatakse, kus need lõbusad neiuud on. Kui juba ford elu tundma õppida, siis põhjalikult. Selleks on praegu kõige süüdsam juhust: aega on üllalt ja perenaisest saadud raha küüniib selleks, et seal pudel limonadi jua... Muud ei taha ta seal midagi teha, ainult waadata ja kohe jälle ära tulla. Naia wiibida seal ei kõlba... ei ole wiisakas... ja mõiwad mõned tuttawad näha. Aga ainult korraks sisse astuda ja natuke waadata ja kohe jälle tagasi tulla... jelles ei ole midagi paha.

Tunda ei wõi teda ka keegi... ta ei ole mitte fookiõpilase ülikonnas — tal on samane walge rinnafine ja must kaelafide, nagu neil teistelgi siin. Teda peetakse muridu üheks rikkaks noorherraks, kes huwi tunneb ilmaelu vastu ja möödaminnes sisse on astunud...

Mulitsal algas Hansul see närwiline ärewus, mis uue, tundmata asjaga seotud, see hirmu- ja lootusejegu, mis tasakesi läbi teha tungib ja lõpuks teda täielikult waldab, millel külmetusega palju jarnadust.

Hans wehkis kättega ja astus kiwesti, et sellest wastikust tundmusest lahti saada, kuid see tõusis oma kõrgemale tipule just seal punase maja ees.

Plekiga löödud kollane uks oli kõwasti kinni, aknad pimedad, terve maja näis furunud olewat.

Hans koputas tasakesiti, aga see kostis tal kõrwus, kui metfif lärm, mida laugele kuuldaske.

Teda lasti sisse ja juhiti awarasse ruumi, kus mööblifis pehmed istmed ümber seinte, flawer ja

eitelaud. Hans leidis jellel palju sarnadust restoraniga — ei olnud ainult niipalju laudasid ja puudusid võõrad laudade ümber. Saal oli tühi.

Hansu paluti istet võtta ja küsiti, mis ta juua sooviks.

Simonadi juures oli aega ümbrust vaadelda, oli aega neid paarikaupa sissetulijaid filmitseda, kes esite pilgu Hansu poole saatsid ja siis teda enam tähelegi ei pannud.

Nad käisid saalis ringi, naerisid ja forraidasid riideid pörandani ulatavate peeglite ees. Mõned neist olid noored, teisa arvas Hans wanemaks, aga vastikud ei olnud nad mitte, pooltki mitte nõnda, nagu Hans enesele oli ette kujutanud.

Ja inetumad ei olnud nad ka mitte.

Teiste hulgas oli üks väike neiu, pruunis ülikonnas, kes Hansule iseäranis meeldis. Teda oleks võinud mõne tütarlastekooli õpilaseks pidada, tema tugewa, valkja juuksepalmituga ja fiinise lindiga seal küljes, kui unustada oleks võinud, et ta niisuguses majas ja sarnases ümbruses viibib, millest viisakas feltskonnas ei kõnelda ja kuhu kõlblus ei luba päevaajal ja awalikult käia, vaid ainult öösel, jalaja, maskeritult ja purjus peaga.

Hans oleks hea meelega selle pruuni neiega juttu alustanud, kui ta oleks teadnud, kuidas sarnases feltskonnas peab ülesastuma, mis seal peab itkema ja mida tegema, et mitte naerwääriline olla.

Just kui ta lauget kolku seadida katsus, millega selle neiu vastu astuda, tuli üks teine neist jalutajatest, kes täiskasvanud feltskonna daami kujutab, moodjas piduülikonnas, lahtise kaela ja rinnaga, Hansu laua juurde ja küsis ilma sissetulijata:

„Tahin ma noorherralt üht paberossi paluda?“

„Kahjuks ei suitseta ma mitte!“ — vastas Hans ja tal oli tõesti kahju, et ta ei võinud daami palvet täita.

„Wast tohiks tellida fелnerilt?“ — küsis daami naeratades.

„Ja muidugi. Olge ometi nii lahke!“ — vastas Hans.

„Mis Teie ükssi istute? Kas daamid ei meeldi Teile?“

Hans ei osanud kohe vastata, ja wastust otsumata jättis daami: „Teie olete esimest korda siin? — Seda ma arvasin, et see nii on. Teie näete alles nii noor“ — ja pikkamisi lihas ta juurde: „ja nõnda priske wälja.“

Hansil oli jõe jelle daami terawa poolpilkawa waate all ja puna kattis tema põskesid üleni.

„Daamide mulle üks wsa jellest punast — Teil on teda nii palju.“

Hans naeratas ja waidles wastu, weel enam punetades ja higistades ja daamile naljakana paistes.

„Ah, kui hea meelega tahaks weel korra noor ja ilus olla, nii nagu Teie olete, ja kõike jälle otjast meest peale hakata. Nüüd oleksin juba märkka targem.“

Baberossa laual nähes, astusid ta teised daamid lähemale ja palusid: „Noorherra, lubage paberossi!“ ja wiisakalt küsisid nad: „Kas tohib ka Teie seltskonda istuda?“

Hans püüdis näidata, et ta ostab juba seltskonnas olla ja wastas igale küsijale: „Palun, olge nii lahke.“

Ja jelle juures kummardas ta peaga, nagu part, kes lendu tahab tõusta.

Ja kui talle üteldi: „Noorherra, janu on juur — tellige midagi“ — siis wastas ta niisama wiisakalt: „Mida te sooviksite?“

Nad ei olnud suurte soovidega, need neiu, nad mõtlesid ainult paar pudelit õlut juua. Seda ei pidanud Hans mitte paljaks ja lubas jeda armulise peanikutamisega. Kui ju õlu joodud ja nute mõraste jammud käigul kostsid, siis tõusid nad ja tõttasid uksele, uudishimu kustutama. Minult see esimene neiu ei lastnud ennast palju huvitada, ta vaatas aineti Hansu poole ja lastis palju suitsu õhku. Hans tundis jeda waadet, ja et midagi ütelda, küsis ta:

„Sealt tuleb wiist palju mõõraid?“

„Teie ei soovi suurt feltskanda? Siin kõrwal on üks wätke saal — istuge sinna.“

Hans mõttis ettepaneku tänuga wastu, jekt ei mõinud ju teada, mis sugune feltskond see on, kes sealt lärmitsedes sisse tormab. Wõis karta asjata pahandust, mõne wotamata tuttawa tulekut, wõi joobnute tülinorimist.

„Teie tulete ka siia?“ — pööras Hans daami poole.

See wastas peanikutamisega.

Kui nad juba wälkses toas istusid, mis kodu-jeem ja mõnufam tundus, kui suur saal, siis nägid nad läbi poolawatud ukse, et kolm herrat sisse astusid, kes kümnne eest lärmitsefid. Nad kõnelesid wäga kõwasti ja naersid sinna juurde weel kõwemini, nende näod punetasid ja kaugele tundus sigari lõhn.

„Raptendid“ — ütles daam ja liikas ukse kinni. „Need on rikkad mehed, aga mulle nad ei meeldi: on wäga toored.“

Ulewal laes rippus sinine lamp, mis mahedat walguft andis, pehme Türgi mööbel tundus nii mõnusus, ja teadmine, et keegi eksitama ei tule ega mingit pahandust pole karta, andsid hea tuju.

Daamile õlut pakkudes, küsis Hans: „Kuidas Teid tohin kutsuda?“

„Billi“ — vastas see klaasi võttes ja küsis oma sõrda:

„Miks Teie ei joo?“

„Ma ei joo õlut — ei maitse mulle.“

Daam jõi oma klaasi tühjaks küsis: „Teie olete maalt?“

„Miks Te seda arvate?“

Maal on noored inimesed nii priksed. Dinnas on nad kahvatud ja nõrgad. Ma ise olen ka maalt ja hea meelega lähaksin sinna tagasi.“

„Miks Teie ei lähe?“ — küsis Hans.

Billi raputas pead: „See on kõik möödas.“

Siis pani ta oma pehme, peenikeste, närviliste sõrmedega käe, millel palju sõrmuseid ehteks, Hansu käe peale ja küsis nii alandlikult, otsekohe filmi waadates: „Kas ma tohiksin paluda üht väikest fonjafut?“

Hans ei tihkanud vastu waielsda farnasele väikele soowile, see oleks wiisakuseta ja naeruwääriline farnast väikest kulu karta.

Siis jutustas Billi, et ta noorespõlwes kufagil mõisas olnud, kus ilusad pargid, suured tiigid ja luiged seal peal elanud. Selle mõisa omanik, noor krahw, on teda armastanud, nii jüdamest armastanud, aga seal oli kadetus wahese tulnud ja ta oli pidanud mõisast lahkuma.

Ta lõpetas oma jutu teatralse käeliigutusega ja pearaputamisega: „Ma armastasin oma Maxi nii jüdamest, nii jüdamest . . . ja ehk ta mulle küll palju paha on teinud — kui ta praegu jita tuleks — ma armastan teda ikka weel. Ma armastan teda oma wiimase hingetõmbuseni.“

Ja Hans jutustas sellest, kui üllatatus tema on, kõigest sellest, mis ta siin näeb, ja misjugune eelarwamine waltiseb maal ja kui palju ta tõest lahku läheb. Ta naeris nende eelarwamiste üle, sest nad on nii lapsikud.

Ja kui Villi veel konjakut palus, siis ei suutnud ta mitte vastu seista, vaid lubas ka seda.

Tasuks Hansu lahkusele, jutustas Villi omast wahelorrast Maxiga ja sellest, mispäraast ta niisugust elu oli elama hakanud. Ta pidi haritud neiu olema, pidi wõõraid keelestid mõistma ja peenikestes perekondades elanud olema, kuni ta langes.

Villi langemine ja terwe ta nooruselugu oli Hansule huwitaw. See kõik oli talle tundmata, muinasjutuline ilm, mis nii lahtu lähed harilikust, igapäewasest elust.

Ja Hans oli alles jelles ajajärgus, kus kõike seda tullaiks peetakse, mis kõliseb.

Kuid, kui ta koju läks, siis oli ta enesega rahulolemine väga puudulik.

Ta pidi enesele tunnistama, et ta lollusid on teinud, et ta terwe mõistuse on kaotanud, et ta fergemeelne inimene on, kes ennaast piirides pidada ei suuda.

Tuju oli weel wastikum, kui esimesel pühäl...

Ja nii vastu enese tahtmist oli see kõik tulnud... Ta oli ju tahtnud ainult waadata, kuidas seal elatakse ja kõhe jälle wälja tulla, aga nüüd oli ta seal kaua istunud ja oli joonud ja oli oma raha wiimase kopikuni ära raisanud, ei olnud isegi kelderile jootrahaks ei jatkanud...

Lõpuks jõudis ta otsusele et on waja koju sõtta, kui lumeteed peaks tulema.

X.

Uueks aastaks tuli lumi ja Hans sõitis tuttawa talumehega koju.

Rodune elu oli tõsine ja kurb, ei naerdud ega naljatatud seal, ei raijatud ka palju sõnu kõnelemisega. Sja oli haiglane ja istus tagatamb-

ris ehk pikutas woodis ja kui ta wäljas talitamas käis- siis oli jeda häda näha. Ta hoidis ennast kõwerasse, waewalt tõstis ta jalgu ja näolt, mis ajamata, hallika habemega kaetud, paistis walu ja silmist kurbtus. See haigus kestis ju nädalad ja ei olnud weel paranemist märgata.

Ta oli heinu toonud ja koorm teel ümber läinud. Siis oli ta nii kaua tõstnud, kuni koorma üles sai, aga tõstmise juures, oli ta ennast wenitanud. Sellest ajast tundis ta sees ja seljas walu ja ei wõinud hästi käia ega talitada. Ja nii palju oleks teha... Seal on haad metsast wedamata ja heinas lõpewad juba lafasi, ja lina oleks waja puhastada, ja majatalituse juure abi waja. Ja niisugune hea, lummee ei kesta ju kaua. Aga haigusel ei tundu weel lõppu...

Talle oli ka arsti soowitatud, aga arstiabi wastu oli Hansutooma Jüri umbusklik. Ennem uskus ta koduseid rohtusid. Sellepärast arstiti teda ka koduste abinõudega; lasti kupp ja aadrit, et selgest halb weri wälja woolaks, pandi potti kõhule, et weninud kohta jälle loomulikku olekusse tulla... Kuid kõik see ei mõjunud.

Kui Hans koju jõudis, siis püüdis ta isa aset täita. Ta aitas karjatüdrukul kaewult toobriga wett kanda ja rõugust põhku tulla, tõi küünist heinu ja metsast hagu. See toimetus pakkus isegi lõbu. Kui külm põsed punetama pani ja tõhst soe hakkas, kui toobrist wesi lafjudes üle serwa kaela tuli, ehk tuul hobusega sõites näw õhetama pani, wõi warbad külma käes kipitaskid, — see kõik ei rikkunud tuju. Kui meeldiw tundus näidata, et ta ka koduses elus täis mehe eest wõib wälja astuda.

Aga kui õhtul wäline talitus lõppes, kui oli waja toas isa ja ema seltsis istuda, nile omast lootelust kõneleda, mis ammu juba mitmele korrale kõnelnud ja igapidi läbi harutatud, siis tundus igaw.

See Hansjutooma walgustus oli ka nii wäike ja willets, et ta lugemiseks hästi ei kõlbanud ja ämar tuba tundus jabe. Terwe maja tundus talwiseks elamiseks tühi ja õudne. Minult tagumine kammer oli bodusem ja seal asus terwe perekond õhtutel ja öödel.

Kui nad ühel õhtul jälle tagakambriis olid, Hans sõju wastu toetades selga soendas, ema sukka kudus ja isa moodis pikutas, tuli karjatüdruk lauda juurest ja teatas, et seal õnnetus on juhtunud — üks lehm on peadpidi sõime alla sattunud ja ei tea kas elabki enam.

Isa tõusis asemelt, Hans ja ema — kõik läksid lauda juure lehmale appi. See oli wiimane lehm reas, pimedas nurgas, wastu seinu. Ta oli täiesti enese hooletaks jäetud, see pika karwaga ja laia muga lehm, kellel sõnnik keha kattis, nagu rüütkil raudriie. Ajajooksul oli tagumiste jalgade alla terwe mägi kaswanud ja kui ta siis maha oli heitnud, siis oli ta liugu lastes sõime alla libisenud. Sealt oli teda raske wälja saada, oli waja sõnnikut ära pil- duda, lehmale nõbri ümber tõita, teda sabast ja jalgadest fikutada, kuni ta pea wabaks jai ja üles tõusta wõis.

Isa ei wõinud palju aidata, ainult õpetas, kuidas nõbri tõita ja kuidas tõmmata. Hans oli siin peategelane. Et tal fikutamise ja tõstmise juures higi sõjana woolas, et ta ennast sõnnikuga määris — see ei olnud paha. Et ta aidata wõis — see oli peaafti.

Kui kõik forras oli ja nad toa poole pidid minema, ütles isa, ilma et ta kellegi poole oleks pööranud: „Ma olen alati ütelnud — wõta hart kätte ja lohenda afemeid, aga kes seda teeb. Paar korda hargiga wifata on ju raske.“ See pidi karjatüdruku lohta läima, kes loomi talitas, selle wiie-

teistkümmne-aastase plika kohta, kes päewa läbi lauda juures koperdas.

Hansule tundus isa etteheide ülekohtune: karjatalitamine ja asjemetede korraldamine pidi karjatiidrukule raske olema, see ei pidanud üleüldse naisterahwa töö olema, see pidi mehe jõudu nõudma.

Ta jäi teistest maha ja võttis uuesti hargi pihku, et karjalauta korraldada. Ta wistas kuue seljast ja mütti peast ning töötas täie hooga ja kui töö lõpetatud, siis oli tal nahk higine, nagu oleks ta jaanalawal istunud.

Kui ta weel kord laterna kõrgele tõstis, et oma tööd silmitseda ja otsusele jõuda, kas on kõik korras, siis nägi ta ka, kui karwane ja määrdund terwe kari, kui inetu ja korratu terwe karjalaut on. Seinad wistu wajumas, tuul walmis nurkadest lumehangesid lauta puhuma, laes tihe kord ämbliku-wõrkusid. Doomad kõwerad ja kondised, laiade magudega ja lapilised kõõmast ning kärnadest. Esimest korda märkas Hans, et Hansutoomal mitte kõik nii ei ole, kuidas peaks olema. Ja esimest korda tundus talle wastik terwe see Hansutooma elu, kus kodus olles pead harjumata tööd tegema ja wiletsalt elama, nagu harilik tööpois, kus nii igaw ja õudne on kooliwaheajaga mööda jaata.

Tuppa tulles alustas ta juttu sellest, et kas ei saaks mõnda meest kaubelda, kes aitaks loomi talitada ja muud toimetada. See sõnniku seadmine on tütarlapsele liig raske.

Isa wakis hulgakese aega. Siis, kui enam wadust arwatagi ei olnud, ütles ta: „Eks wõtaks ka mõne poisikese appi, aga kust ja wõtad. Sumel oli üks — see läks enne aega ära. Palka tahetakse küll, aga tegijat ole ikkagi — puha tee ise ära.“

See oli Hansule juba ammu kuulnud tõde. Seda oli ta alati kuulnud, niihästi sumel kui ka nüüd.

See oli harilik kõneaine, see tõeliste hooletus ja nende kallidus, nende laiskus ja sõnakuulmatus. Hans pidi aga ka tunnistama, et isa mitte asjata nii ei kõnele, vaid et tal selleks küllalt põhjuseid on, kui ta ka liialdab.

„Ja millest seda palka maksad“ — jättas isa oma mõtteid kuuldavalt: „Tänawu oli oder nagu hiire jaba — ela siis ise ja maksa palka. Rewade rikkus ruffi ära, ei saanud seitset seemetki — mis sealt müüa wõi omale jätta.“

Ka sellele ei wõinud Hans vastu waielda. Et see nii oli, seda ta teadis. Need Hansutooma põllud olid oma wiljakandmise tuju kaotanud. Seal, kus enne wili müürina kaswas, armastasid nad ohakatele ja paijehetedele, rõikale ja isegi orasheinale ruumi lubada. Ja wili jäi õredaks ja pisikesepealiseks.

„Ja kulufid läheb ka palju“ — kõneles isa: „Maksa kõik maksud ja kanna kulud ning kõik hinnad aina tõusewad. Juba tikutoosigi ei saa enam endise hinnaga. Ja kooliraha on ka kallis ning kõik need raamatud ja muu puha.“

Hans tundis enese siin süüdlasena. Ta teadis, et kulud oleks wõinud wäiksemad olla, et oleks pidanud nii kokkuhoidlikult elama, nagu isa elab, ihtlasi aga teadis ta ka, et peab isa weel suuremate wäljaminekute vastu ette walmistama. Selleks arwas ta sündjama aja olema, sest et algus juba tehtud oli.

„Peale jõulu läheb jälle uusi raamatuid waja“ — algas ta. Kui isa oli waitinud: „ja ma mõtlesin, et peaks kõrwalt õppima hakkama, kui lord mõte on illikooli minna.“

Seal oleks keelesid waja... Saksa ja Ladina keelt... ja mul nüüd aega jatkuks.“

Selle peale waitisid isa ja ema mõlemad ning Hans liigutas jalga ja votas, mis üeldakse.

„Eks pea ikka niipalju raha leiduma, kui waja läheb“ — alustas ema: „Aga kas ja jõuad tõite korraga õppida... wast teed enesele liiga. Paadermaal oli üks poisjs suure õppimisega peast segaseks läinud... olewat nüüd hullumajas“. „Ei ole see asi nii kardetaw“ — wastas Hans naeratades.

„Mis siis ülikoolis peab tegema, kui siin juba segaseks wõib minna. Ma aga arwasin nii, et kui raha jatkuks, siis wõiks ju kõrwalt tundisid wõtta ja juba warakult ette valmistama hakata.“

„Mis need tunnid ka maksawad“ — huwitas ennast ema.

„Eks nad nii ole, kuidas keegi tunniandja wõtab. Ma olen kuulnud, et Ladina keele tundi alla rubla ei saa ja Saksa keel 50 kopikat.“

Hansutooma isa ajas end woodis istukile, siis otsis ta padja alt tubakaboti ja piibu, ta kortjuliseft näost paistis naeratus, nagu kõneleks poeg naljakamaid asju.

„Rubla tund!“ — algas ta pikkamisi, kui piip täis oli: „Küll ajawad raha kofkul See teenib ju aastas mitu tuhat ära.“

Hansutooma isa naeratas jälle, siis läänas ta ennast uuesti pikali ja waatas, piip hambas, lakke.

„Meil oli kohtade ostmine“ — algas ta uuesti, — „ja mõisa nõudis iga talu eest wiiskümmend rubla sisse, aga hull mehi ei saanud jeda raha kofku — ja pidid kohtadest wälja minema ning omad isa-isjade ajemed mulkidele jätma... Ja see lohtisek ühe tunni ja saab selle eest ühe rubla.“ — Isa naeris tasakesi oma ette. See kõlab, nagu muinasjutt, kus hõbetaalrid lendawad, ainult waja neid kinni püüda.

Ja nagu selle wahel tõendusjeks, millega hinnatakse haritlase tööd ja talupoja waewa,“ jutustas ta omal harilikul, pikalbasel toonil.

„Kui Soofilla mehed oma kohti ostsid ja waja oli kontraktisid ja kaarta Tallinna krepostist ära tuua,

siis panid mehed raha kokku, iga mees wiisteist kopikat, ja saatsid neile järele.

Uga wana Joani Jaan, — nüüd on ta kadunud juba ammu mulla all — pidas seda paljude ja lõks ise... jala. Sada kolmkümmend wiis wersta kätis libedal heinaajal edasi-tagasi wiiteteistkümmne kopika eest ära. Ja see saab... rubla tunnis."

"Mis ja sellest siis mõnda palju kordad" — segas ema jutule wahese. "Eks see ole ju muidugi teada, et hoolitud inimesed kergema waewaga ära olawad, kui taluintimesed. Talumehe leib on ikka kõige libedam leib."

"Kui ja neid feeli tahad õppima hakata" — küüsis isa: "siis lähed sul kewadeni ligi sada rubla ära."

Siis waitisid kõik — igaal ühel oli oma mõtetega ametit.

Hans ootas, et isa wasturääkimata raha lubab. See oleks tema unistuste täideminek; sellest summaast jatkuks, et tõesti Gallsa ja Vadina keele tundisid wõtta, jatkuks ka, et oma wõlgasid maksta, isegi wälkkesteks lõbudeks jääks sealt üle.

Isa mõtted targutasid, millest see summa wõiks jätta tulla, ilma et waja oleks tagawarakapitali kallale ajuda. Need jissetulekud olid nii piiratud, neid wõis sõrmede peal üles lugeda. Üks pullike oli müüria, ja mõnikümmend puurda kaeru, ja mõni wassikas kewadepoose... Natuke oleks wõinud ka linade eest saada, aga need seisid juba kolmandat aastat lahas, puhastamata — ise et jõudnud töõga, päewilised tahtsid liig kõrget päewapalka ja hinnad olid odawad. Linad ootasid paremaid aegu.

Uma mõttes käisid isa omadega kaasa. Nad otsisid jissetulekuallikaid, kuid arwasid ka, mida wäljaminekuteest wõiks ära jätta. Seal oli tal juba teist aastat nõu enesele juwesaapaid osta, niisuguseid mustast riidest, kergeid ja paenduwaid, nagu neid

viimajel ajal mitmel naabri perenaisel oli — kuid need võisid ka ära jääda. Ka suurraat oli kulinud ja seda oleks waja uuendada — ka see võib ära jääda, kuni lahedamad ajad tulewad.

Ja ohkas ja pistis piibu padja alla, siis lausus ta: „Kui kaua seal werstitetis õpitakse?“

„Kes hästi õpi, vähemalt neli aastat. Mõned õpiwad ka wiis ja kuus aastat, nii kuidas keegi jõuab“ — wastas Hans.

„Seal on wist need maksud ka mitmekordsed?“

Siis uitasid need mõtted selle ümber, kui kalliks mõiks poja koolitamine minna, kui ülikoolist läbi tahetakse jõuda.

Need kulusid ei olnud küll täpisepeal teada, aga ka umbkaudu arwates tulid nad kallid küllalt. Ka seda pidi arwesse wõtma, et siina enam leiwakotti kaasa ei saa kanda, ega kõlba omaoetud riideid olla, ega nii lihtsalt elada, nagu koolipoiss elab. Üliõpilane, seda oli juba Hansutooma isa kutsunud, on seesama, mis kohtuherra või õpetaja, või priistaw, kes kel-ladega sõidab ja oksjonisid peab. Muud kui, et nad palka ei saa. Ja et neil oma kindlat kohta weel ei ole... Aga seisusekohaselt peawad nad elama ja nit-fuguseid imelikka, wärwilisi müüka kandma, mida teised inimesed ei kannu.

Ja see, mis nad lõpuks kokku wõtsid, need mõt- ted, oli midagi suurt, mis Hansutooma isa ohkama sundis. Nad ei nõudnud midagi vähemat, kui ter- wet seda tagawara, mis aastate jooksul oli korja- tud ja ka ilma wõlgadeta ei pidanud läbi tulema. See oli see kõige raskem.

Suurema jao omaist eluajast oli Hansutooma Jüri wõlgadega wõidelnud, ta oli ennast paljust lahti ütelnud, mis mõnu oleks pakkunud, — oli kokkuhoidlikult sõbnud ja mõõtu pidades joonud. Ta ei olnud isegi kõrtsides teiste naabritega liiku- fid teinud, ainult kodustel pidudel ei pidanud ta

patuks enesele koduõllega sooja pead soetada. Ilka olid need kohaostumõlad südame peal seisnud. Müüd oli ta neist lahti, aga uued mõlad ähwardasid teieft küljeft. See sundis ohkama.

„Tea, kas maksab sinna wersiteti weel minna wõi...“ algas ta uuesti.

Ta teadis juba mõned aastad, et ilma ülikoolita on õppimine poolik, et koolitamisekulud ilma studeerimata nagu maha on wifatud, kuid oli nii meeldiw weel uuesti kõiki neid mõtteid ja arwamisi jälle kuulda, mis ammu juba kuulnud, neid mõtteid ja arwamisi ülikooli herrade elust ja palkadest, kes kümneid tuhandeid aastas läbi lasewad, tõldades sõidawad ja lossides elawad ning kõige paremat jõwwad ja keda nähes ja tunned, et nad koguini midagi teist on, midagi kõrgemat, kui igapäine inimene.

„Wõib ju ka minemata jääda“ — wastas Hans. Tema teadis isa soowisid ja arwas siindjaks neid omal wiisil elewil hoida.

Ta jutustas jellepärast, mis ametnikud linnakoolist tulewad ja wähendas nende wäikseid palkasid weel wähemaks ja lisas lõpuks: „Ma olen selle aasta weel linnas ja kewadel wõingi päris koju jääda... Kodus läheb ka abi waja.“

Selle peale ei wastanud ei isa ega ema korralt. Alles mõne pilgu järele küsis isa: „Päris talu-tööliks?“

„Jah“ — wastas Hans.

„Ei ma siis julge enam inimeste hulka minna, ... siis naerdakse niisama, nagu wana Tuuliku Meuselbti, kellel läbikukkunud poeg kodus künni-poisiks“ — wastas ema.

Hansutooma Jüril enesel tormas piip suus, ta pragises ja nagises, nagu põlew kadakas ja suitsu-pilwed keerlesid ümber pea.

„Parem juba ma toon sulle leiwakoti linna ja ela seal ilma töota, kui ametit ei saa, aga ei ja koju enam kõlba. Seda pilkamist ei suuda ma ära tunda, et mul koolitud poeg künnipõisiks.“

„Ei suuda seda, jah, meie ära tunda“ — lihas ema juure:

„Spi aga hoolega edasi, küll meie raha unretseme, mis waja läheb. Ega me nii kehwad olegi, kui pealt paistame — jõuame ikka ülikoolile ka wastu panna“ — ja mehe poole pöördes ütles ta: „Hansule wõib ju ütelda, kui palju meil on, wõi siis tema kellegile seda läheb wälja lobisema.“

Kui isa jängist midagi ei wastanud, siis tõwsi ema istmest, tõmbas tagumise kambriukse kiinni ja lausus pool jostnal:

„Meil on üle paari tuhande Piikwa pangaski ja lasktsada rubla sai Juhani Hans, kui ta karjalantuu ehitas ja jada wiiskümmend rubla Peetri Jaan, kui wedruwanfrit laskis teha ja niisama kümnete rublade kaupa on mitmegi käes teda.“

Ja talu ise maksis omal ajal neli ja pool tuhat — see on ka päris ilma wõlgadeta... Wõi meil siis enam muud muret on, kui sinu koolitamine... Ja wanas eas wõime loha päris ära müüa — eks me saame kuskil saunamurgas oma elupäewad lõpuse.“

Hans punetas, kui ta ütles: „Niisugust saunajuttu ei maksa ajada. Kui tahate müüa ja wanaduses waikest elada, siis wõite ju minu juures küllalt muumi leida.“

Need tulewikuplaanid olid omawahel alaliseks kõneaineks ja Hans oli jelles küsimuses seisukohale asunud, et ta wanemad enese juure wõtab, kui nad enam talu pidada ei taha. Kuid see alaline meele-tuletamine hakkas juba ärritama. Juba ilmusid wahel harwa mõned üksikud häbemata mõtted, kes tõendasid, nagu wõiks Hansuwooma Piiri oma nai-

Jega peenikeses jeltskonnas piinlikud olla, nagu oleks nad liig lihtsad ja ei oskaks dieti süüa, ega dieti teretadagi ning muudest peenikestest korme-
test pidi neil palju puuduma... Ja wanad inimesed ei taha ju palju enam juure õppida ja panewad õppust pahaks... Kuid Hans wõitles nende mõte-
tega ja sundis nad otjekohe waitima, sest nad ei ol-
nud temale, kui eeskujulikule pojale sugugi sünd-
sad... Parem oli Hansu arwates jeda küsimust
üheüldse mitte puudutada. Kuid emale oli see küsi-
mus dieti tähtis. Ta ei raatsinud teda nii kergesti
kõrwale jätta, waid algas jälle, nagu oleks ta juba
lähemal ajal teostamisel:

„See olgu nagu jartujattuks ütelda, see jaama
asi. Kui me ka sinu juure elama ei tule... ja
wõtad omale peenikesse proua ja kus me lihtsad ta-
luinimesed seal kõlbame elada... aga eks me kui-
dagi wiisi elame ka. Ja wõi me midagi enesega
hauda jaante wõtta, eks ta pea sinule puha jääma.
Su oma asi siis, kuidas ja teda tarwitad, kas juba
nüüd wõi pärastpoole. Kui ja arwad, et juba paras
aeg on õppida, siis hakka aga Jumala nimes peale.“

See Hansutooma ema oli neist mõlemist jutu-
loom ja ka sel korral oli ta jeda ainult wälja üteli-
nud, mis nad isaga eneste wahel juba ammu kind-
laks määranud.

Isa ainult kinnitas: „Kui asi juba lord ette
on wõetud, eks siis pea ikka kõike jaama, mis waja
lähel.“

Hansule oli see nudis, et neil nii palju raha
seismas on. Et teda pangas pidi olema, jeda ta
teadis, aga kui palju — jeda ei olnud ta kunagi
küsinud.

Ja Hansutooma talu elamist waadeldes, jeda
alalist maadlemist lõpmata tööga ja pahandust
tööpoistega ja tüdrukutega, ja lihtsat eluaset ning

nappust mitmes asjas, pidi arvama, nagu puuduks
siin kõige hädalisem tarberaha!...

See ootamata teade andis Hansu mõtetele
tööd... Ta kujutas enesele ette, kuidas ta kõrvalt
tundisid võtab ja ennast ette valmistab ülikoolile.
Ootamata kiiresti, ainult paar aastat peale linna-
fooli lõpetamist võib terve wald ajalehest lugeda, et
Hans Tohwer on ülikooli õpilaseks vastu võetud.

Siis inestatakse teda veel enam ja tema wai-
muandeid peetakse arukordseteks. Tema wärwi-
müts meeldib naisterahwastele ja tema ise niisa-
ma, oma saledufega ja osawufega.. ja unte tant-
judega jaanipäewa pidul.

Siis ei jäta ta Wally Zeppa nii kergesti kelle-
gile tundmata wõistlejale ega istu üksi pidupingil.

Ja iga kopika pärast ei tarwitse ta tulewikus
nii wäga wäriseb, mis ülelõigelt wälja antud.
Nooruses tuntakse sarnasteft asjadest lõbu, wana-
dufes saab isegi waike istuda ja ahjuweemel joen-
dada.

Ja tulewal juwel ei tule ta enam koju, waid
jääb linna ja õpib seal täie jõuga edasi.

Ja... see jääb kindlaks, et ta juwel koju ei
tule... See kodune töö on ikka kõrwalise tähtsu-
tega ja juwel unustab jeda äragi, mis talwel juure
waewaga õpitud.

Ja, nagu mõõdamines wilkatas mõni arg
mõte teiste sekka, et see kodune töö on ikka ka liig
raske — kuid sarnane waigistati warsti.

Mitte see ei pidanud peapõhjus olema, miks
linna jääda mõteldi, waid õppimisehimu.

Et see küla ka nii ühetasoline, hall ja igaw oli,
ka see ei pidanud wõõrdumist kaswatama, ega ka
see, et ta kodus niisama üksi ennast tundis, nagu
linnaski.

Ei, see pidi ainult mõõdaminew nähtus olema,
jest et ta veel koduse eluga wilunud ei olnud... aga

kui ta ju harjub, küll siis läheb... Minult edasi ei jõna siin, sest et siin kedagi ei ole, kes õpetaks.

Ja edasijõudmine on peaasi...

XI.

Kewadine poolaasta läks kiiresti, kiiremini kui oleks tahtnud. Ja tööd oli tol korral palju. Ei olnud aega ei Mizzi ega Wally, ega kellegi muu peale mõelda — waja oli õppida Ladina keelt ja Saksa keelt ning palju muudki, mis mitte ei kuulunud kooli-õpetamasse.

Uga kui linnas kuulujutt laiali lagunes, et on tantuõpetaja kohale jõudnud, kes kõige moodsamais tantse võib õpetada, ja kui see kuulujutt ka linnakooli tungis ja õpilased kahte laagrisse jagas tantju poolt ja vastu, siis oli Hans tantju poolt ja võttis ka sellest kurjusest oja, mis kooliwennad toime panid. Ja nüüd oli ta teel perekondlikule piduõhtule, kus lõpuks tants.

Ta oli ennast selleks ette walmistanud, et pidu-wäärilijelt esineda. Sinna rätsepp oli talle ülikonna õmmelnud, mis hästi leha järele, ja kaelaside pidi poepreili ütlemise järele kõige moodsam olema, ja kuue ülemisest taskust paistis taskurätiku weer, mis tol korral ka mooduks pidi olema. Ka juuksed oli ta lasknud lasknud sellekohaselt jügeda, nõnda mõlemile poole lagipead alla, et õige joon üle pea ulataks ja tärkaw habe oli wiimase nduni häwitatud.

Ja kui ta siis piduruumides nii tõsijelt ja auwäärilijelt liikus, läed seljal ja pea võimalikult püüsti, wäikene forts kulmude wahel, siis mõis Hans Dohwer enesega üsna rahul olla. Bahandawalt mõjus ainult, et ta käigul teistele pidulistele ette puutus ja neid tõukas ehk need teda tõukasid ja keegi üegi tema lätkwa jaapanina peale astus.

Ïga kord ütles ta küll, — „wabandage“ ja tegi kummarduse, nagu tantsukursustel oli õpetatud, aga meeldiwam oleks olnud, kui neid wabandusi ei oleks tarwitfenud ütelda.

Ïseäransis alla langes tuju, kui ta ühele daamile kleidifaba peale astus ja jellelt üle õla „tshurban“ oma wabanduse peale sai...

Parem oli juba jaali astuda ja näitemängu oodata, omalt istmest pidulisi filmitseda. Seal ei olnud wähemalt seda tõuklemist, ega olnud waja kummardusi paremale ja pahemale poole teha.

Saalis omal istmel olles ja seda ilmet näole anda püüdes, nagu oleks ta sügaw mõtleja ja kõige tõstjem inimene ilmas, kellel kulm kortsus alakiselt mõtete pingutuselt, pidi ta tunnistama, et tal hiiski palju puudub, mis teistel mitte ei puudu. Nünnest puudus tal pidudaam. Kõikidel neil, kes uksest sisse astusid, olid omad daamid kõrwal, mõnel koguini kaks, ja temal ei olnud ühtegi. Ei olnud tutwusi — see oli wiga. Tantsukursustel jaadi küll tuttawaks mõne tütarlaste kooli kaswandikuga, aga ta nendega jäi tutwus ainult nimeliseks, lähemalt tundmaõppimiseks puudus aeg ja wõimalus.

Kõige enam oli ta harjutanud Ïlse Reufeldtiga, kellel nii meeldiw, paenduw teha, piklit, tõfine nägu... Ta ei olnud edew, nagu ta koolides; ei wõltsinud oma mustjaid juukseid läharaks, ega naernud Hansu tõmbakust, tema jaamatust tantsude omandamisest...

Ja jaamatu oli ta tantsimises wiimase wõimaluseni. Ta tammus nagu karu waltserit ja waurka ei läinud tal weel kursuste lõpulgi krigi hästi...

Ja... aga Ïlse Reufeldt oli kõik need puudused wabandanud ja nende kohta ütelnud: „Ïga algus on raske... waja aga ainult tublisti harjutada.“

Ja siis oli ta harjutanud, seal omas korteris...
 üks, kaks, kolm... üks, kaks, kolm... ja selle
 juures waltseri sammusid teinud, nagu wigane
 rätsepp, kellel üks jalg lühem kui teine...

Ja lõpuks oli tal tõesti läinud paremini kui
 oodata mõis...

Ja siis, wiimasel õhtul, oli Ilse ütelnud: „Teie
 tantsite waltserit väga hästi.“

See oli tal kaua meeles seisnud... Ja nüüd
 oleks ta heameelega selle Ilsega juba pidul tantsi-
 nud, suure muusikakoori helidel, mitte niisuguse
 wiletja klaweri klimberdamisel, nagu seal kirsus-
 tel...

Uga teda ei olnud... ta oli wist pühadeks
 maale, oma wanemate poole sõitnud... ja Hans
 pidi siin üksi istuma ja ennast mälestustega trööts-
 tima.

Kui siis näitemäng lõppes ja teenrid saali pu-
 hastasid ja põrandale tantsuks stearini puiastasid,
 ja toolisid seinte äärde ritta seadsid — siis kaswas
 Hansu ärewus alatafsa. Kõik need naisterahwad,
 kes filma puutusid, olid nii mõõrad, neil olid juba
 saatjad ja ükski neist ei waadanud Hansu poole.

Ja kui siis tants algas, lihtne polka, siis pidas
 Hans tarwiliseks oodata, kuni teised algawad —
 ja siis juba näeb, keda kutsuma võib minna. Kuid
 kui nad algasid, siis läksid nad puha tantsima ja
 järelejääjatele ei tihkanud Hans oma kummardust
 teha ega neid tantsule paluda. Need olid wanemad
 naisterahwad ehk jälle jarnased, kellest Hans ar-
 was, et tema neile kohane tantsukaaslane ei ole...

Ja lõpuks ei tähenda ju üks läbilastud tants
 veel palju... Sellega on veel aega.

Hans seisis uksepiida najale toetades ja waatas,
 kuidas paarid keerlesid. Talle puutus üks priske
 naisterahwas filma, kes oma kaaslasele nii usalda-
 walt käewarrale toetas ja tihti naeris. Seda saatis

Gans oma waatega ja pidas teda kohaseks järgmisele tantjule paluda — see ei saa wististi seda pahaks panema, ta on ju nii lõbusas tujus.

Kui aga järgmine tants algas, siis ei usaldanud Gans weel esimeste tantjuheliide juures daamile kummardust teha, aga kuni ta hoogu wõttis ja paigast liikuma pääsis, oli ta wäljawaadatud daam juba tantfina wiidud, ja Gans pidi uuesti jündjat filmitsema hakkama.

Parajasti jaadeti paigale ühte daami, kes Gansule meeldis — ta oli wäikene priske neiu, walge pluusa ja musta alusega, ei olnud tal illeliigseid ehteid ega paistnud edemuft olema.

Gans astus ta ette, tegi kõige moodsamate tantjukunsti reeglite järele kummarduse ja kogeles: „Kas ma tohiksin Teid tantjule paluda?“

Daam laskis lühikeste pilgu üle Gansu käära ja naeratades palus ta wabandust, et ta mitte ei tantfi tal olewat liig kuum.

Gansule ei annud see tagasilüke ta mitte külmata, küll aga tundis higi otjaesifelt pühkima.

Ta wõttis enesele jarnase seifaku, nagu oleks talle ükskõik — terwe see tantfusaal ühes tantfijatega.

Neid karglejaid paarisid filmitsedes, kes sugugi tantjureeglite järele ei talitanud, tundis Gans südames dietti kaugele ulatawat üleolekut. Ta ei wõinud pilkawat naeratust tagasi hoida, kui ta walejammusid nägi tehtawat, ja waimus astusid Gansu jalad kõiki neid keerdufid kaasa, mis muusika kutjus astuma...

Ta arwas ferd, et jarnaste dilettantide hulgas tantfimine huwi ei wõi pakkuda, kes tantjureeglid diieti ei täida, et waja wodata paremat juhust selleks, jündsamat seltskonda...

Uga kui waltseri meelitawad helid paarisid üks-teise järele liiglema kutsusid ja Gansu lähedusesse

üks daam astus, teda ta enesele kohajeks arvas, siis ei suutnud ta kiusatusele vastu panna. Ta palus daami walfserile ja daam ei tõrkunud, waid sirutas. Hansule käed vastu.

Hans tundis, et daam õieti raske on weerlema, et käsi on lühike tema pihta piirama, et tal riiete all kõwad pihiku luud tunduwad, et tants talle ülejõutöö on, mis raskesti hingama, isegi lõõtsutama junnib, et walf ei ole forda läinud, aga pidas tarwilijeks teda mõne ringiga üle jaali õnnestada.

Esimene ring läks walfides. Hansul oli waja muusikat kuulata ja jalgu sellega kokkukõlasse seada, oli waja tantsijate paaride wahel lawerida, et neile mitte pihta punituda. Aga kui nad ju õnnelikult laagedamale keskpaigale jõudsid, siis oli junnis daamiga tantsu ajal kõneleda ja Hans küsis wiisakalt: „Breili, kuidas Teile piduõhtu meeldib?“

„Tänan... kaunis kena...“ — wastas neiu hingelbades.

„Mulle meeldis näitemäng“ — wastas Hans: „Minna Canth kirjutab päris ilusasti“ — ja kaugemale nad ei jõudnudki.

Hansu daamil oli midagi takistawat jalgu juhtunud, wõi oli teda keegi tõugand, ja Hansu käsiwars ei olnud küllalt tugew, et teda kukkumise eest hoida.

Sele siljatus kostis, mis tantsukahinast üle ulatas ja Hansul were tarretama sundis. Ta rutatas daami üles aitama, teda kaenla alt finni haarates, ja kui daam ju jalul seisis, siis jättis ta teda sinna paika seisma ja jooksis ise jaalist wälja. Tal põlesid kõikide jaalisolejate pilgud weel siis seljas, kui ta ju õnueksel seisis ja taskurätikuga üle näo lehwitas.

Seal tuli talle meele, et ta wiisakusewastaselt oli talitanud, oma daami üksi keset jaali jättes ja

teda mitte kohale jaates, tuli meele daami tüsedus, mis kõõgitiidrukutele omane... ja oskamatus.

Gansul oli himu tantsust võtaks. Ta arvas, et jaali astumisel teda kõik näeksid ja juure junga naeraksid...

Sellepärast läks ta einelaua ruumi, et õhtut süüa. Ja õhtusöögi kõrwale üht klaasi weini juua ei olnud ka paha.

Nad võivad hallitada seal jaalis omadel istmetel, kõik need daamid, kes iga libedama pörandale peal juba kukuvad — tema, Hans. neid oma tantsu oskusega enam austama ei lähe. Tema sööb ja jook sinna kõrwale ja maitseb sellest lõbu.

Einelaua ruumis paistis see juhtumine juba koguni teises valguses. Siin ei olnud ta enam rumal juhtumine, mis olemata oleks võinud olla, siin paistis ta lihtne, lõbus jant olema, mille üle küllalt naerda ei juuda. Ja kui kelner talle kolmandat klaasi weiniga tõi, siis ei suutnud ta ennast enam pidada, waid ütles: „Kas teate, mis pagana jant mul täna juhtus... Ma tantsisin ühe preili jaalis pikali. Ta oli kui puuhobune üksluine ja kui ta siis käänama pidi, siis wäänas ta ennast pörandale, nii pikk ja lai, kui ta oli. Ma usun, pörand wist wärises, kui ta kukkus. Oli üks matsakas tüdruk.“

Kelner raputas pead ja naeris selle juhtumise üle, ja Hans tõstis jala põlwele ning wilistas tantsu loole tasakesi laasa, mis jaalist kostis.

Tema sees naeris puha. Nii lõpmata naljakas tuli see kukkumine ette, nii pööraselt naljakas, et Hans ikka jälle tasakesi naerma pidi.

Ja nii mõnys tunne on istuda, kui weri kiiresti kuksub, nii soojalt liikmetes lainetab. Tahaks midagi teha, kuhugile minna, kus waikiks kõik see weremäng sees...

„Kelner! weel üks klaas! Igal wantril on neli ratast.“

Kelner naeratas ja tõttas noorherra soovi jala-pealt täitma.

„Kui palju ma Teile võlgnen?“ — küsis siis Hans.

„Kas juba nii ruttu?“

„Jaa.“ Hans naeratas palju tähendawalt: „peab waatama, kuidas ta mujal elatakse.“

Kelner noogutas arusaades peaga ja ulatas siis taskuraamatust lehekese, millel arwe peal: „Olge nii lahke.“

Hans ulatas herrandliku käeltigutusjega raha kelnerile, nagu ta seda teisi oli näinud tegema: „Tagasi ei ole waja anda.“

Kelner kummardas jägawalt — Hansu rahulolemine enesega kaswas.

Mis on see tiihine juhtumine tantsumaalis?

Uga paar rubla kelnerile jootraha anda — see on juba palju tähtsam, seda ei wõi igauks...

Ja nüüd lähes ta sinna, kus tantside wõib ja tulkuda wõib ning selle üle naerda wõib, ilma et see walus tunduks — ja seda ei wõi ka igauks...

„Woorimees, sõidame!“

„Kuhu noorherrad käjewad?“

„Sinna, kus palju lõbusaid preilisi!“

„Noo!“

Woorimees plaksutas piitsa ja sikutas ohjasi, ja hobuse jalad sibajid kiiresti. Näis, nagu tunneks woorimees Hansu weretursumist ja tahaks sellega taktis toimetada.

Hans hüppas woorimehe wantrilt, talle raha piiktu pistes ja pekkis ukse pihta, nagu hea tuttaw.

„Christos Wostressje!“ — hüüdis ta saali astudes. Siis pistis ta käed püksitasku ja waatas ringi, nagu tahaks ta ümbrusega tutwuneda.

Klaweril algas marsš... see kõlas nii waltwalt, energiliselt.

„Palun üht waltjerit“ — hüüdis Hans.

Ta walis kõige nägusama neuu teiste hulgast.

Sellel oli samane tütarlaste kooli lastewandikfude pruun ülikond ja tuletas oma näo piklikkusega Ilse Neufeldti meele ja oma walgete, rawitsetud kätega Wally Leppa.

Siin suures awaras saalis tundus tantšimine lõbusam. Ei olnud tõuklemist ega lawerimist, ruumikas saal oli waba, wõis weerelda täiel tantšusammul, ja tantšida oli selle neinga nii kerge ja meeldiv, et lõppu ei tahtnudki tantšule.

Ka need teised ei suutnud waiki istuda, paari kaupa keerlesid nad kaasa.

„Teie näete mulle tutaw“ — algas neuu, kui nad tantšust wäsinud sohwale istusid: „Olete Teie enne siin käinud?“

„Ei“ — wastas Hans: „esimest korda.“

„Tõesti?“ usutles neuu.

„Paluks weel midagi mängida... daamide waltul“ — hüüdis Hans.

Ta tundis ennast juba ijeseiswana, kes tantšida wõib ja tantšida tahab, kes ei tarwitse häbeneda ega alandlikult silmi maha lüüa, kes tantšib kellegagi, kes ta tahab ja mida ta tahab ja seda kõike wõib omast taskust kiini maksta.

Siis jõi ta daamidega ühes wäikestest klaasidest midagi, mis mitte nii hea ei maitsnud, kui restoranis, aga mida daamid soowisid ja Hans sellepärast wiisakusest kaasa maitses.

Uga tantšu ei lastnud ta ühtegi mööda, waid tantšis kõiki kaasa, kõikide daamidega.

Ta igale uuele daamile ütles ta: „Ma ei tantši aga mitte üsna hästi. Te juba wabandate, kui ma wigu teen ja parandate need ära“ — ja iga daam

pidas omaks kohujeks talle vastata: „Ei ole wiga, Teie lähed üsna hästi.“

Maani ulatavatest peeglitest mööda tantsides ei jätnud Hans ka enese kuju filmitsemata. See oli täiesti laimata see rooja, piklik nägu, millel higi otkaestisel... ja weidi segamini läinud juuksed, ja sinised filmad...

Ja need neid juba ta vastu olid nii tähelepanekikud, kiitsid tema noorust ja meeldiwust ja klaasi kõlku silmes waatajid nad nii tungiwalt filmata. —

„Ma tunnen siin ennast, nagu kõige paremate sõprade seas... just kui õdede hulgas. Rahjuks ei tea ma teie nimesidki.“

Irma... Susanna Tamara, Karin, Olga. —

„Õdit ilusad nimed — ja armsad lapsed. Elagu iludus, noorus ja lõbu, ja suregu wanadus... kurbtus... ja mure.“ —

Hans hoidis klaasi kõrgel, nagu tõsine terwituskõne ütlesja.

„Teie olete üliõpilane?“ — küsiti Hansult.

„Ja, ma olen üliõpilane... in spe“ — vastas Hans.

Ta alustas üliõpilaste laulu ja need teised kõik laulsid kaasa. Oli lõbus, vieti lõbus, niikaua kuni uussi wõõraid juure tuli. Nende eest astus Hans kõrwale, sest ei wõi ju teada, kas seal hulgas ka mitte tuttawaid ei ole, kelle kaudu kuulujutt wõib laiali minna, nagu käiks tema, Hans Lohwer, haritud ja anderikas eeskujuline noormees, jarnases keelatud kohas...

XII.

„Teie olete siin wiimast korda koos, et õhtut lõbusalt mööda saata, ja siis lähete te laia ilma, et elu-wõitlustes kaasa wõidelda, igauks omal alal, omas kutsetöös, mis teegi enesele waltanud.“

„Magu iga võitlus, nõnda nõuab ka elu täit jõudu, täit võimist, ja iga ühe kohus on ennaft sellets ette valmistada, omad sõjariistad korda seada.

„Kaks sõjariista on inimesel, millega ta elust läbi peab võitlema; need on mõistus ja tundmus. Neid tuleb teritada, neid korras hoida... Need on õrnad ja ühtlasi tugevad sõjariistad. Kui nad unustusesse ja hooletusesse jäetakse, siis roostetavad nad kergesti ja lähewad rikkesse ning sõjamehed, kes neid kannawad, jääwad jõuetumateks, halatsemiseväärilisteks... Töö, tõsine ja huwitaw töö, juudab nad korras hoida.

„Sellepärast töötage, mu sõbrad. Öppige edasi, töötage täie jõuga, seda meeles pidades: kes edasi ei lähe, see läheb tagasi, paigalseisumist ei ole.

„Weel kord: ikka edasi, mu sõbrad! Mitte paigale jääda ega kättesaadud tagajärgedega rahul olla. Ja nüüd soowin ma teile kõikidele lõbusat õhtut ja meie, wanad, jätame teid üksi. Ma mäletan weel omast noorest põlwest, et wiimasel õhtul on nii palju üksteisele ütelda, nii palju küsida ja wastata. Glage hästi, mu herrad.“

Kooli lõpupidu oli täies hoos. Restorani juur jaal oli heledasti valgustatud, keset saali pikk laud rikkalikult toitude ja jookidega kaetud ja seal ümber istusid wiimase klassi õpilased ühes kooliõpetajatega. Päewal olid tunnistused kätte antud, ametlik oja lõpetatud, nüüd, õhtul, oli omawaheline jeltimehelik koosistumine.

Ja praegu oli koolijuhataja üles tõusnud ja temaga ühes kõik kooliõpetajad.

Weel wasatastikused käepigistused ja õnnesoowid, ja kõik ametlik, tagasihoidlik oja oli lõppenud. Õpilased olid üksi.

„Mu herrad! Ma arwan, meie pidu alles algab nüüd. Meie oleme küllalt pidanud waewa nägema

ja tööd tegema — ei ole meil aega olnud pidutseda. Täna teeme seda põhjalikult. Mida me tellime?”

Hans Lohwer oli oma istmelt püsti tõusnud ja sirutas kätt kellanupu järele. Ta oli kõige paremas tuhus. Teda oldi tänase päewa läbi ülistatud, teda paremaks õpilaseks nimetatud ja ametlik dokument selle kohta kätte antud. Tal oli põhjust enesega rahul olla.

Hansu küsimise peale vastas üks tüse, turmeda-
väoline pois:

„Seda teab kõige paremini herra kelner. Meie ei lase endid sarnastest kõrwalistest asjadest ju-
gugi ehitada, waid sööme ja jooime, mis kätte
mumakse. Enne, kui meie laialt läheme, peame veel
oma wahel ametid ära jagama. Sakka sina peale,
Steinberg!”

„Mis ametid?”

„Reedsamad ikka” — vastas Kleinmann talle
tõsiselt otse waadates. Seleta siis meile lihtsalt,
milleks ja mõtleb üksford saada — kas mõnes mi-
nistris wõi Amerika ühisriikide presidendis, wõi
hottentottide pealikus.”

„Ah nii... Seda ma praegu ei tea, pean veel
mõttelema, arwan aga, et ma hoowindunikust kau-
gemale ei ulata.”

„Ka asi” — vastas Kleinmann: „wähemalt kin-
del seisukoht, mingi kas wõi ilm mujal hukka.

„Ja sina, Adalf?”

„Mina?” küsis see: „oleks mul raha, siis õpiksin
weel, aga nõnda, ilma kopikata — mul on praegugi
juba wõlgasid — arwan, et ma mõnes kantseleis
pean kolletama.”

„Ja noore naise wõtma?”

„Ei, seda wististi mitte. Paremini on ükski näl-
gda, kui hulgatefi.”

„Ka õige. Ja nüüd lubage Teie kõrgeaususelt, herra Max von Demke, küsida, milleks Teie mõtlete kujuneda?“

Demke nimeline poiss oli pika kasuuga, punaste juustega poiss. Ta oli klassis pilkemärgilauaks ja temaga käidi teistiti ümber, kui mündega.

Ta ei saanud ka hästi kõneleda ja mõtles pikamisi.

Nüüd oli ta juba weidi lõbusas tujus ja naeris iga väiksemat nalja ja märkust.

„Ah mi-mina?“ — küsis ta kogeledes: „Ma tulen sulle toapoisiks, kui sa wägede ülemjuhatajaks saad..“

„Tubli, Maksim Maksimõtš. Ja.. ah, mis ma asjata pärin, kuhu keegi lähed. Paremt ma juba määraran igale ise koha, kuhu keegi kõlbab.“

„Ma jagan teid kaheks rühmaks: ühed, kes edasi lähewad ja teised — harilikud jurelitud.“

Neist teistest ei ole palju ütelda — need on telegrahwi- ja rentetiametnikud, kirjutajad, mõni harwa ka mõisawalitseja.. ja sinna kuulute te puha.

Õsimejese rühma kuuluvad wast ainult.. no ja, keda ma nüüd sinna määraran. Noh, minugi pärast, Artur Hoffmanni. Tema mängib juba praegu wiulit ja isa on tal kõster — tema võib weel wiimaks sabakuube ja walget kaelasidet kanda ning muusikuseks kujuneda.. kui ta mitte enne ära ei kärwa.

„Ja Theodor Truusmann.. tema isa on walla kirjutaja ja poeg tuubib hirmsasti, noh, laseme teda ükskord ülikooli jõnda, kohtunikuks saada. Muuks ta juba ei lähe.“

„Ja siis jääb meil weel järele.. no jah, müts maha tema ees.. õpetaja herra Hans Doffer — muidugi kahe ff-iga. Ma näen juba waimus, kui ta kantsklis seisab, fileda näoga, priske mees, lageda

pealaega, kus ühiskond õredad jalgad seda tarkust püüavad, mis sinna aegade jooksul on tallele pandud... Ja siis on tal mõni mõisavalitseja või förtjimehe tütar abikaasaks ja wäikseid Tofferid on tuba täis."

Hans Töhwert istus ja kuulas, naeratus näol, tulewikufujutusi enesest. Et teda lähele pandi, temast rohkem loodeti, kui kooliwendadest — see meeldis talle, aga wälispidi ei tahtnud ta seda kõike omaks tunnustada, jellepärast wastas ta laisalt: „Mõnda see kõik ei lähe, nagu Kleinmann ette kuulutab. Ta mõtleb seda enesest, ja et asi wiisakam oleks, riputab sildi minu külge."

„Kuid olgu kuidas on, kas meist kellegist midagi saab või mitte, kas keegi kohtunikuks või õpetajaks jõuab, või jääb ta wallakirjutajaks ehk kõstriks — see on tulewiku asi. Täna oleme meie alles siin ja wõime laulda: „Noorus on ilus aeg, ei ta tule enam tagasi“. Herrra kelner, mida Te meile veel lubate?"

Töhwerti filmad sätendasid, huuled naeratasid, juuksejalgad olid higisel otsaesisel laiali läinud.

Kelner kummardas talle lähemale ja nimetas weini sortisid, millest Hans palju ei teadnud, aga oma teadmatust ei tahtnud ta aimata lasta, jellepärast tegi ta mõtlema näo ja lõpetas wiimaks: „Minugi pärast, andke meile Madeirat ja õlut ka."

Enesele paberossi põlema süüdates ja juitju alla neelates, mis küll wastik tundus ja kõhina ajas, waatas ta lauasisujatele ringi näkku: „Kuidas on, täna jooime ennast purju?"

Kleinmann toetas pead käe najale ja küsis: „Kas see on meie Hans, see pai pois, see mammapoeg, kellel niisugune tüdrukunägu ja keda kooliõpetajad teistele eeskujuks seadsid... Ja nüüd tahab ta ennast purju jua."

„Jah, see ma olen. Ja kirjuta enesele seda nina peale, et ma kõike põhjalikult teen. Kni õpin, siis õpin, ja kui joon — siis joon...“

Mind ei kõida ei kirik ega kõlblus... Ma tahan edenenu, haritud inimene olla, kes igapidi wälja arenenu, kelle wõimistele ei ole mingit piiri pandud, kes niisama hästi oskab talutares kui ka lossis üles astuda, kes on maitse nud kõike, mis ilmas maitse da on, kes ei kõida ennast naabrite arwamistega ega mingisuguste töotustega, waid teeb, mis ta ise õigeks peab.

„Ma ei taha jellepärast ka ennast ei karstuse ega kainusega kõlla, mis õhke kõlged ja igawad asjad on. Noorse päralt on terve ilu — tema päralt on töõ ja edu, nali ja naer, wiin ja naifed...“

„Ja nii kaua, kui me noored oleme — juome ja naerame, teeme töõd ja jõuame edasi... Jätk edasi, edasi ja edasi.“

„Terwiseks mu herrad!“

Gansule aploderiti ja hüüti: „Brawo, Gans. Sa oled täna suurepäraline poiss. Nõnda oleksid ja pidanud juba waremalt olema.“

Nad tõttasid temaga klaasi koku tõõma, kes tooli seljatagusest finni hoidis, et kindlam paista, sest põrand ei olnud üin saalis mitte wäga kõwa — Gans tundis selgesti ta nõtkumist.

Omades jõuades, seltsimeeste naerust ja heakskiitmisest klaasi kistud, helistas ta klaasi ja tõstis seda kõrgele ning hüüdis keset waikust: „Mu herrad, meie ei jää ka täna siia istuma ega lõpeta pidu siin, waid läheme siit... edasi! Profit!“

XIII.

Nastad on möõda läinud. Gansutooma Gans on edasi õppinud ja edasi jõudnud. Ta on juba mitmendat aastat ülikooli linnas ja koduste teades esimehe kursuse üliõpilane. Jätk ja ema teawad

temast wähe, sest kirjawahetus ei ole neil mitte hästi edenenu, enam on ta tagurpidi läinud. Esmesl aastal weel leibus jelleks mahti, et oma elamist kirjeldada, wanematele seletada, kui kallid on leib ja liha, puud ja petroleum, mis maksawad lõunaböögid, passijad ja korterid, ja nagu mööda-minnes nimetada ka, kui palju oleks waja raha jaata, et teatawa ajani läbi jaada.

Juba järgmisel aastal oli tööd sedawõrd rohkem, et see ka kirjawiisi peale mõju awaldas ja pikkade kirjade asemel ainult postkaardid ilmusid. See kirjawiis oli sentajani kestnud, oli aegade jooksul ikka lihemaks ja täpisemaks muutunud, ja nüüd oli ta wälja kujunenud telegrammi stiiliks.

Praegu oli kasak ära läinud, kes telegrammi koju töi ja telegrammi ise seisis isa wärisewates kätes.

Juba kirja wastu tundis Hansutooma isa au-kartust, kui millegi salapärase wastu, mida igakids kokku seada ei suuda. Telegrammi oli weel märkka salapärasem oma edasijõudmise ja awalduse poolest. Juba see paber, millele teda kirjutati, oma saladusliste märkide ja kriipsudega on sarnane, kui pristawi kuulutusjed, midagi tähtsat ja tõsist. Ja nii-sama, nagu pristawi paberid ainult rahast kõnelewad, kõneleb ka telegramm rahast.

„Saada kolmjada rubla rowitsemiseks. Dien raskesti haige“ — seisab seal.

Ja waatab üle toa, kus talwije päikese kiired tolmui sees mängiwad. Ta waade ulatab aga ka läbi seinte ja mõtted ruttawad üle niitude ja nurmede ning otsiwad sealt hõõsetulekuallikaid, kust nõuetawat summat jaada. Sest wastu panna sellele nõudmisele ei wõi... Oleks ta weel kirja tees küsitud, siis wõiks ju seletada, et praegu ei ole, et peaks katsuma läbi ajada, kuni linad puhastatud saawad, küll siis jälle saadetakse...

Aga telegrammi vastu ei ole midagi ütelda...

Kuid neid summasid ei leia kuigilt need otstjad mõttes. Seal on küll põldusid ja heinamaid desstatinide kaupa, aga nendest ei ole palju loota. Braegu katavad neid lumi ja jää, mõne aja pärast on need kadunud ja nende asemele ilmub rohtu ja lilleid, mis nagu kirju waiw paistab ja kus nii mõnus on pühapäisel hommikul kõndida, ennast päikesel ja tuulel paitada lasta, ja ennast kõige selle omanikuna teada — aga sissetulekuid ei ole seal palju loota. Need kaskeste alused heinamaad on juba liiasti põõsastega finni kaswanud ja annawad wähe heina; põldusid on jõõti jäetud, et kulusid wähendada — ja seal ei ole ka sügisel palju loota.

Mõttes ulatawad ka lauta ja talli, aga seal on weel ainult see kõige tarwilijem...

Ja siis uitawad nad jälle mööda põldusid ja heinamaid, hiitwad igalepoole ja lõpetawad itka seal kopsi kaasikus. Kuid kui nad endid seal leiwad, siis kohlwad nad ja jooksewad kangele eemale, ainult selleks, et aegapidi uuesti juurde hiitida ja teda igast küljest waadelda ja hinnata.

Seal oleks sissetulekuid, suuremaid kui poja telegramm nõuab, aga seal tuleb mõtetewasring. On neid kangekaelseid hulgas, kes seda kaasikut wiimase võimaluseni kaitseda tahawad.

See kaasik olewat Hansutooma rühkus ja au. Sarnast ei ole ühelgi talul naabruses ja selle peale waatawad kõik, kui Hansutooma raudwara peale. Seda on hoitud nagu tüdart hoitakse ja sinna on külalisi wiidud, kui neile Hansutooma wäärtust on tahetud näidata.

Seal tuutakse iga kasse, nagu oleks nad lihased lapsed. Sinna ei lasta mahlaannumaid ülesseada, ega neilt walgetüwelistest, pilwedeni ulatawatelt puundest tüükifest koort kiskuda. See peab seisma, nagu ta on.

Ja niiid julgewad need mõtted sinna tungida ja lõendada, nagu wõiks see kaasik mitu korda rohkem raha anda, kui praegusel filmapilgul waja on.

„Ega wiist muidu ei saa, kui pead ikka kusahilt laenama“ — jebab ema waikust.

Ta on isaga ühes mõtelnud, nagu ta kõif mured ja rasbused ühes kannud, omast pulmapäewast saadit.

„Kui lähets õige linna wa Karlsbachi poole ja kõneleks talle, wast ta annab niikauaks, kuni sügiseni — eks siis müüme talle linaseemned ja wilja ja maksame jälle wõla ära.“

„Ei ta niipalju anna“ — wastas isa: „Ma talwel küsijin... Etis ta juba ütles, et raha laenata ei ole ja tahtis, et ma oma kaasiku talle ära müüks. Ta ju siit küla mees.“

„Eks wõiks ju müüa müist ära“ — jeletas ema: „Ajame kuidagiwiisi ilma metsata ka läbi. Wõime ilmatoeks jääme, et ei tea kui palju waja lähes.“

Ja istus jälle suitsupilwedes ja ema tudus sukka ja mõlemate mõtted wiibisid seal kaasikus ja lendasid poja juurde, kes raskesti haige.

Kõikidest raskustest oli üle saadud, ilma et kaasikut oleks puudutatud. Ja lootis seda ka niiid weel, kui ta linna jõittis raha laenama.

Raha laenamine on raske, seda teadis isa. Kuid teadmine, et pojalt ka kerge ei ole haigelt ja ilma rahata wõõraste inimeste keskel elada, wõib olla koguni nalga surra — andis jõndu selle kandmiseks.

Uus mets wõib jälle kaswada, kui ka mitte nii ruttu, et seda weel Hansutooma wana pere-mehe filmad näha saawad, aga uut poega ei saa enam, kui see peaks kustumma, ja neid kulusid ei taju ka keegi, mis juba kulutatud.

Kaupmees Karlsbach on poisikesena linna läinud, seal jooksupoisiks olnud, siis jelliks, ja wiimati ise linu ja wilja kokkustma hakanud. Tema on oma kodukülale auks ja uhkujeks, teda peetakse põhjatu rikkaks, kellel midagi wõimatut ei ole, kes kõike teha suudab, kui ta aga ainult jeda tahab.

Kui talle teatati, et keegi talumees tema kodukülalt soovib kokkusaada, siis tuli ta tagumiseft toast ja wiis mehe sinna, läbi oma rikkalikult möbliritud ruumide, et näidata, kui toredesti ta dieiti elab.

Kui ta Hansutooma Jüri oli nahaga polsterdatud toolile asetanud, küsis ta: „Koh, kuidas elate seal Sootaga... kõik terwed muidugi?“

„Jah, jumalale tänu, terwed küll puha praegu.“

„See on peaasi. Kui ikka terwis hea, siis kõik hea. Mul hakkab jooksjä jalus juba litga tegema. Wiist need noorepõlwe päewad annawad ennast tunda.“

„Jah, eks te ole waewa küllalt näinud, et kõike jeda muretseda, mis teil on... Kas teil nüüd palju ka neid tuhandeid on juba?“

Jüri küsis nii alandliku naeratusega, nagu kardaks ta, et selle üle pahandatakse.

„Ah, tühja neid siis on... Omaga läbi ikka saab.“

„Eks see ole ka küllalt hea, kui omaga läbi saab. Aga, waata, mul on häda — ei saa enam omaga läbi. Ja tulin nüüd kaupmehe herra palwele, ehk saate kuidagi aidata. Olete ju ennemalgi aidanud, wast aitate nüüdki.“

Jüri pani oma käe kaupmehe põlwele, nagu paitaks ta teda.

„Eks ole aidanud wanasti jah, aga nüüd on ajad lehwemad, ei ole enam jeda raha, mis enne oli. Mul on praegu aidad linu täis, wotawad saatmist — raha on puha linade all. Ja wiimast

kulufopikat ei wõi ka ära anda. Mul on waja puid talweks walmis osta... sinna lähes ise juba mitufada rubla... Sellepärast ei jatkan praegu. Ma aitaks ju oma tüla mehi heameelega, aga osi ei anna. Kas suitsu teed ka?"

Jürile süüdati sigar põlema ja ta julges nuesti paluma hakata. „Wast ometi herrad leiawad kusa-gilt kasjanurgast need mõned sajad... kõigest kolm-fada rubla. See on ju herrade taskuraha muidu. Ja ega ma mõni jookst ole, et ära kaon ja raha maksmata jätan. Ma wõin ju oma konirahi ja kaardi siia jätta. Ja niipea, kui linad puhtad, toon selle raha kohe ära.“

„See on ju lõik õige, Hansutooma peremees. Seda ma ei mõtlegi, et ma rahast ilma jään, wõi midagi muud, aga, näed, ei ole praegu. Wahel tulewad niisugused hoomaheajad, siis ma laenan isegi teistelt... Ja nagu ma juba korra nimetasin, tuleb waja ühte ja teist fiske osta... puid ja muud...“

„Aga kuidas oleks puudega? Mäüige mulle wiiskümmend sülda puid ära. Suwel raiuge maha ja talwel toote linna ja wärskle raha kohe käes.“

„Mis puumets mul ka on“ — wastas Hansutooma isa aegamisi: „Ma ei saa oma terwest met-jastki wiitkümmet sülda“ — seletas Hansutooma isa, et kaupmehe mõtteid puudeostmisest eemale meelitada.

„Ma—na—na... Tühja juttu ma ei jalli. Sada-wiiskümmend sülda annab Hansutooma kaastik nagu midagi wälja. Noh, lõõme käpad kokku. Mina annan raha ja sina annad puid — mõlemad oleme rahul.“

Hansutooma Jüri puikles ja palus, palus ja puikles, kuid kaupmees ei muutnud oma mõtteid. Ja leppima pidi sellega, mis pakuti.

Jüri sai raha rohkem, kui ta soovis, aga kerge ei olnud teda mitte vastu võtta — siidamel lasus leping, mis praegu sai tehtud. Talle tundus, nagu oleks ta siidlane oma isa ees, kes kaasikut on hoidnud nagu pühadust ja kõikide oma sugulaste ees, kes kaasikut kui Hansutooma väärtuslikemat vara hindasid.

Gobune asetati kaupmehe hoovi ja Hansutooma isa võttis pika tee raudteel ette.

Niisugusel puhul, kui raha telegrammi teel küsitakse, peab asi tõsine olema ja rahasaatmist ei või isegi riiklike asutuse kätte usaldada. Ifflikult peab teda viidama ja peost pihku pistetama.

Terwe õõ walvas Hansutooma isa wafjalis, et hommikusele rongile mitte hiljaks jääda, küsis iga natukese aja pärast, kas rong ju warsti minema läheb ja kui ju piletid müüma hakati, siis oli ta hirmul, et wiimaks ometi rong enne ära läheb, kui kõikidel soovijatel piletid käes.

Raudteel jutustas ta kaasõitjatele, kuhu ta sõidab ja mispärast ta sõidab — nimelt ta tahab oma haiget poega näha, kes ülikoolis õpib ja nüüd juurest õppimisest raskesti haigeks on jäänud. Seda wiimast lisas ta küll omaltpoolt juurde, sest poeg ei olnud sellest põhjustest midagi teatanud, miks ta haige on, aga isa arwates ei wõinud ju muud põhjust olla, kui õppimine.

See raudteesõit wafitas küll tublisti, wafitas enam kui walamaa heina niitmine. Ja nii tihti pidi küsima, kas weel palju aega sõita waja, et päralt jõuda. Ja kui weel ainult üks jaam üteldi olevat, siis pidi oma kraaminatukese pihku wõtma ja wälisukse alla wõtama jääma, et õigel ajal wälja pääseda.

Ja nii pikkamisi sõitis rong, et ta enne päralt ei jõudnud, kui õhtu hilja. Hansutooma isa juikus ka selle õõ weel wafjali woteruumis kõwal pingil.

Sommikul wara ajus ta poja korteri otsimisele. Palju nullitsaid pidi ta läbi käima ja mitmelt küsima, ja kui ta siis selle õige koha ülesleidis, siis pidi ta veel mitmest trepist üles ronima katusekambri, kus poeg woodis lamas.

Gulga aega pidi ta koputama, kuni poeg ukse awas.

Ta oli nii kahwatu ja waewalt seisis ta jalgel. Alles paari tunni eest oli ta proua Schönbergi jündimisepäewalt tulnud, kus nii lõbus seltskond ja kus nii mitu korda õõ jookkul pidi terwiseks jooma ja tantsuma.

Ja nüüd oli teda äratatud. Ta ei jaanud eji-mesjel filmapilgul arugi, kes teda äratas, aga kui ta ju märkas, kes see wanamees on, kes ta ees seisab, siis küsis ta: „Sina, isa? Nii wara? Kust ja tulled?“

„Eks ma waksjalist ifka... Ei tahtnud sind õhtul enam otsima hakata --- magasin siis waksjalis une ära...“ Kuidas ju haigus on, kas on juba parem?“

„Natuke parem... Pea walutab kangesti.“

Seda nägi ka isa, sest kui Hans mitte woodisje ei oleks heitnud, oleks ta kukkunud.

„Kus sul kõige enam walutab“ — uuris isa.

„Termes kehask... pea on väga raske“ — wastas poeg.

„Seida sinna sohvale pikali.“

Hanju filmad wajasid kinni, ei ta kuulnud enam küsimisi ega wastanud nende peale.

Isa toetas ennast sohvale ja mõtles seal walwata kuni poeg ärkas, kuid ka tema filmad sulusid ja suu awanes ning kostsid unehääled läbi toa. Need tats walwamise õõd waksjalis ei olnud mõjta jäänud.

Kui isa ärkas, oli ju päike lõunas ja paistis aknast fiske, walgustas Hanju riideid, mis toolide

ja laudade peale latali pillutud, tema raamatuid ja kirjutuslauda.

„Kõike seda kraami ei ole kuigi palju... need raamatuidki võib seljaga ära viia, kuhu aga ise tahad ja ometi maksavad nad sadasid ja tuhandeid“ — mõtles Hansutooma isa tuba filmitsedes: „Terwe pool talu on nende all.“

Siis vaatask ta Hansu poole, kes woodis seliti magas.

„Ja kui raske peab see töö olema, mis inimese nii näost ära võtab... kahwatu ja kollane, nagu jurnu...“

Ja nii raskesti hingab ta...

„Ja tõusis sohwalt ja pani tasakesi oma käe Hansu otsaesisele, et tunda, kas tal ka palaw on.“

Kui tütar Viisa põdes, siis oli arst ütelnud, et peab külmavee lappisid otsa peal hoidma. Võib olla, oleks need nüüdki head...

„Ja puundutuselt ärkas Hans. Ta meelekohtades tuitkas nii, et ta ise seda kuulis. Pea oli raske ja tuim... Ta ei teinud katsedki teda tõsta.“

„Ma mõllesin, et sul ehk palawik on... Võiks külmavee lappisid peale panna.“

„Need oleksid head küll“ — wastas Hans.

„Ja läks hoomi peale, tõi sealt lund ja sidus täterätku otsa sisse, pööras teda tihti, nagu tõsine haigerawitseja ja küsis osawõtlikult, kui Hans silmad awas:

„Wast on lumi liig külm?“

„Ei ole wiga, see on päris hea. Ma tunnen, et hakkab juba paranema.“

Hansu waade libises üle isa, kes afna all istus. Tal olid sügawasse wajunud silmad, juuksed pikad ja habe ajamata. Ja need saapad, mida ta kandis, olid juba kümne aasta eest samasugused olnud. Terwe ta kaju paistis nii wäsinud ja kurb, luttunud ja wana, et Hansul taht kahju tundus.

„Miks ja just ise tulid, oleks võinud ju raha ka postiga saata“ — ütles ta.

„Oleks ju küll... Ma mõtlesin, ehk oleb väga saige ja on vaja tohtrit muretseda, wõi midagi muud...“

Ja ega ma tana taha siin olla... mõtlen isegi praegu, et oleks waja juba waksali poole kõnelda.“

„Sellega on aega“ — ütles Hans: „rong lähneb alles õhtu hilja... Kuudas muidu ka kodus elate? Kõik terwed?“

„Jah, sedaforda küll. Ole seal suurt uudist üh-egi.“

„Glame niisama tasapisi...“

„Kas linad ju puhastatud?“

„Ei ole veel... Ma käisin puid mere äärde vedamas, raha teenimas... ei saanud veel aega... Müüd pikad päewad... töö lähneb ka jõudsamini.“

„Oleks ikka waja olnudki neid puhastada... raha oleks waja olnud. Ma loenasin selle rahagi wa Karlsbachi käest.“

Seda ei lijanud ta juure, missugustel tingimistel. Talle tundus, nagu peaks ka poeg sellest taasikust lugu, nagu oleks tal kahju teda häwitada.

„Kas juba pangast otsas?“ — küsis Hans wiiwitades. Jäa ei wastanud kohe, waid waatas läbi akna üle linna katuste, nagu oleks seal midagi teäralist näha.

„Wõi teda seal maailma oli“ — wastas ta siis pikkamisi: „rublade ja kümnete kaupa teda linna oli korjatud... wõi ta siis tana wastu peab, kui sealt sadade kaupa tuleb wõtta.“

Siis otfis ta põuest rästi sisse mähitult raha wälja ja ulatas poja kätte.

„Ee järele, kas on nii palju.“

Ta ei lijanud juure, nagu harilikult: „Ära aga asjata raiska — raha on raske teenida.“

Ta kartis pojale sellega ülekohut teha. Saigu-
jega mõidelda ja kokku hoida — see käib üle jõu.

„Saa siis varsti terveks ja kirjuta ka, kui aega
saad. Ma hakkän jälle maksali poole hoidma.“

Ei aidanud Hansu jeketused, et weel rongi mi-
nekuni palju aega on, et rong kunagi waremini ei
lähe, küll aga wabel hiljemaks jääb, — Hansutooma
isa jäi oma arwamise juure, et rong teda ei oota,
waid tema rongi peab ootama.

XIV.

Hans wiivitas woodist tulemisega. Pea ei
walutanud küll nii, nagu enne, aga teha oli wä-
sinud ja pikali olla oli meeldinam, kui istuda. Tat
ei olnud ülestõusmisefks tuju.

Talle tundus, nagu ei oleks kõik üsna forras,
nagu oleks see isa tulek ja telegrammi teel raha
nõudmine midagi sündmatut, mis oleks pidanud ära
jääma. Terwe see sündmus oli, nagu ülemeelit
nali töiseses seltskonnas.

Woodis pikutades tuli see terwe telegrammi
lugu meele, nagu ta oli olnud, ilma ilustamata,
ilma luuletise kangelaselinnikuta, nagu teda seltsi-
meeste poolt hinnati.

Ta oli lihtsalt waieluse tagajärg omawahelise
joomashtul olnud, kus kõne selle poole kaldus, et
wanad, need, kes seal kangel metsade ja põldude
taga, linnast ja tema kõrgemast kulturist eemal ela-
wad ja sellepärast selle kulturi peenjustesse ei
juuda süweneda, et need wanad mitte heameelega
huupi- raha ei anna selle kulturi jaawutuste mait-
semiseks, waid nirişedes ja kaaludes, ja alati aru-
pärides, mis peale iga rubla on kulutatud.

Ja siis on nii palju wäewa nende arwete
kokkuseadmisega, kus peab täpi peal ära tähendama,
mille peale on kulutatud, ja hoolega tähele panema,

et mitte mõnda asja ei ole eelmises arwes juba nimetatud, mis võiks põhjust kahtlemiseks anda.

Ja kõige selle maewa juures on raha ometi alati nii vähe.

Seal oli Hans seletanud, et temale jest jaadid waba kredit on awatud, kui ta koduste teades üliõpilane on. Teda usaldatakse täiesti ja ei nõuta ka mingit arwet. Tema võib igal ajal ja igal viisil kodust raha nõutada, isegi telegrammi teel.

Seda ei tahtnud kaaslasel uskuda, ja siis oli ta süüdsaks arvanud oma sõnu teoga tõendada ja oli selle telegrammi restorani laual kirjutanud ja piccologa postile saatnud. Kaotaja pidi kohase õhtusöögi seltskonnale lunastama.

Ja nüüd oli ta siin, see nõutud raha... ja õigus oli õhtusööki saada.

Kuid mõitjal ei olnud mitte seda mõidumehe tuju, millega seltsimeeste ette mõib astuda ja neile nende kaotust hõifates vastu hüüda.

Talle oleks armjam olnud, kui see raha posti laudu oleks jaadetud, kui tal mitte ei oleks waja olnud isa näha. Jsa oli meelde ärgatanud pildi kodusest elust, kus kõigega nii napilt läbi aeti ja kõige wäiksemaidki lõbusid enesele ei lubatud, kus tööli aasta aastalt ikka vähemaks jäeti ja kõike tööd isa ja ema üksi püüdsid ära teha, et aga tulud wäiksemad ja sissetulekud suuremad oleksid.

Hansule tõusis filmi terme see Hansutooma talu oma wiltuajunud kõrwaliste hoonetega ja sammeldand katusega elumajaga...

Ei, kodu ajas ainult tuskla peale; see puudus ja alaline maadlemine tööga, mis üle jõu kippus — seda ei olnud jünnis meele tuletada...

Hansule tundus, nagu oleks isagi palju wane- maks ja jõuetumaks jäänud, nagu ei oleks ta enam see endine Hansutooma isa, kes nohisedes oma ette

tööd rühmas teha ja enne kopika peos kuumaks tüttis, kui teda wälja andis.

Wast oleks isegi see parem õlnud, kui isa üleüldse selle telegrammi järele raha ei oleks toonud? Oleks ju weel rahatagi läbi saanud...

Ja pangast pidi ju raha lõppenud olema? pidi ainult weel talu sissetulekud jääma?

Millega siis need päris üliõpilase aastad peab elama?

See on kindel, et talu sissetulekud ainult ütlefooli maksuks küüniwad...

Ja isa ei taha obligatsioonidest kuuldagi, tahab ilma nendeta läbi saada.

Gansu ärritasid need küsimused, mis küll praegu päewakorda ei kuulunud, kuid lähemal ajal sinna pidid kuuluma.

Talle ei õlnud isegi see meele järele, et isa võrmugi ei pärinud, mis peale tal nii palju raha läheb... Ta oleks muidugi ütelnud, et professoreitele on palka juure lisatud — nagu ajaleheski jõnum seis — ja üliõpilased peawad seda maksuma, ja raamatud on nii kole kallid ning neid peab alatasta juure muretsema... ja puudehinnad tõusewad ühtepuhku. Ja üleüldse peab seisukohaselt elama, see nõuab ka midagi.

Seda kõike ei küsinud isa ja see sünnitas tuskat...

Isegi haiguse kohta ei kõneleunud ta palju, selle lollu haiguse kohta, mis nii õigel ajal juhtus olema.

Ja siis tundus weel Gansule, et ta isale lausa ülekohtut tegi, kui ta temale isegi lõunat ei lastnud tuua, mida passija ometi oleks wõinud toimetada.

Ja et ta oma und ei suutnud piirata ja wähe-malt küla nudiseid pärida ja isa majapidamisest kõnelda — talt küsida, kas ju kõik lehmad lüpsawad ja kas tänawu põhuga ja heintega kewadesse

wälja tuleb, wõi jääb puudu, kas lumetee on hea, wõt halb.

Selle kõige juures oli see loll sündimisepäew jüüdi.

Ja mis ilmainimet sarnasejt seltskonnast otsitakse, nagu see proua Schönbergi oma? Puha sarnased daamid, kellega awalikult tuttaw ei taheta olla, keda ainult purjus peaga tuntakse ja austatakse.

Pidutujus on karnewalil prouaga tutwunetus, kelle mees mingi lauaülem wõi majawanem — igatahes mingi igaw ülem, ja kelle proua nit noor ja lõbus alles ja kelmusti täis. Ja siis oli temaga mõni klaas weini joodud ja tall täht pigistatud. Ja nüüd sündimisepäewale kutse saadud ja illed saadetud.

Kas seda kõike waja pidi olema?

Hans käänas ennast seina poole. Ta tahtis neid unustada, neid eilaseid juhtumisi, seda mehe tahtlustawat waadet ja naise kirglikka silmi ja nalajaseid käepigistusi ja seda kokkulihtutud kirja, mis talle pihku pisteti ja milles teda täna prelli Rätthe poole minna paluti.

Kas maksab minna?

Ta on küll dieti lõbus ja laulab nii kenasti romansse ja naerab nii heledasti . . . Na kirge et puudu tal, ja nagu näha, meeldib talle Hans, aga . . .

Kuid see oleks haawamine, kui sarnast kutsjet tähele ei panda. Ja kes teab, mis jaoks see hea on.

Ja siis ei lähe ta ka ju üksi, waid ühes Fritziga, selle igawese üliõpilase Fritz Otsinguga.

Igawese? Kas mitte ise sellel jamal teel ei olda? Kas see wale kord wälja ei tule, et küll üliõpilase nimel elatakse ja kodust raha nõutakse, ja sugugi üliõpilane ei olda?

See oleks alles häbi. Seda naeraks terve koduküla ja kihelkond, et see anderikas poisj nii hooletuks on jäänud ja mitu aastat õpib, aga kirjuseefsamiga mäele ei jõua.

Jääranis lontab Ladina keel . . . ja see on see weaalune kiwi, mille vastu ju minewal aastal põrgati.

Fritz Dfing on küll lõbus jeltfiline ja osaw mees, ja ta teadmised igasugustes joogiseadustes ja kihlweokäsitustes ja naisküsimumes on silmapaistwad, aga ta Ladina keel . . .

Wõib ju olla, et ta üsna õieti õpetab, aga need pagana Caesari ja Cicero tööd käiwad tal üle jõu.

Kui Hans Tohwer enesele seda wõimalikku muutust ette kujutas, mis Ladina keeles tarwilik oleks — tuli Fritz lõbusas tujus ja naeratawal näol, nagu alati.

„Alles woodis? Na, na, na . . . nii see lugu ei lähe. Meil pidi ju täna Ladina keele tund olema. Ja siis, teate isegi, on warsti rendez-vous. — Kas pea walutab?“

Ta ei waluta, kuid ei ole ka wärste. Sellepärast ma juba wõiks tõusta, aga mul ei ole täna head tuju. Mul on see, mida inglased spleeniks kutsuwad — lihtsalt halb tuju.“

„Ei tarwitse ennast lasta nii waimustada, nagu Teie seda eila tegite. Ja ei wõi ka nii segamini juna. Kui te eila ainult kas wõi piiritust oleksite joonud, ei oleks nii halb olnud, kui kõik see sõdi kokku. Iga asi nõuab harjumist — ka joomine. Ma wõin wäga lõbusasti õhtu mööda saata, ilma et ma järgmisel päewal sest midagi tunnen. Ma olen täna juba kahel kohal tunnis käinud, wiis lehekülge tsiwiil kohtupidamise korrast läbi luge- nud ja wõin jälle pidule minna, ilma et mingit wiga oleks. Kuidas tunniga jääb? Ega Te õppi- nud ei ole?“

„Ei. Ma ei ole aega saanud raamatusse wadata. Järgmiseks korraldaks õpin kahefordjelt. — Mul walutas esiteks pea ja teiseks oli isa siin.“

„Telegrammi järle?“

„Jah. Ta ei olnud posti kaudu usaldanud isaata.“

„Ja tõi terve jumma?“

„Terwe.“

„Kas ta ei küsinud ka, milleks see läheb?“

„Ei, jeda ei tee ta heft saadit mitte, kui ma üliõpilase püksta ja mütsi kannan. Muud dokumenti ta ei nõua.“

„Peenike.“

„Jah, jeda küll. Kuid kas Teie ei tundu, nagu oleks ma üks peenike . . . noh, ütleme mõistlikult . . . eesjel.“

Hans oli kummuli woodis ja waatas Dtsingi poole, kes woodi ees toolil, jalga põlwe otsas hoides istus: „Mul on juba teine nädal käes, kus ma õieti midagi ei ole teinud, ei õppinud ega ka muudu mõistlikult elanud. Ma olen nii . . . poolhullustuses olnud — ühelt karnewalilt teisele, ühelt pidult wälja, teise sisse rännanud. Ja Teie võite uskuda ehk mitte, aga ma olen selle pidude ajajärgul tublisti kulutanud, rohkem kui mõni tõsine üliõpilane terwel hemestril.“

„Ei, miks mitte, ma usun jeda. Ja ma wõin ütelda, et Teie ilmas veel elada ei oska. Teie astute kõrtsis niisama üles, nagu mõnes wiisakas perekonnas, ja ei wõta sealjuures sugugi arwesse jeltskonna hingeolu. Ma toon näituse. Mäletate, kui me kord kahekesi „Olimpiasse“ läksime ja kui me tol korral ainukene publikum olime ja aja-wiiteks paar näitlejannat enesega õhtut sõbma kutlusime, ja wiimaks terve hulk sinna meie laudade ümber kogus ja igauks tellis, mis kellegile armas oli ja lõpuks Teie maksma pidite. See on ometi

selge, et iga teine jeda mitte ei oleks teinud — oleks lihtsalt arme maksmata jätnud, oleks skandali sünnitanud.“

Hans mäletas jeda veel väga hästi. Seal oli ta pidanud ühe aja arvest kelnerile mõlgu jääma, sest et enese kassa ei olnud selleks ulatanud. Ja to oli nii piinlik olnud, kuna just tol korral üks uus lauljanna talle iseäranis oli meeldinud.

„Ja. Muid ei ole nii paks nahk“ — vastas ta siis pikkamisi.

„Aga peab olema — elus on see tarvilik. Ma võin tõendada, et ma mitu lõbusat õhtut teiste kulul olen kaasa teinud. Seda õpetab. Tol korral, kui ma alles rebane olin, ei puudunud mul ka kunagi raha ja ma pidasin jeda iseäraliseks asjaks, kui kellegile laenata võisin ehk keegi minu kulul lõbutses.“

„Noh, need ajad on sest saadit möödas, kui ma minu eest ainult ülikoolimaksu maksab ja muu aja ma ise teenima pean.“

„Das Te minule ka mingit teenistust ei saa muretseda?“ — küsis Hans.

„O ja, miks mitte“ — vastas Dtsing. „Seal võite Te igal ajal midagi leida, milleks Te kõlbate — kas mõnda hirmuromani „Dewikule“ tõlkida, või teaduslikku tööd perekonnalehele, ehk mõnele juttule Vene keelt õpetada või õpeasjades järele aidata — ainult see väike wiga on seasnures, et tasin ärge palju lootke.“

„Siis ei ole mul ka jeda tööd waja.“

„No jah. Aga kas Te täna kell viis lähete preili Käthe poole?“

„Kes sinna veel lähewad?“

„Seda ma tõesti ei tea, aga nii palju on kindel, et herra Schönberg on mõneks päewaks kuhugi komanderitud ja proua lähneb sellepärast Käthe

preilise kohwile, mida, nii eneste kestel öeldud, Teie peate maksma."

"Seda ma tean. Mul on see au juba kord olnud ja Rätthe preili on mulle oma lugupidamist awaldanud, sest et ma weel kunagi ei ole talle wõlgu jäänud. Ja tõele au andes — ta ei olegi weel kõige wiletjam oma lõunasöötkide ja kohwiga. Muul ajal läheksin ma sinna päris hea meelega, aga täna . . ."

"See läheb mööda. Meil on just niipalju aega, et weel enne ühe wäikese tipju saame Poirier juures ära wijata, ja see parandab taju suuresti."

"Ma wõtan ennast kord kätesse. Teen tänase õhtu küll weel kaasa, aga siis andun ma ainult õppimisele. Ma pean ometi kord küpsuseeksami ära anda juutma. Saate aru, ma pean! Ja Jumal olgu sellele armuline, kes mind selle juures eeskatab."

Hans pani ennast aegamööda riidesse, waatles kawa peegli ees ja otsis joonekesti näol. Talle paistis peeglist wastu piklit kahwatu nägu, lageda otsa-
effise ja hallide filmadega.

Ta ei wõinud ka tähele panemata jätta, et juuksed märksa õredamaks olid jäänud ja nina kõrwale sügaw joon tekkinud . . .

Wastik maitse ei olnud weel suust kadunud, ega pea jahedamaks jäänud . . .

Pikkamisi ja wiisalt ta paranes, see taju, ja kui nad ju preili Brenneri korteri ees seisid, siis ei olnud ta halwem, kui mõnel muul harilikul päewal.

XV.

Preili Rätthe Brenner oli elatanud neiu, kes sellega ennast toitis, et ta koduseid lõunasöötkisid üliõpilastele ja kõikidele teistele koduta noortemeestele walmistas, neile siis wäga wastutulekit ja heatahtline oli, kui neil raha oli, aga raha-

puudusel nendega emalikult pillamise ja lõbutse-
mise pärast lõreles.

Tema ülesannete hulka kuulus aga ka pere-
fondliste piduõhtude toimepanek perekonnata inti-
mestele. Selleks oli tal mitu väikest möbleritud
tuba, kus head tuttavad ilma segamata õhtu mööda
võisid saata.

Tema oli jumalakartlik inimene ja tahtis oma
kaaskodanikkude silmis sellena paista, jellepärast
oli tema kõige juurem hool, et temast midagi halba
ei kõneldataks. Oma kohviõhtutele kutsus ta ainult
häid tuttavaid ja neid, kellest loota oli, et nad
eneise pärast juba midagi wälja ei lohise.

Kui nüüd Hans ühes Dtsinguga ukse all wota-
sid, siis teadsid nad, et neid salaja tähele pandakse,
enne kui üks awatakse.

Ja kui siis üks awanes, oli preili Käthe kehastatud
lahkus ise. Ta küsis, mispärast herra Loh-
writ wõimases ajal jugugi tema lõunasöökiel ei
ole nähtud, ja herra Dtsingule tähendati: „Teie
lähete aast-aastalt ilka priiskemaks.“

„Ja, preili Brenner, ja kui ma tulewal juwel
kufagil alewis nurga-advokadiks hakkam ja minu
kõlendid mulle töötasu igasuguste maasaadustega
maksawad, siis alles peate nägema, kuidas ma
edeneen.“

„Soowin Teile õnne! Aga kuidas Te arwate
— nurga-advokadiks? Te wist eksitate — tahtsite
ütelda advokadiks.“

„Ei. Sigusteadus ei luba eksituju. Mina hakkam
nimelt nurga-advokadiks, sest wanutatud adwo-
kadiks . . . Te ehk mäletate, mitu aastat ma juba
üliõpilane olen.“

„Kui ma ei eksin, siis wiis.“

„No ja . . . Waadake siis. Te wõite wälja
arwata, kui kaua ma weel õppima peaksin, kui ma
teaduste lõpule tahaksin jõuda. Pragu ei ole ma

weel teije kirsufegi efsantid ära annud. Ja omawahel öeldud, ei ole ma enam üliõpilaste nimekirjas."

Dtjing käänas ennast kauna peal ringi ja tegi siis sügawa kummarduse preili Brenneri poole.

"Ma . . . jeda ma ei teadnud."

"Ja . . . ja kui jeda asja põhjalikult arutada, siis olge hoaks ja ütelge mulle, mispärast pean ma ennast weel niikaua õppimisega waewama, kuna ma jellejama sissetuleku juba praegu wõin saada, mis diplomeritud adwokadid saavad. Ja lõppude lõpuks on ometi sissetulek peaafti."

"Teil on juba kaine waade elu peale, nagu ma näen. Aga mispärast herra Töhwert nii tõsine täna on?"

"Olen ma liig tõsine?"

"Ja, mulle paistab nii."

"Õdib olla. Ma loodan, jee läheb warsti mööda."

Gaus astus klaveri ette ja hakkas jeda sõrmitsema. Tal et olnud tuju mängimiseks, aga erkudele meeldisid helid enam kui waikimine, ja kõnlemiseks ei olnud hingu.

Talle puutus filma uus muusikapala, mida ta ei tunnud. Ta proowis jeda esiti hurwita, siis juba hurwiga ja lõpuks unustas ta, et ta wõõras korteris istub, ja mängis täie hoolega. Lõpetades, aploberiti talle ja ta pidi ümber käärama, et näha, kes jee publikum on.

Oli juba enne tuttaw jeltstond, prouad Schönberg ja Behtmets ning preili Ilwes ühes Artur Bindemanniga.

Ühendawaks jidemeks oli preili Käthe, kes ennast majaperemaise osas nii kodus tundis ja jeltstonnas lõbusat meeleolu püüdis luua.

"Mitu herrased, kas meie ei paluks herra Töhwert, meie weel midagi klaveril ette kandma?"

„Ja, palume, palume! Herrra Töhwert, meie palume wäga.“

„Ja meie wabandame wäga, et enam ammu ei ole mänginud, ja sellepärast ei suuda midagi.“

„O, ärge rääkige. Teie waidlete alati nii palju vastu ja ometi mängite Te nii hästi“ — proua Schönberg paistis täna iseäranis wärste omas uues tumedas stiidiülikonnas, kus walge kael nii hästi filma paistis.

„Tõesti? Ma ei tea aga küll, mis daamifid huwitada wõiks.“

„Meid huwitab kõik, mis Te mängite.“

Hans mängis peast ja mängis noodi järele, mängis komistades ja parandades — publikum oli kõigega rahul.

Sietü oli muusika üleüldiselt tagaseinaks jelskonna jutuwajamiseks, sest herra Otfing kõneles huwitusega proua Dehtmetšale ja neiu Ilmes andus täiesti herra Lindemanni lõbusale tujule.

Minult proua Schönberg toetas ennast klaverile ja näis kuulama Hansu harjutusi klaveril.

„Kuidas Teie taju on, proua?“

„Minu taju? Mis tal peaks olema?“

„Mul oli seniajani halb meeleolu, sellepärast arwasin, et teistel ta samane on.“

„Mispärast? Teile ei meeldinud eilane õhtu?“

„Mitte sellepärast. Mul walutas esiteks pea ja siis olid täna weel muud põhjused . . . Aga see on kõik möödas. Ma kuulsin, Teie abikaasa olemat kodust ära sõitnud?“ — küsis Hans proua Schönbergilt.

„See huwitab Teid?“ — proua waatas nii otjekohe Hansule filmi, et Hans tundis, kuidas ta põskedel jõe laiali lagunes ja teadis, et ta nüüd punetas.

Ta pahandas enesega jarnase nõrkuse pärast ja püüdis wiga parandada sellega, et ta proua wadeti jugelt ja wäljakutsuwalt wastas.

„Teatawast määraval, ja — Teid mitte?“

Proua raputas pead: „Ma ei tea, mis Te mõtlete, aga mina pean omast mehest väga palju lugu. Ma ei taha teda misil moel pahandada, sest ta täidab kõik mu vähemadki soovid. Veel hiljuti tunkis ta mulle väga ilusa käemõru, ja alati ütleb ta mulle: „Ütle aga, mis sa tahad, ja kõik ma muretseja sulle.“

Ta raputas jälle pead, nagu waidleks ta millegile wastu.

„Selle juures ma ei kahtle, et ta Teie soovid täidab. Kui minul niisugune armas ja meeldiw waine oleks, siis täidaksin ka mina kõik ta soovid.“

Proua ei wastanud midagi. Ta tumedates silmades oli jära ja pool awanenud punaste huulte warjult paistis tihedad walged hambad.

„Kas Teie laupäewa õhtul heategewale pidule lähete?“ — küsis ta Hansult.

„On mõni sarnane kujukil?“

„Teie ei tea? Sellest kõneleb ju terve linn juba mitu nädalat, ja igaüks walmistab end selleks. Mina olen seal lilleda müüja. Teie ostate minult muidugi õige palju lillesid?“

„Kui mul selleks ajaks veel raha on.“

„No! Ei wõi ometi nii palju pummeldada.“

„Ma ei pummelda ka kunagi, aga, teate, on sarnane paha tasku, mis raha ei pea. Kas me ei istuks wast, Teil on nõnda halb seissta?“

„Ah so, Artur, luba enesele õnne soovida“ — hüüdis Dising toolilt tõustes ja Lindemanni poole wäljasirutatud käega astudes: „Sa oled hiilgawalt kaotanud. Mitte ainult ei täidetud telegrammi nõudmist, waid aumäärt papa ise sõitis siia ja tõi raha pisikeste herra Tohwri enese kätte — ilma ühegi wahetalitajata. Ja, tee järele, kui tahad.“

„Teatawast telegrammist on juutt?“ — küsis proua Schönberg Hansult.

„Teie teate ka sellest?“ — vastas Hans.

„Ja, mulle kõneldi sellest, aga ma ei mäleta enam, kes kõneles.“

„Ihhe samasuguse haigewoodi juures olen ma juba enne ford olnud“ — kõneles Otfing edasi. „Ma ei tea, kas ma olen sellest juba jurtustanud? See lugu sündis öieti nii: Teie ju tunnete wist köik Richard Kottlingi, seda turjakat meest, kes ford heas tujus restorani söögisedeli ülewalt alla ja alt üles läbi sõi. Riisjama juur oli tal raha-puudus, nagu tal söögijäru hea oli. Kui ta ju igalt poolt oli laenanud, kust aga weel sai, isegi woorimeestelt ja pesunaiastelt, ja kui kufagil enam midagi saada ei olnud, siis oli waja kawalust appi wõtta. Ploan sai põhjalikult läbi töötatud, punkti pealt arwesse wõetud, mis waja, ja siis otsust peale hakatud. Peate aga teadma, et see Richardi isa oli wiimane koi. Tal oli kufagil weskki ja willawabrik, raha seisis pankades kümneid tuhandeid, aga ta ei annud ühtegi kopikat ilma dokumendita. Ma arwan, ta ei usaldanud iseennast ka mitte ilma arweta.“

No ja, kõige esiteks sai kats nädalat waremini teatatud, et Tartu ülikoolis köiki präparatiseid ei ole, mis teadusklikuks tööks waja, ja sellepärast on otsustatud üliõpilasi mõneks nädalaks Peterburi ülikooli juurde komanderida. Reisirikuludeks juue. läheks rublat wiiskümmend waja. See saadeti.

Nädal pärast kohalejõudmist saadeti telegramm, minu, kui halastaja õe allkirjaga, et teie poeg Richard on kõige kardetawamasje kopsupõletikku haigeks jäänud. Seisuford kriitiline. Ihklik tulek tingimata tarwikk.

Koha peal oli meil agent, kes wanamehe wäljaõitu teatas. Waksalis wotas teine, kes korterisse pidi juhutama. Mina täitsin halastaja õe kohuseid, sest mul on jumalast sihaude memmenägu loodud.

May Eisenberg oli koduarst ja Gottlieb Kunstmann — Peterburi kuulus kopsuhaiguste professor.

Armas Gottlieb oli ennast ka niisuguseks tähtsaks meheks grimerinud ja, pagan teab, kust need aumärgid võtnud, mis ta rinda ehtisid.

Vanale Kottlingile oli ta kohane mees. Ta ajas wanamehe omade nõudmistele ja ettekirjutustega niisugusesse tupikusse, et see muud ei osanud, kui higistada aga.

Ja iga nõudmist algas ta: „Kui te oma poega päästa tahate — siis peate jeda ja jeda tegema.“

Siis olid meil veel küünrapikkused arved aptekidest, mis küll õieti pärit olid tindipliiatsilt ja kummistemplilt ja minu, sekretäri, allkirju kandsid. Aga nad olid labinafeeliseid nimesid täis ja tempelmark oli neil peal, ja mida siis arvest enam nõuda võib.

Lühidalt, taadikene pidi mitujada rubla lahti lastma: professorile, arstile, halastajale õele ja aptekide arвете järele.

Selle eest sai ta iga päeva tagast punkti pealjed teated poja termenemise üle, ja kui raha otsas, siis oli ka poeg terve.

Jumal hoidku ka jarnase pummeldamise eest. Kaks nädalat aega es saa mitte rõivistki lahti, ja wist es jää sinna ka ühtegi korralikku kohta, kus ma es läi.“

„Ah see Kottling oli suurepäraline pois — ta võis pummeldada“ — tähendas proua Lehtmets. „Tal oli juba nagu nii tore, et naera kas või katki. Need paksud põsed ja pisike nina, nagu nõõp, ja jellelgi veel ots ülespoole.“

Seltsfond leidis mälestused Kottlingist õieti lõbusad olewat ja avaldas jeda lustilise naeruga.

Kui ju naer waikinud, küüsis Lindemann Lohw-
rilt:

„Kunas me siis need arved äiendame? Mina kui kaotaja olen sellest huwitatud.“

„Mulle on ükspuha. Kuidas enamus et-justab.“

„Mina kui tunnistaja teen ettepaneku“ — ütles Dtsing: „Preili Brenner on nii lahke ja muretseb meile õhtusöögi ja lõik, mis sinna kuulub, ja seltsimeestest ei puudu rohkem kui Hagedorn — aga see on paariks nädalaks maale sõitnud ja niikaua ei hakka me ootama. Ta võib jeda tagant järele kätte saada. Mis täna võib ära teha, jeda ei maksa homseni liikata.“

„Herra Lohwrit ei ole wist head tuju täna“ — ütles proua Schönberg. „Ta soovib oma wõitu lõbusamatel tingimistel wastu wõtta, noorte neiude hulgas wõi talweaia lauljannade seas. Meie, wanad naised, ei huwita teda.“

Gans oli fohwale istunud ja ennast nurka toetanud. Ta naeratas ja läsi mängis tal uurlfetiga.

„Mis ma olen ütelnud, jeda olen ma ütelnud: mina olen passiw. Ma ei tee ühtegi ettepanekut ega arwusta ka ühtegi ettepanekut — annan ennast täiesti seltskonna soovide alla.“

Mis aga proua Schönbergi arwamistesse puutub, siis ei ole neil põhja all.

Ja kui ma oma nukra meeleoluga kellegi lõbu rikun, siis olen ma walmis jeda wiga sellega parandama, et ma koju magama lähen.“

„Aamen. Herra Lohwer kõneleb nagu praost matusel“ — ütles neiu Flwes. „Minu herrad, ajame ta ellu. Wõtame ta kätte ja kiigutame niikaua, kuni weri kiiremini liikuma hakkab.“

„Ah, mis; mina lähen ennast niisuguse müra- faga wenitama. Parema mängime kingseppa — seal saab küllalt jooksta“ — ütles Dtsing.

Mängiti kingseppa ja pimesikku, joodi fohwi ja jõödi õhtut ja tantfitti.

Hansu tuju paranes ja lõpuks oli ta üsna hea. Ta tantsis daamidega ja tundis sellest lõbu, et ta käewars weel küllalt tugew oli, neid õhku löstma. Daamid toetasid enmast usaldawalt Hansu najale ja neist õigus sooja ja kerget-ärritawat õhna.

Kui nad ju wiimast tantsu tantsisid ja Hansu proua Schönbergi pehmet walget kätt omas käes oldas, küsis ta: „Mispärast Teie, proua, enam käewõru ei kanna. Tol korral, mäletan ma, oli Teil wäga ilus kett-wõru. See sünnib nii hästi Teie wäiksele käele.“

„Ma ei julge ütelda.“

„Dü see saladus? Siis ei soowi ma ka teada — saladused on alati rasked kanda.“

„Ei, mul ei ole saladusi — ma häbenen ütelda. Mul oli lord hädapärast raha waja ja siis wiisin ma tema lombardi. Aga nüüd olen hädas, ei tea, kust ma selle summa pean saama, millega teda wälja ostan. Mehest ma küsida ei tihka ja laenata ta ei oska kujagilt.“

„Kas Te olete kellegilt laenu küsinud?“

„Ei. Ma ei julge, sest ma tean, et keegi mulle ei laena. Mis peale mulle laenatakse?“

„Alati ei nõuta ju tagatist — lihtsalt usalduse peale.“

„Teie laenaksite mulle?“ — küsis ta siis naerdes.

„Olge heaks“ — wastas Hans.

Kui ta ju wastanud oli, siis tundus tal, nagu oleks ta rumalust ütelnud ja liig kiiresti lubanud, ja naljatades küsis ta weel: „Aga kui palju ma protsentisid saan?“

„Protsentisid? Ma ei tea . . . Wõtte mind selle eest täna õhtul koju saata.“

„Minult?“

„Mida siis weel?“ Ja üsna tasakesti lisas ta Hansule, kõrwa sisse: „Summalagajätmiseks saate ühe mufu.“

XVI.

Danna kõrts oli tungil rahwast täis. Seal oli wanni ja noori, poisikesi ja naisi — kõik olid nad hõlku kogunud, et talwise puuweo lõpuarwet kaupmehlega teha, kes juba warasest hommikust saadik kõrtsi tagatoas raha wälja jagab. Juba hommikust saadik wotas ta meestesalk, kuni järg nende kätte jõuab.

Muude wotajate hulgas oli ka Hansutooma isa. Ta oli mitu kuud puid wedanud, ei ole weel kopikatki weorahast wälja wõtnud ja wotas nüüd pikki-filmi, kuni Sootaguse mehed ette kutsutakse ja tema siis teiste hulgas suure summa saab. Weel peawad nad nägema, need naabrid, et Hansutooma sugugi halwal järjel ei ole. Weel ei ole tal waja olnud metsakaupmehelt kopikate kaupa weoraha wälja nuruda ehk koguni ette küsida, nagu jeda mõned teised on teinud.

Ta ei julge küll enam nii oma naabritele filmi waadata ega oma pikalist kõsist sõna teiste kõne hulka ütelda nagu enne, sest ta ei tea, kas mitte kuulujutt tema kaastükimüümisest naabrite kõrwa ei ole ulatanud, kas teda mitte pankrotti jääjaks meheks ei loeta.

Ta ei ole weel sentajani puuldikajaidki kaubelnud, on ikka tööalgust edasi liikunud, lootuses, et weel wiimasel filmapilgul wõib wõla ära tasuda ja metsamüügi lepingut murda. Weel tahaks ta teda kaswada lasta ja ühegi suwe weel rikkumata näha.

Tal on küll aindus, et ta teda hoida ei suuda, et tema just see on, kes selle perekonna uhkuse ära peab häwitama, aga ta teeb, mis ta wõib. Et teda hoida, selleks on ta ka nii hoolsasti puid wedanud, ikka kahe hobusega, päew-päewa kõrwal.

Hobustel paistawad luud läbi naha ja neid ei wirguta kiiremale sammule enam ei head ega halwad sõnad.

Ra isa ise on kõhnaks jäänud ja kühm juuremaks kaswanud.

Ta oleks veelgi wedanud mõne jülla, kui mitte tee äkki nii läbipääsemataks ei oleks muutunud. Nüüd on ta aga nii paljaks läinud, nagu keset suwe, ainult veel metsawilus on järele jäänud jäätanud tee koht ja mõnel pool ojadel klaasjää, wiimaste külmade tagajärg.

Hansutooma isa on kõrtsi nurka enesele pingi-kesele koha leidnud ja juigub seal, wahetewahel silmi awades, kui mõni rahawotaja järsku räuskab ehk kõne meeste wahel liig waljuks läheb.

Ja mida enam õhtusse asi jõuab, seda kõwemaks läheb kõnekõmin, seda enam kuuludub liitlemist teenitud rahaga ja omade hobustega, kes kõik selle raha koku wedanud.

Need hõiskawad, kes on juba raha kätte saanud ja nüüd heade tuttavatega puuwei liikusid teewad.

Need, kellel veel raha ei ole, keerlewad laudade wahel, wiskawad mõne sõna teiste kõne hulka, et tähelepanemist äratada ja wast ta klaasi õlut hambaweristamiseks jaada. Mõnel õnnestab, mõnel ka mitte, aga vähemalt püütakse niisugune nägu teha, nagu oleks juba igal mehel hommikust saadik aur peas.

Jgatahes oli küll jellel aur peas, kes Hansutooma isale keset paremat juikumist läe õhale pani ja hüüdis: „Wa Hansutooma! Näe, kuhu ta pugunud . . . jüa nurka, teiste selja taga ja lajeb meid teda otstida. Tule aga nüüd meeste hulka.“

„Meeste hulka?“ — wastas see ja naeratas.

„Ma olen ju meeste hulgas. Näe, tuba mehi täis.“

„Ei, ei. Sa pead lauas istuma ja sul peab klaas ees olema, nagu teistel meestel.“

„Ah nõnda. Ma ei ole veel raha saanud, ei ole millegi eest osta. Unustasin rahakotigi hommikul koju.“

„Ega me raha taha — me tahame meest. Näe, istu siia ja ajame juttu.“

Hansutooma isa istus ja püüdis lõbusat nägu teha, kuid siidames lipitas kartus, et wast ka teda sunnitakse ostma.

Mees rahustas teda, kui ta ütles: „Täna oled sa minu wõbras, just niisama, nagu istuks ja Wästriku tagakambriis — mis sa sööd ja jood, seda mina annan.“

„Meie ennist kõnelesime siin“ — seletas teine mees, kes ka seal lauas istus, „et sa teed enesele liiga, kui sa weel nooremehe asemel tahad väljas olla, kui ööd ja päewad tahad kokku tõmmata, et aga pojale rohkem jääks. Sul ei puudu ju palju wiit kuuestkümnestki.“

„Jah, ja meie kohus on siieti sind kostitada, sest sina oled esimene mees wallas. Sa peaks wallamaksudest wabaks saama ja walla auliige olema, ja oled meie wallas esimene, kellel poeg ülikoolis. Ja seda peame meie hindama. Terwiseks, Hansutooma isa!“

See esimene klaas mõjus wäsinud kehale tuntawalt. Ta tundis were kiiremini turksuma ja tegi julgema; tundus, nagu ei teotaks siin laua ääres weel midagi kaastikumüümisest ega Hansutooma pankrotile lähenemisest, nagu hinnataks teda weel endise wäärtuse järele.

Maeratahes pööras ta ennast Wästriku pere-mehe poole ja sõnas: „Kas meie Hans tõesti esimene wallas on?“

„Esimene. Mul oli weel hiljuti kirjutajaga selle üle kõne — tema just seda mulle kinnitas“ — wastas naaber.

„Näe, näe — wõi päris esimene. Siis enne ei ole kellegi poegi ülikoolis olnud?“

„Ei ole.“

„Ja mina mõtlesin, et kaupmees Utoperti poeg pidi olema seal.“

„Ei. See õppis küll muidu Tartus, aga üli-
kooli ta ei jõudnud.“

Sansutooma isa naeratas omaette, kui ta suitju-
siku leiwa kõrwale hammustas, wiina järele sa-
tuskit mõttes.

Kas see tõsi on, rahwas räägib, et sa oma
kaasiku lastwat maha raiuda“ — küsis see teine
mees.

„Wõi siis ometi on see neil teada“ — mõtles
Sansutooma isa ja püüdis asjale naljakat nägu
anda.

„Kõik see rahwas ka ära teab, kas wõi kõhi
natuke waljemini“ — wastas ta. „Niisugune jutt
meil oli küll kaupmees Karlsbachiga, aga kaubast
on ikka kaugel weel, üsna kaugel. Ma küsisin
tuhatwiis sada rubla, nii, nalja pärast muidu, et
kuulda, mis ta lubab. Tema tuhat küll lubas,
aga sinna paika meil kaup ka jäi. Ei ole sellest
ka pärast juttu enam olnud.“

„Wõi tuhat rubla siiski lubas? Seal on ka
juba hinda küllalt.“

„Jah, tuhat rubla lubas küll“ — wastas
Sansutooma isa.

Kui mitte muud, siis vähemalt teada peawad
nad saama, need naabrid ja tuttawad, misjугused
warandused weel Sansutoomal on.

„Kui ta weel juurde lisab, siis, wõib olla,
annan äragi. Ta seal küla karjamaade lähedal, —
juba tükiwad sinna kallale üks ja teine. Raske teda
ära hoida — wõta wõi metsawahit wiimaks weel!
Ja nüüd puudehinnad kallid — ei tea kas enam
pärast seda hinda kuuleb.“

Sansutooma isa maitstes wiina ja maitstes õlut,
ja tundis lõbu sellest soojusest, mis talle selle läbi
andus, ei pelganud ta ka kulu, sest Wästriku pere-
mees lubas ju kõik maksta. Ja peale tema oli

weel teifigi, kes jelle läbi oma lugupidamist talle ülesnäidata tahksid, et klaasiga ette astuksid ja jooma sundisid.

Kui ta õhtul hilja raha jai, siis olid känd kohmetanud teda põue peitma ja jalad nõrgad õue kandma. Kuid head tuttavad aitaksid teda reele, sidusid hobuse lahti ja andsid ohjad pihku, ja eksimist ei olnud karta: terve küla woor oli ju temaga ühes.

Tee läks läbi metsjade ja walesmikkude, tuntud rada, kus ju talwe läbi sõidetud, niihästi tühjalt, kui ka koormatega. Hansutooma isa mahutati keelpaika: ta oli sel korral kõige enam wäsinud. Nõnda ei mäletanud teda keegi näinud olemat. Wististi oli palju kaasa aidanud ootamise tüdimus ja kostitajate laiskus, ja wast ka aastate hulk.

Ja siis juhtus, et ühest järjult wajakallakust alla minnes regi wirras, Hansutooma isa sealt maha libises ja konara wastu kukkus. Ja kui järgmised mehed järele jõudsid, siis ei hinganud ta enam.

Teda tõsteti reele ja kaisuti meelemärkusele aidata, kahetseti seda, et teda mitte kõiega reele kinni ei seotud ehk keegi teda enese kõrwale ei wõtnud, kuid aidata enam ei suudetud, ja terve woor pidi Hansutoomale minema, et kurba sõnumit teatada ja oma kaastundmusest awaldada.

Ja järgmisel päewal ju saadeti Hansule telegramm, et ta isa matusele pihiaks jõuda.

Hans oli ennast wiimastel nädalatel kätsele wõtnud ja igasugusest lõbust lahti ütelnud.

Ta oli enese uksele sildi kinnitanud, milles ta palus mitte asjata aega wiitma tulla. Sest eksamineerimiseks ei olnud enam palju aega ja õppida oli nii mõndagi. Oli weel korrata küllalt ja uut omandada, ja aega nii wähe.

Ja siis oli ta weel haige ja oli waja ennast arstida. — Ta oli kawa aega seda haigust ise enese

estki halajas hoidnud, oli arvanud neid haiguse tundemärka möödaminemateks, oli lootnud, et ta ise arstub, et loodus need pisielukad kehast välja tõrjub, nagu ta palju muudki kõrvalt ollust välja toimetab.

Kuid kui haigus ikka tõsisemaks läks ja paranemist loota ei olnud, läks ta arsti poole.

Ja see oli talle ette kirjutatud võimalikku rahu ja tagasihoidmist igajugusest ärritusest, oli soovitanud mitte juua ega tutvust pidada naistega, ei tantsida ega jooksta, isegi mitte palju käia.

Ja seda kõike oli ta praeguses seisukorras suutnud täpisealt täita.

Ja nüüd see ootamata isa surm . . .

Ta tuli nii halvast ajal. Nüüd peab teda matma minema — seda nõuab viisakus juba, ja siis tuleb see talukorraldamine wistiski, sest ema ei saa selle kõige muidugi hakkama, selle rendile wõi poolleteraleandmisega.

Ja see kõik raiskab palju aega ja rikub terve selle õppimise tuju ära.

Ja just praegu oli puha nii mõnusasti korraldunud . . . Ja nüüd see rumal matus . . .

Ja siis on veel see rumal asi, et kui majasitaja pead ja igalpool käepärast olema, pead palju seisma ja jooksuma ja selle kohta oli arst arvanud, et farnasel puhul wõib tarwidus operatsiooni järele tulla. Ja kõige wastikum on ennast lõigata lasta, enesest mädanewaid osasid lahutada . . . See on juba ju kui elaw surmukeha . . . Wastik!

Kuid läbi halbtuse helkisid ta heledad kiired . . . Tulewikus ei ole waja enam neid rumalaid postkaarta wäljamõeldud põhjustega saata ega telegrammisid; oma käega on wõtta niipalju, kui teda on. Ja mis mõte on noorusel ennast piirata ja popsinna ilmast läbi minna, kui seda herrana teha wõib . . . Ja selleks ajaks, kui see tagawara ju

lõpetab, peavad ka sissetulekud ilmunuma. Mõned aastad vähemalt saab talust ikkagi elada. Saaks ainult selle küpsuse tunnistusega hakkama... Selle järeldusena avaneks korporatsioonid ja tutwused perekondades . . .

Gans unistas. Ta waatas aknast wälja ja ehitas enesele õhulossisid, niisuguseid lossisid, kus midagi ei puudu, kus ei tarwitse iga rubla pärast mures olla, mis wälja peab andma, ega tarwitse iga rublat otsida, mis wälja waja anda, kus ei tarwitse ka tutwust pidada jarnaste daamidega, nagu see proua Schönberg ehk Lehtmets, nende kahtlaste naistega, kellelt ka praegune haigus pärit, waid kus tutwused sobiwad, nagu seened wihmasel ajal, kõige peenemate perekondadega ja kõige ilusamate naistega.

XVII.

Gansutooma isa matas peeti tarwiliku hiilgusega, nagu see ostetud koha omanikule jünnis. Nja wõtsid jugulased oma perekondadega ja terve külarahwas wäiksemast wanemani. Mõnda oli juba kohaline komme, ja igaüks pidas omaks kohujeks seda kommet täita ja lugupidamist jurnu wastu üles näidata.

Kuid jurnu jäi oma mustariidega kaunistatud puusärgis ja küünaltega seal kõrwal warjule, nagu ta terve oma eluaja naabrite warjul oli olnud. Teda ei olnud kordagi ei wallawanemaks ega ta abilisjeks, ei nõukoguliikmeks ega kirikutorrapidajaks walitud. Kõige kõrgem amet oli tal küllakünniku amet.

Müüd ei warjanud teda ei ükski naabritest ega wõistlejatest, waid oma poeg. Matuseliste filmad saatsid seda üliõpilasest poega igal ta sammul, waatasid iga ta liigutust, kuulasid ta vähematti märkust ja lihtsamat ütelist ja unustasid selle

hõrwal furnu üsna ära. Nad kahetsesid üliõpilaste kahvatust ja siniseid rõngaid filmade all, kui suure töö selgeid märka, imestasid tema moodsaid riideid ja peeneid jaapaid, taskurättide lõhna ja leinamärki käiksel — kõik oli tal teisiti kui maainimestel, kõik avaldas haritud inimest . . .

Ja kui ta tillagi wiina ega koduolul ei maitsnud, siis ülistati seda ja leiti, et Hans sellepoolet teistest haritud meestest lahku läheb, neist tükk maad kõrgemal seisab . . .

Ja kui tal midagi teha ei olnud, siis peeti kohusetek temaga kõnelda, et tal aeg igaw ei oled, temalt küsida ülikoolielust ja mis ta armab poliitikat, kas mitte ei kuuldu sõda laias maailmas, või maawärisemist. Weidus ta neid, kes lõbusat talusaga ühendada soovisid ja sellepärast nõu küsisid professideasjus, mis neil kawatsusel ehk juba pooleli. Hans wastas kõike.

Ta seletas, et tal weel ülikoolis vähemalt neli aastat kulub, et selle järele praktika-aastad tulewad ja alles pärast seda päris töö algab, et politika-kaewas pilwita ja maawärisemist kusagil ei tundu.

Kõikides neis wastustes ilmus tema täieline ühele, mida wastuwaidlemata tunnistati, ja jekka wilkatas mõni awalik otsus: „Kuidas sul ometi nii hea pea on, et kõik selle kraami suudad kinni pidada?“

Kuid kõige selle lugupidamise ja austamise hulka tillus jappi Hansust enesest. Teda piinas mõte, et tal kodune toimetus palju aega raiskab, mis õppimiseks hädapäraliselt tarwilik, ja ülelligne liikumine haiguse hädawõhtu suurendab, et kartma peab, kas mitte haigus jiiin kodus oma kõrgemale tipule ei jõua ja jängi ei sunni heitma, tema haiguse iseloomu ei paljasta ja kõike seda lugupidamise linnikut halastamata käega maha ei kisu, mis teda

ju lapsepõlweist ümbritsenud, mis teda teistest kõrgemale kannud, sellest küla loidusest, mustusest ja rumalusest kulturiilma tänavatele tõuganud.

Mõtted andsid talle tõise näo, mis tema ametliku osaga väga hästi kokku kõlbasid. Temast arwati, et ta oma isa on nii väga armastanud ja austanud, et lahkumine temast raske, tõsine sünnimus on.

Kuid Hans ise otsis lapsetundeid oma isa vastu asjata, kui ta aknapiida najale toetades kooliõpetaja lugemist puusäärgi juures kuulas, kus nii paljud nina nuuskasid ja teised taskurätikuga silmi kuiwatasid. Ta pidi tunnistama, et ta mitte kurbust ei tunne ega kahju isa lahkumisest. Tal ei tulnud ka pisaraid, nagu neil wõõrastel. Ta oli nagu kogemata süia sattunud, sellesse wõõrasse ümbrusesse, wõõraste tnimeste hulka.

On ta nii südametu, hoolimatu ja halb? Selle küsimuse peale ei leidunud wastust. Aga wististi pidi nii olema, et neil ükssteisega palju kokkupuntu mist ei olnud, et nad ükssteisele wõõrats on jäänud, et nad ükssteisest aru ei ole saanud ja sellepärast ka õrnemad sidemed puudunud. See Hansutooma Jüri, kes küll raha andis kooliskäimiseks ja ülespidamist sumistel waheaegadel, oli alati oma töö juures kinni ja kõneles wabal ajal nii wähe, et nad ükssteist lähemalt tundma ei saanudki. Ja temaga kõneledes pidi iga asja juba Madamast peale hakkama, ja see raskendas ükssteisest arusaamist ja ükssteisele lähenemist. Ja et see wanamees tema isa on — sellest ei tundnud ka midagi. Rõndasama oleks wõinud jeda ka iga teine ehk kolmas neist meestest olla, kes siin toas seisid ja nii hoolega filmi pilgutajid.

Ei, kahju ei olnud tal sellest furnust mitte, sest et tal elawaga sidemed on pundunud.

On tal kellegi teisega mingit sidet? Hans lastis pilgu üle tua käia, kus kõik ta lähemad ja kaugemad sugulased seisid. Ei, nende hulgas ei ole tal ka ühtegi, kelle pärast ta nutaks, kui keegi neist sureks, ehk kelle järele ta igatsesks, kui ta neist kaugel on. Neile ei ole ta kunagi lähedal olnud ega saagi olesma, küll aga liigub ta neist veel kaugemale.

On tal üleüldse kedagi, kellele oma südaant tüh-
jaks võib puistata, kui teda kurbtus koormab, või
sinna waadata lasta, kui õnn üle woolab?

Ei ole tal lapsepõlves jeltlimehi olnud, ega
jõpru, kui ta koolis primuseks oli ehk esimese õpi-
lasena klassis istus, ei poisina ega nooremehena.
Teda oli küll imelapsena arvatud ja kui imelap-
selt palju nõutud, teda on kadestatud ja talle juu-
sisse kiitust ja suurrt tulewikku kuulutatud, aga jõp-
rusesidemeid ei ole temaga köidetud. Sest jõprus
silineb ainult ühewääriliste wahel.

Ega seda ometi jõpruseks saa nimetada, kui
ta fergameelsete naiste jeltfis istub, neid joodab
ja neile jooõnud peaga armastust awal dab ehk
rumalusi kõneleb, millest tal kaine peaga häbi?

Ega ka neid, kellega juhtumisi joogilauas fina-
sõprust joodud ja seda juba lähemal ajal unust-
tatud?

Ei saa ka neid kaasõpilasi jõpradeks nimetada,
kellega paar aastat ühes ruumis õpitud ja siis
lahku mindud, kellest ei tea, kus nad on ja mis
nad on?

Need on ainult tutwused . . .

Kuid ka neid tuttawaid on wähe, kelle wõõrdu-
mist ei jooõi, kelle lähenemist otõid.

Üksi, täiesti üksi. Kodus kui ka linnas, töö-
tades ja puhates . . .

Sellest siis wahest jee arusaamatu tuõf, mis

hingesse tekib, mis otsib ja igatseb ja lahendust leiab seal restoranis joomastuses ja kõrarikas seltskonnas?

Hansu mõtted olid nii piinavad ja andsi näole nii tõhise ilme, et kooliõpetaja omaks lohusjeks pidas, mõnda kaasatundvat sõna ütelda mahajääjatele, keda poole tee peale, ilma toeta ja abita, nii äkisti ja armuta on jäetud sel filmapilgul, kui abi ja toetust vast kõige enam vaja.

Hans tänas kooliõpetajat tema soojade sõnade eest, korraldas isa puusärgi väljakandmist ja matusepaigale viimist.

Kuid iga toimetuse wahetajal ja furnurongiga kaasa sõites, furnuerial matusekõnet kuulates ja hauakünka loomist waadates olid mõtted ainult enese juures.

Terwe see matus tundus, kui wõõras tunduslik asi, millest peab osa wõtma, kuid millest parema meelega kõrwale hoiaks ja teda täiesti teiste hooleks jätaks.

Kui kõik see kurb pidu lõpule jõudis, millel küll pulmatuju ei puudunud, kus palju joodi ja mitte vähem ei söödud, palju lärmati ja räwiti — tundis Hans kergitust ja ühtlasi oli tal ka wiimane aeg ära sõita.

Zalu rendileandmise ja muu majapidamise korraldusettevõtte jäi onu hooleks, kes sellega rohkem wõlunud pidi olema. Nii kiire ärasõit ei imestanud kedagi, küll aga andis lugupidamisele lisa, millega Hansu eeskujulikku korraarmastust ja hoolt hinnati. Iga teine oleks weel püüdnud kodus aega wiita ja asjata päewi surnuks liüa, aga temal ei ole muud huwi kui ainult ta eksamid. Ja need ülikooli eksamid, ega need ole niisama, kui mõnes ministertunni wõit kihelkonnakoolis — need nõuavad juba terwet mehe jõudu ja täit hoolt.

Sellepärast ei püütud teda ka takistada, ei sõnaga.

Ja kui Hans pika maantee- ja väsitava raudteesõidu järele jälle tagasi oma katusekambri jõudis, siis oli see ka viimane aeg. Matuseväsimus, need uneta ööd, mis võõraste juures paratamata, päevine pingulolek ja pikk sõit olid teha tublisti kurnanud ja haigust edendanud.

Ja nüüd oli see haigus omal tipul ja ähvardama iseloomu omandanud, ja tarvis oli ei tea kui kauaks tõbewoodisse heita ja ennast opererida lasta . . .

Nõnda oli arsti halastamata otsus.

Ja just eksamite eel. Nüüd oli juba kindel, et tänavu kewadel eksamid jälle andmata jääwad . . .

Ja neid sai ometi nii täiest hingest oodatud, et lord sellest walelerajatud seisukorrast pääseda, et awalikult ja julgelt igale ennast esitada wõib, kui üliõpilane ja mitte kui mingisugune ebamäärane olemus, ei õpilane ega üliõpilane, waid wabaõppija, nagu wabakunstnikud on olemas . . .

See pahandas ja piinas . . .

Ja aega oli woodis lamades mõelda ja neid ütsikuid pilta silma eest läbi lasta läia, mis selles jülüdi, et asi nii kaugele jõudnud. Seal oli neid pikk rida, neid kogemata leitud ja meeleldi otsitud lõbusfilmapikkusid, mis nii karistawa käega temast sinni haaranud.

Hansu juurdlew mõte otsis neid põhjusti, miks just nõnda oli elatud ja mitte teisiti. Kas ta niiwõrd langenud on, et ta ainult sarnases seltskonnas lõbu tunneb, nende pool-awalikkude ja awalikkude naisterahwaste ja samawääriliste meeste hulgas? On tal wast loodusest sarnased kalduwused kaasa antud, esiwanematelt päritud omadused, et ta ainult restorani jowastujes lõbu otsib ja

mitte ka mujal, mitte wiisakas seltskonnas ja faines ümbruses?

Ei, nõnda ei pidanud see mitte olema. Ta ei tunnud ju iseäralist tungi sarnaste joomaõhtute ega seltskonna järele, waid nad tulid nii iseenesest, ilma ettekawatujeta, ettenägemata. Ja selle juures ei olnud tema igakord algatajagi, waid need teised. Need on teda niikaugele wiinud, et ta iseenastki peaks häbenema, et siin woodis peab logelema, kuna aeg oleks eksamitele ette valmistada ja nad ükskord ära anda.

Kas ei ole Fritz selleski süüdi, et karnewalil nende prouadega tuttawaks saadi ja pärast seda aimult nendega ja neile elati?

„Ja, seda ta on“ — kihistasid mõtted. Aga kas ei ole pärast nendega tutvust alal hoitud, kas ei ole neile kokkusaamisi määratud ja nendega lõbusaid õhtuid mööda saadetud.

Ja seda on . . .

Kuid igaw on ometi üksi ja alati üksi olla. Tahaks wahel naerda ja lobijeda ja mitte midagi neist wastikutest raamatutest teada, mille juures istudes juba selg küüru jääb ja pea paljaks läheb; tahaks elawat inimest enese lähedal tunda.

Kuid mispärast nad niisugused on, need prouad, kas ei oleks nad wõinud parema seltskonna daamid olla, mõned kindlama ijeloomuga naisterahwad, umbes sarnased, nagu Wally Lepp, kellest aastate jooksul midagi ei ole kuulnud, kes wististi kufagil laial Wenemaal elab.

Ja, see Wally . . . Temast ei ole enam ammu midagi kuulnud, mis ta teeb ja kuidas ta elab. Teda tahaks nii hea meelega näha, kas ta on muutunud, wõi on ta samane, nagu tol korral.

Hansu mõtted kalbusid enese pealt Wally peale, ta unistas temast. Ja see unistus kestis igapäew.

Seda piinas ainult mõte, et ta Wally wääri-
line ei ole, et ta temaga kokkupuuatumisel häbe-
nema peaks, sest ta on nii rumalasti palitanud, nii
mustalt elanud, kuna Wally kui peensuse ja puhtuse
kehastus meeles mölgub.

Sppimine oli kõrwale jäänud, sest et see mõt-
teta on, nii wara seda rämpsu omandada, mis
seni ammu ununeb, kui eksamid kord jõuavad.

Ja need kewadised ilmad olid nii ilusad ja
lahtisest atmosfäärist woolas niipalju kewadehääli ja
kewadeliõhna sisse, et nad Hansu päris rahutuks
tegid ja ta igatsusega terwenemist ootas, millal
välja jalutama võib minna, millal puhkewate
puude wilus istudes üle linna võib waadata ja
jalutajate inimeste kirjut fogu silmitseda.

Millal jõuab see?

Ja siis tahab ta uueks inimeseks saada. Ta
tahab ennast igast kiusatuselt eemale hoida. Ta ei
taha enam sarnaste daamidega tutwust pidada ega
nendega ühes lauas juna. Ta tahab jumalagajätmata
ära sõita ja unustab neid täiesti . . .

Ja siis tahab ta tööle hakata. Töö, see peab
tema päästja olema. Ta tahab niisama töötada, kui
ta poisikesena on töötanud.

XVIII.

Hans oli terve. Ta oli juba nädalapäewad
väljas käinud, tundis enese jälle sama tugewa ja
rõõmsas tujus olewat, nagu ennegi. Ta tahtis
täna õhtul wiimast korda linnapargis jalutada,
tahtis weel seda tumedat linnahingamist kuulata
ja kirju inimeste hulka silmitseda, et siis maale
minna ja paariks kuuks ennast täiesti looduse-
rüppe wõtta, et seal päikesel ennast paista lasta
ja tuulel paitada ja talweks jõudu koguda töötamise
 jaoks.

Ta istus ja silmitses ajalehte, mis alt linnast omandatud ja seniajani lugemata taskus kantud. Kuid leht oli sama tühi uudistest, nagu terve elugi. Minult igapäiseid nähtusi ja labaseid loolefi armustati ja arutati. Ta käänas kuulutustelülje. Ka seal ei olnud uudist. Kuid filmi punktus raskesti trükitud teadaanne Varieté ettekannetest, kus muu seas iseäranis tähelepanemist uue lauljanna m-lle Blanche peale juhtiti.

Gans oli seda kuulutust juba terve nädala jooksul näinud. Teda ei huvitanud see, sest ta teadis, et selle taga sisuliselt midagi uut ei ole. Need samad igapäised kupleed ja tantsum, labased naljad ja joobnud publikum. Minult näod, need wahelduvad. Ja kuulutusest paistis, et üks uus nägu on juurde tulnud.

Gansu uudishimu oli see kuulutus siiski äratanud. See ei käinud küll tema otsusega kokku, sest ta oli enesele ausõna annud, et ta enam samastes kohtades käia ei taha ega ennast kulutada, aga see sõna on maksew ju joomise kohta. Muidu, ajawitteks, võib ju wiimasel õhtul weel minna, ja õhtusöök on seal parem kui söögimajas, ja puh-tam on seal . . .

Seal et ole ka midagi kardetawat, sest ta läheb sinna täiesti üksi, ta ei taha seal ka midagi juua, ainult õhtut söök ja tuleb kohe ära.

Ja muu seas näeb ta siis ka seda uut lauljannat, seda m-lle Blanche. Võib olla, on ta täiesti mõni kuulsus. On ju juhtumisi olnud, kus kõrtsist ooperisse on hüpatud . . . See võib ka meie ajal korduda.

Gans pani aegapidi ajalehe kofku, waatas siis weel kord ringi ja, kepikesega mängides, hakkas ta Varieté poole hoidma. Oli alles warane. Tal on aega, jellepärast läheb ta pikkamööda.

Rübara ja palitu andis ta tuttava uksehoidja kätte, silus oma juukseid peegli ees ja astus saali, kus tühjus vastu aegutas.

Kelner tõttas teda teenima. Ta oli talle wanult aegadelt tuttav ja sellepärast lubas ta enesele wiisakalt tähendada:

„Teid ei ole enam ammu weie pool näha olnud — olite wiist maal?“

„Ja, ma käisin korra kodus“ — vastas ta kelnerile külmalt.

Talle ei meeldinud, et teda tuntakse ja wanu aegu meelde tuletatakse. Ta tahab ju nüüd koguni uut elu hakata ja kõike wana unustada.

Siis luges ta söögikaarti. Seal ei olnud midagi uut. Jutujatkuks küsis ta:

„Mida Teilt kõige ennem võib saada, et mitte laua oodata ei tarwitse. Mul on wähe aega.“

Kõike võib saada. Ainult kümme minutit tuleb oodata.“

„No ja. Üks ta puha siis. Lubage Stroganow.“

„Kas herrad midagi juma ei soowi. Meil on tore õlu, täitsa uus firma.“

See kelner waatas nii tungiwalt. Ta waatest võis lugeda, et ta kahtleb, kas raha wast joogiks ei pruudu, sest seda juhtub nii tihti ilmas. Na, ära seda kardada, raha juba jatkub.

Pool uniselt ütles ta siis: „Üks schnaps ju söögi alla paha ei tee. Selleks ei ole praegu himu.“

Nüüd oli tal aega neid fantastiliselt wärmitud seinu ja lage filmitseda ja laudaderidasid käikude kõrwal.

Ta oli enesele koha saalkõpule seinu äärde walinud. Ta tahtis täna koguni waikselt ja tähelepanemata siin istuda. Ei ta tahtnud tuttavale laulule kaasa laulda ega laua peal istudes käsa plaksutada ja tantsijannale „bravo, bravo“ hüüda.

Selleks ei olnud tal täna tuju, ja see oli kõigendise aja rumalus ja lapsikus. Neg on kõike seda juba unustada.

Hansul hakkas igaw istudes, ta silmitses veel lordi lehe põhjalikult läbi, luges isegi väljamaapolitikat. Kümme minutit oli ju aarmu mööda, kuid õhtujõök ei tulnud veel.

Ta ei tahtnud ka kelneri kutsuda, ta tahtis parem ise einelauaruumi vaatama minna, mis wiga seal on, et jõök veel ei ilmu.

Seal istusid nad puha, need lauljannad ja tantšijannad laua ümber ja jõid kohwi. Nad olid Hansule näo järele tuttawad, mõnega neist oli ta isegi ühes lauas istunud ja mõne sõna lobijenud.

Ta nikutas neile pead ja otsis silmadega kelneri, keda aga praegu seal ei juhtunud olema.

Pikkamisi läks ta tagasi omale kohale ja istus sinna. Mõnda aega ju oli. Kuhu siis tõtata. Ja kui ta tund hiljem wõi warem koju jõuab, see on ka täiesti üks.

Ta jõuab juba ennast walitšeda, seda ta teab. Ta ei tee siin muud, kui joob ühe klaasi konjakut ja jõök õhtut, ja siis läheb ta.

So, seal oligi juba kelner. Ta ostas nii ojawasti kandikut hoida ja need taldrekud puha tõseti nii ladufasti lauale, et aina lõbu oli waadata.

See konjakuklaas oli küll suurem kui Hans oli arwanud, aga see ei tähenda palju. Ta ei jookski teda, sest tarwidust ju selle järele ei ole, aga oli ta lord seal, siis pandakse ta arwesse muidugi, ja rumalus oleks teda kelnerile jätta. Konjakuklaasi lauale pannes ütles kelner:

„Meile toodi praegu roosijid ja m-lle Dulu lasseb paluda, kas Teie ei lubaks talle ühte roosi.“

Dulu? Mis sugune see on? Ja kust ta selle peale tuleb?“

„See on see Inglise mütsiga, mustajuukseline. Ta ütleb Teid tundvat.“

Ja, Hans tunneb teda, aga ainult pealiskaudselt.

„Mis nad maksavad, need roosid?“ — küsis ta siis pikkamisi. Ta tahtis nüüd praktiline olla ja mitte uupi raha välja anda.

„Ma ei tea“ — vastas kelner pead raputades. „Igatahes kallid nad ei ole.“

„Hea küll, võib võtta.“

Hans oli meelitatud, et teda tuntakse ja meeles peetakse.

Uksest ilmus m-lle Zulu, puhkew tumepunane roos käes, mida ta nõelaga rinnale püüdis finnitada. Ta nikutas juba eemalt pead ja, lähemale jõudes, surus ta Hansu kätt ja tänas teda ilusa kingituse eest.

„See roos on Teie sümbol“ — sõnas ta ja küsis siis: „Tohin ma Teie laua juurde aset võtta?“

„Olge nii lahke“ — vastas Hans.

Ta ei olnud veel õhtusööki lõpetanud ja sellepärast oli tal piinlik waadata, et m-lle Zulu nõnda kuniwalt tema laua ääres istus.

Ta küsis sellepärast: „Wast tohin ma Teile ka midagi pakkuda?“

„Tänan. Ma olen juba sõõnud. Aga meile toodi häid wähki, neid ma krõbistaksin.“

„Wähjad nii wara juba, maikuul?“

„Ja. Ma ei tea, kust nad toodi, aga ma olen juba neid sõõnud.“

Kelner tõendas, et see proowisaadetus oli olnud ja sellepärast olid nad nii ruttu lõppenud. Aga ta joowitas wäga head omeletti.

M-lle Zulu wõis ka jeda ajawitteks süüta.

Omeletisõõmimisel selgus, et m-lle Zulu ammu ei ole rheinweini joonud. Ta jookis nii hea meelega sellest mõne klaasi. Ja, see m-lle Zulu on nii

wiisakas ja tagasihoidlik. Ta ei ütle mitte, et Hans peaks talle ostma, ega küsi ka, kas ta ei tahaks osta, waid ta awaldas ainult oma soowi. Ja see tagasihoidlikkus meeldis Hansule.

Ta oli niiwõrd haritud inimene, et ta aru sai, kui haawaw see oleks, kui ta jarnast ilmsüüta soowi ei täidaks. See ei olnud küll ta kawatsusesse kuulunud, aga ei tee ka wiga. Ta on juba küllalt tagasihoidlikult elanud, terve jelle wiimase aja, ligi paar kuud.

Ja pealegi on see wiimane fõrd, kus ta restoranis istub. Ta sõidab ju maale ja seal ei ole mingit kiusatust. Ja kui ta fõrd sügisel eksamid ära annab, siis jätub ta töötujusse, nii et jarnastest asjast enam juttugi ei ole. Pealegi on niisugusel wiimajel õhtul oma teataw luule juures; talt jääb hea mälestus kauemaks ajaks järele ja teda wõib meelde tuletada üfsikutel igawatel filmapildudel.

Siis pööras ta kelnerti poole: „Ober, on Teil rheinweini?“

„On küll, herra.“

„Johannisberger ja Moselwein on ka?“

„Ja, on küll.“

„Mida me siis joomme?“ — küsis ta m-lle Zuluult. „Moselwein on ju ka hea juua. Mis Teile rohkem maitseb?“

„Mulle maitseb küll rheinwein.“

See m-lle Zulu ei olnud midagi iseäralist. Ta oli juba täiskaswanud daam, tal hiilgas palju kulda suus ja põskedel, ning kulmudel tublisti wärwi. Ta ei meeldinud ka rahwuslikelt Hansule, see juudi wäljanägemisega wenelane, aga ta oli nii jeltfimehelik ja kõneles nii kainelt ja asjalikult. Talle sündis nii hästi see wäikene Inglise müts mustade, fäharate juuste peale, see andis talle nii tubli poisi fuju.

Nii mõnus oli istuda ja sätendawat rheinweini rohelistest klaasidest juua, ja m-lle Lulu lobisemist kuulata ja publikumi waadelda, kes juba laudade äärde aset võtnud, ja näha, kuidas tegelased saalist läbi näitelama usse taha kadusid, et ennast riidesse panna, terve rida inimesi mitmesugusest wanusest ja rahwusest.

Ka Lulul oli aeg minna.

Hans istus jälle üksi.

Ta wilistas tasakesti tantsuloole kaasa, mida orkester mängis, ja lõi klaasiga laual takti, ja kui ta siis usse poole waatas, kust uusi tegelasi ilmus, siis nägi ta seal Wally Leppa.

Ta ei uskunud oma filmi, arwas, et tal jarnajusega tegemist, kuid seal ei mõinud eksitust olla, jelleks tundis ta ju Wallyt küllalt hästi.

Wally siin? Mis ta siin teeb? Kas mitte tema see m-lle Blanche ei ole?

Ta kutsus fелneri ja päris temalt, kust see pretli on sõitnud, kes praegu mööda läks, tõsise daami ülikonnas.

Hansjule ilmus votamise palawik. Ta ei kuulnud teisi ettekandeid, terve ta huwi oli ainult Wally peale pööratud.

Talle tundus see tume saal jahe olemat, sellepärast tellis ta enesele punshi. See soojendas.

Ta tõmbas taskuraamatust lehe wälja ja kirjutas sinna peale: „M-lle Blanche. üks Teie juurematest austajatest soovib Teiega mõne sõna wahetada. Kooshe 3.“

Siis astus ta üles, see m-lle Blanche. Ta laulis samaseid kahemõttelisi laulusid ja labaseid kuuleesid, nagu need teisedki.

„Koguni harilik“ — mõtles Hans.

Tal oli kahju, et see nii on. Ta oleks tahtnud, et Wally koguni teistiti oleks esinenud kui kõik

muud, et ta mitte ei oleks kannud jarnast jätendawat labast ülifonda, ega laulnud jamaseid kõrtsilaulu, waid et ta oleks oma hääle wõimuga ja iludusega jaglis waimustust sünnitanud, oleks esile kutsunud tõsise kunsti owatsioni.

Ta märkas warsti isegi, et teistiti ei wõinud see olla. Teistiti ei wõinud ju Wally ilmuda, kui jarnaste lauludega jarnase publikumi ette.

Ja nüüd tuli ta, koputas ja astus sisse.

Hans tõusis üles, sirutas talle käe wastu:

„Wally, Teie siin? Mis Te siin teete? Kust Te siia saite?“

Wally näost libises puna üle, talle tuli see hääl ja nägu ootamata. Siis ütles ta rahulisti:

„Ma ei tunnud Teid enam. Kust ma siia sain? See on pikk lugu.“

„Te astute weel üles? Kui Te waba olete, kas me siis ei istuks ja jutustaks, kui head tütawad kunagi.“

Wally seisis, kätega tooli seljatoest kinni hoides. Siis ütles ta:

„Mis Teie siin teete?“

„See on pikk lugu, sellepärast on parem, kui meie istuksime.“

„Ma ei tea . . . mulle ei meeldi siin. See näitelawa lärm käib närwide peale. Ma istuksin parema meelega kabinetis.“

„Wäga hea. Mul ei ole selle wastu ka midagi.“

Nad astusid wäikesesse tuppa, kuhu wälimised hääled ei kostnud.

„Ma arwasin, et me enam kunagi kokku ei juhtu“ — ütles Hans, kui nad istet olid wõtnud.

„Mispärast nii? Te ei soowinud seda?“ — küsis Wally.

„Ei, mina soowisin küll, aga wist olite Teie see, kes ei soowinud. Sest igal suwel käisin ma

korra Teie wanemate pool pärimas, kus Te elate ja mis Te teete, aga kunagi ei saanud ma Teie elukohta teada. Minult niipalju pidin ma arwama, et Te hästi elate, sest wanemad olid Teiega väga rahul: nad kiitsid Teid, kui kõige eeskujulisemat tütar — ainult adressi nad ei teadnud.“

„Ja nüüd olete Teie üllatatud, et see eeskujuline tütar Teile jarnases osas esineb, kui café-chantanti lauljanna.“

„Ja, ma pean tunnistama, et see ootamata tult, sest Te pidite kusagil gouvernante olema.“

„Gouvernante . . .“ — Wally naeratas piinlikult ja silmitses oma sõrmeküüni. „Mis pidin ma wanemate teades siis muud olema. See oli ju nende ideal.“

„Teie ideal et olnud see mitte?“

Wally kehitas õlasiid, siis ütles ta: „Teie olete juba üliõpilane?“

„Peaegu, aga mitte täiesti“ — vastas Hans.

„Igatahes olete Te niipalju juba ilma näinud, et Te mitmest asjast aru saate, millest kodus mitte aru ei saada? — Ja see mind praegusel filmapilgul just huvitab. Mul on küll täiesti ükspuha, mis minust kõneldakse, aga üks nõrkus on mul, millepärast ma wärisen ja mida ma wiimase wõimaluseni tahaksin ära hoida — nimelt seda, et mu wanemad mitte teada ei saaks, mis mu tõsine amet on. Nende teada olen ma koolipreili rikkas peretonnas ja selleks tahan ma jääda.“

„Wally, selle peale annan ma ausõna, et minu läbi midagi teatawaks ei tule.“

„Ma olen ilmas palju läbi elanud ja mind on wintsutatud; ma olen suutnud seda kanda, teades, et mul kodu on, kuhu ma põgenen, kui mujale enam minna ei ole, kus ma julgelt wõin igale filmi waadata . . . Kui mul seda enam ei ole,

fiis ei taha ma ka enam elada. Ma olen viimaseel ajal üleüldise väga närwiline, mul on halb tuju.“

„On Teil praegu ka halb tuju?“ — küsis Hans.

„Ta ei ole mitmel päeval enam hea olnud.“

„Kas me ei jooks midagi . . . see parandab wast.“

„Arwate? Ma ei ole aga weel õhtut jõõnud.“

„Õhke saab. Mul on täna just wastupidi. Enne oli mul ükskõikne tuju, aga nüüd on ta juba üksna rahuloldaw. Ma arwan, me teeme täna õhtul ühe õige sõbraliku koosoleku. Olete nõus?“

Wally kehitas jälle õlastid: „Kui mu juju paremaks läheb.“

„Nii . . . Teie ei ole fiis mitte gouvernante, uagu kodus ustakse“ — algas Hans uuesti, kui õhtusõõl ju tellitud. „Teie ei olnud fiis ka mitte, kui Te kodulinnas alles elasite ja kui Te Trumar-tiga tuttaw olite?“

„Ei, ka fiis ei olnud ma mitte“ — wastas Wally.

„Aga seal ei olnud ju Varieté'd, kus Te üles wõisite astuda?“

„Ma astun Varietés alles mõned kuud üles, enne Riias ja nüüd siin“ — wastas Wally.

„Ja mis Te fiis seal tegite?“ — küsis Hans uuesti.

„Arwate wälja, mis ma seal tegin“ — ta tõusis järsku püstit, astus peegli ette, seadis juuksleid seal ja tuli fiis tagasi, istus uuesti lauäärde ja, küünarnukkidega lauale toetades, waatas ka Hansule filmi, trotsiwalt, wäljakuhuwalt: „Mõista, mõista, mis see on — töõd ei tee ja toredasti elab.“

Ei, ta ei teadnud seda. Ta filmist paistis see ja sellepärast hakkas Wally heledasti naerma: „Kas

Te tõesti alles nii rumal olete? Wõi mängite Te nii osavasti?"

"Ei, ma ei wõi aimata."

"Teate, ma punastan Teie juuresolekul. Teie, nagu näha, tunnete ilma alles nii wähe . . . ja mina . . . No ja, ärgem rääfigem enam sellest. Jääme selle juurde, et ma ka tol korral gouvernante olin ja wäga toredaid kingitusi sain, nii-palju kingitusi, et neid oma emale wõisin koju saata ja ise ka suurepäraliselt elada."

Hans hakkas aimama. Tal tuli meelde punane maja ja selle elanikud. Ega siis Wally ometi seal ei elanud? Ei, see on wõimata. Ja ainult seal elawad naisterahwad nii toredasti ja ei tee tööd.

"Ega Teie ometi siis . . .

"Ja mida?"

" . . . seal punases majas ei elanud?"

"Punases majas? Ei, seal ei ole ma veel õnneks elanud. Kas siis kõik peawad seal elama? Sinna lähewad need, kes enam mujale ei kõlba."

Hans ei ütelnud midagi. Ta arwas, et ta mõistab. Ta oli midagi sarnast lugenud, et rikkad mehed ilusaid naisi peawad, neile palju raha ja kallid asju kingiwad.

Talle tundus filmapilguks, nagu oleks tal millegist kahju, aga see oli nii mõõdamine ja udune.

Ta lõpetas waituse, naeratas: "Nii on siis asjad."

"Teile ei meeldi, et nad nii on? Mulle ei ole nad ka kunagi meeldinud. Ma olen tihti enesest kuni kaelani tüdinanud, aga weel on wara ära minna. Glu on ometi nii ilus."

"Mis pärast Te siiski niijugust elu elate, seda on ju wõimalik maha jätta?" — ütles Hans unistades.

„Ah, ärgem rääkigem sellest“ — vastas Bally.
 „Soome parem. Mina ei taha kunagi enese elu üle
 järele mõelda. Ma tahan, et ta alati suure halloga
 edasi läheks, saagu pärast mis saab. Proffit!

Ja ma ei taha Teile ka ette luuletama hakata
 mingisugustest sidemetest würostide ja krahwidega,
 wõi pangapidajatega-miljonäridega; et ma nende
 armuke olen olnud ja nõnda edasi. Need ei tuleks
 fiia wiletsasse Varietésse laulma. Ma olen sar-
 nane naisterahwas, nagu neid igas juuremas lin-
 nas tuhandeid elab. Ma wõiksin Teile Peterburis
 terwed uulitsad nendega täita.

„Ja Teile küsite, miks ma sarnast elu elan . . .
 Ma olen ka teifiti katsunud elada, olen püüdnud
 unustada seda elu, mida seltskonnadaamid kõlwa-
 tuks nimetawad, olen nõndanimetatud auksaid ame-
 tid pidanud . . .

Uga ma tahan ilusasti riides käia, tahan, et
 mind austatakse ja imestatakse, mul peawad ilusad
 sukad ja saapad olema ja peenike pesu, ja kallid-
 kiwid ja sõrmused . . . ja seda kõike ei saa mujalt.
 See elu on küll kihwt, aga ta on magus kihwt.
 Ja kes kihwti on maitseanud, see ei jäta teda enam
 enne, kui ta lõpeb. Nii on Ingu“ — lõpetas ta
 klaasi huultele tõstes, ja kõneles siis edasi:

„Mind wihastab aga see ülekohtune eelarwa-
 mine, mis kui wanne meid taga ajab. Meie oleme
 langenud naisterahwad, meid nähes käänawad
 „ausad“ silmad kõrwale ja meist kõneledes kärju-
 tawad nad nina, aga need mehed, kes meiega ela-
 wad, piimahabemed ja taadikesed, mõnel on naine
 ja lapsed kodus, ja oma wiimase kopika kulutawad
 nad meie peale ära — need ei ole mitte langenud
 mehed? Nende elu teatakse niisama hästi kui
 meie oma — neist ei käänata kõrwale ega kärjutata
 nina, neid ülistatakse kui osawaid elumehi ja

nendega otstitakse tutvusi. Need ausad . . . parem ma ei ütle kõike" — Wally näis enese sõnadest ärritatud olevat ja läbi ta õrna naha paistis hele puna. Moodne frisur kattis walget otša, kus sinised joonekesed tundusid.

„Wally, ärge pahandage, see käib närwide peale“ — ütles Hans, oma istmelt tõustes ja Wally juurde minnes. „Teil on ju täieline õigus. Mina olen samasugune langenud mees. Ma olen elanud kõikidega, olen langenute ja ausatega elanud, olen töötanud seda maha jätta ja olen jälle uuesti alganud. Ma olen ka seda magusat kihwti maitse-
nenud. Meie kuulume ühte. Kas Te ei taha mind sinna Riiga wõi kus pagan ühes wõtta?“

Hans oli juba heas tujus. Ta ei wõtnud seda Wally kõnet nii traagiliselt, sest samaselt olid nad puha kõnele-
nud, kellega tal tutvusi oli olnud. Riisama olid nad sa-
jatanud, olid nutnud ja naernud, ja nendega olid õhtud siiski kõige lõbusamini lõ-
penud.

Ta arwas, et ta sellega weel Wally tuju tõstab, kui ta üsna tema kõrwale istub ja nalja toonis tõsiseid asju kõneleb. „Ärgem rääkigem enam sellest. Mis on, see on. Pare-
m joome. Mul on ikkagi hea meel, et me ühesugused oleme — meie olime ju mõlemad nii anderikkad lapsed ja kuulume ühte kihelkonda ja oleme juba algusest head tuttawad . . .

Ma pean tunnistama, et mul wahel midagi kipitas, kui ma Teie peale mõtlesin, et Teie puhtus ise olete ja mina . . . niisugune, aga taewale tänu, meie oleme ühesugused ja häbeneda ei ole meil üksteise ees midagi.

„Aga kui me kahjulikke korra weel, meie mõle-
mad, kõiki neid harjumusi unustada, mina ja Teie, meie mõlemad?“

Meie wõiksimine üksteisele toeks olla. Täna joome wiimast korda, joome nõnda, et me üksteist

ei tunne, aga homme oleme kained ja siis... ei joo enam kunagi ega armasta enam kedagi, Teie ja mina, meie mõlemad.

„Ei, mina ei taha enam pöörata“, vastas Wally. Aga Teie peate tõesti veel ümber pöörama. Teie naljatate küll praegu, aga naljast võib tõe saada ja Teie võite selle magusa kihwti siis jalgupidi kinni jääda, nagu kärbes meepotti.“

„Wally, ma räägin ju sulale tõtt. Mõtlege omelt, ma ei ole seniajani veel küpsuseekhamiga hakkama saanud ja ometi olen ma koduste teades juba üliõpilane.“

„Ja, no ja... ei maksa ju kõike kõneleda, aga, nagu ma siin seisn, ma töotan, et see viimane kord peab olema, kus ma ennast eht üliõpilase viisi purju joon. Proffit! Ma pean täna veel wahuweini jooma, seda on juba tarwis meie kauaaegse tutwuse terwiseks, mil meie üksteist tunneme.“

Ta keel oli pehme, aga ta püüdis veel sirgelt seista ja sõnu selgesti ütelda.

„Ja, Wally, kas Teie ei taha mind juundelda, nagu Te mind tol korral juundlesite. Ma unistasin Teist pärast seda nii kaua veel järele ja... Wally, juundelge mind veel kord!“

„Jätame seda... Praegu ei ole see enam jünnis. Sel korral alles rumalad lapsed, nüüd oleme juba täiskaswanud inimesed.“

Ta tõusis püüsti ja taganes eest, kuid Hans arwas seda edwistamiseks ja tal oli veel jõudu küllalt, et omawoliliselt wõtta, mis wabatahtliselt teelatakse.

„Proffit! Elagu meie tutwus.“

Wally lõi waitides klaasi kokku: ta wõitles enesega, kas tunnistada, et ta kahtleb enese terwise juures, et ta usub enesel selle hirmsama haigustest olema, mis olla võib, wõi lasta asjad oma käiku minna. Võib olla, et asi veel nii halb ei olegi.

kui ta arwab. Wõib olla, ei ole ta nii külgehat-
 tangi, kui arwatakse. Ilmaasjata ärewust ei taha
 ta sünnitada, sellepärast ta parem vaikib.

„Wally, ma annan ausõna, et ma enam ei joo
 — mitte kunagi. Sa oma paremate sõpradega
 mitte. Neg on seda ju lõpetada. Ma tunnen, see
 on suur sigabus — kõik see krimpel puha. Ainult
 täna, selle arukordse juhtumise pärast, kus meie
 üksteist laua aja tagant näeme, teen ma seda.
 Proffit!“ — kõneles Hans pehme keelega ja säten-
 dawate silmadega.

„Ja siis püüame üksteisele toeks olla, mina ja
 sina — meie mõlemad. Meie joome täna wiimast
 lorda, mina ja sina, meie mõlemad.“

Hans jäi terwiseks ja jäi muidu; ta palus
 Wallyt oma repertuarist laulda ja lõi sinna takti
 juurde. Siis aitas Wally tal arwet maksta, ja
 telnerid juhtisid tema woorimehele.

— Lõpp. —

